

NORDISKA MUSEET

FATABUREN

1908

HÄFT. 4

KULTURHISTORISK-TIDSKRIFT

**UTGIFVEN AF
BERNHARD SALIN
MUSEETS STYRESMAN**

-
- Sigrid Leijonhufvud och Gustaf Hallström, Några grafvar i Jukkasjärvi kyrka 193
Ludvig Reimer, Seder och bruk i Albo härad i början af 1800-talet 208
N. E. Hammarstedt, Brorskål och blodsförbund 220
Smärre meddelanden: Gunnar Rudberg, Psalm—visa; A. Qvistgaard, Om tolfhålakringlor och andra julbröd; Lilit i Norrland; Grop Anna Olsdotter, Brud- och brudpigebestyrslar i Ore socken, Dalarna, på 1850—70-talen; T. J. Arne, »Järnringar i berget» 230
Litteratur: E. Brate, Nordens äldre tidsräkning, af N. E. H.; E. Reuterskiöld, Till frågan om uppkomsten af sakramentala måltider med särskild hänsyn till totemismen, af N. E. H.; P. Köbke, De danske kirkebygninger, Axel L. Romdahl, Svensk Medeltidskonst och Erik Modin, Våra kyrkliga minnen, deras betydelse och tillvaratagande, af —a—i; Mila Hallman, Målare och urmakare, flickor och lösdrivare, af G. C—m. 249

Bilaga: Redogörelse för Nordiska Museets utveckling och förvaltning år 1907 samt Redogörelse för K. Lifruskammarens och därmed förenade samlingsars utveckling och förvaltning år 1907.

12/3 09

Författarne äro ensamma ansvariga för sina uppsatsers innehåll.

Några grafvar i Jukkasjärvi kyrka.

I.

Jukkasjärvi kyrka, med den grå finnbyn omkring, ligger på en udde vid Torne älf, som här vidgar sig till en långsträckt sjö — ett storartadt ödsligt landskap med vida vatten, risig skog och aflägsna fjällkonturer. En halfmils åktur, en mils vandring på skogstigar¹ och några kilometers rodd nedåt älfven för dit från Kiruna. Socknen, som omfattar största delen af Torne lappmark, har i våra dagar, då järnvägen dragits fram genom den, sett ett så folkrikt samhälle som Kiruna blomstra upp inom sina gränser. Dessförinnan hyste den inom sitt vidsträckta område, som sträcker sig öfver fjällvidderna vid norska gränsen och kring Torne träsk och öfver skogs- och myrmarkerna kring Torne älfs öfre lopp, om man undantager Svappavaara brukssamhälle, endast spridda finnbyar och kringströfvande lappar.

Jukkasjärvi kyrkoböcker från äldre tider gifva också glimtvis inblickar i vildmarkens lif. Det är många sockenbor häruppe, som icke dött under tak eller ens fått sin graf i vigd jord. Några exempel skola belysa förhållandet. Nirpi går till skogs och har aldrig igenfunnits; Zipora omkommer i sitt fiskeläger vid Rienaki träsk af hunger och köld; Maggas hustru fryser ihjäl i maj »i ett häftigt, kalt och kuligt regnwäder, då hon under flyttningen wändt om att uppsöka en efterlemnad och af henne saknad waija eller renko». En åttioårig lapp får en stöt i ryggen »af den näst efter honom i rad löpande achian» och dör därpå; en sextonåring, som blifvit slagen af

¹ Körväg var dock 1907 under anläggning.

sin husbonde, ligger i kåtan och fryser fötterna af sig upp till knät; Karin Leski, som »warit plågad af swindel», kommer bort i skogen något nedanför Abiskovuoma och kan ej igenfinnas, »hwarken lefwande eller död». Upprepade gånger tala anteckningarna om lappar, som omkommit i fjällen, utan att deras kroppar kunnat påträffas. Ibland heter det, som i fråga om den unga lapphustrun Brita Sarri: »Dess förgängeliga del, som blifwit lagd och öfvertäckt på en renslåda å fjället Tuoddaradjs och derifrån borttagen, är förmodeligen af rofdjur upäten.»¹

Dessa notiser om Jukkasjärvi sockenbor stå i egendomlig kontrast mot ett fynd, som anträffades vid reparation af kyrkan sommarens 1907. Då brädgolfvet i koret uppbröts, fann man omedelbart därunder en väl bibehållen svartmålad furukista, som, då locket aflyftes, befanns innehålla det mumifierade liket af en ung kvinna i fullständigt bevarad ljus 1700-talsdräkt med högklackade skor och rokokosolfjäder i handen. Denna jämförelsevis rika utstyrsel framkallade naturligtvis undran hvem den döda i lifstiden kunde hafva varit, och hvilket öde som fört henne dit upp till vildmarken.

Några veckor efter det golfvet uppbrutits, företog undertecknad vid en dags besök å platsen på uppdrag af riksantikvarien en undersökning af kistan.² Den står i nordvästra delen af koret (se planen fig. 1 vid *a*) och är invändigt klädd med en gles hvit väfnad med genombrutna ränder, som verka hålsöm. Ett linongrysch går omkring kistan liksom kring den grofva linnekudden under den dödas hufvud. Hon är iklädd en kjol af hvitt, randigt, lätt bomullstygt och en fichy med garnering af samma tyg, hopfäst på två ställen med picot-kantade lilafärgade sidenband. På händerna, af hvilka den vänstra är upplagd strax under den nedersta bandrosetten, bär hon halfhandskar af brunt skinn, som gå högt upp på armen. Hufvudet, som är vändt åt höger, betäckes af en bindmössa med mörknade guldbroderier på hvitt siden, och fram öfver pannan, där den slutar i snibb, en gan-

¹ Alla dessa exempel, de mest karaktäristiska bland ett flertal andra, äro hämtade från ett och samma årtionde, decenniet vid skiftet mellan 17- och 1800-talen.

² Kistans längd är 1,70 m., maximibredden 0,45, bredden vid hufvudändan 0,40 och vid fotändan 0,30. Locket's längd är 1,05 m. För hjälp vid uppmätningen och undersökningen i öfrigt har undertecknad att tacka ingenjör Y. Söderqvist.

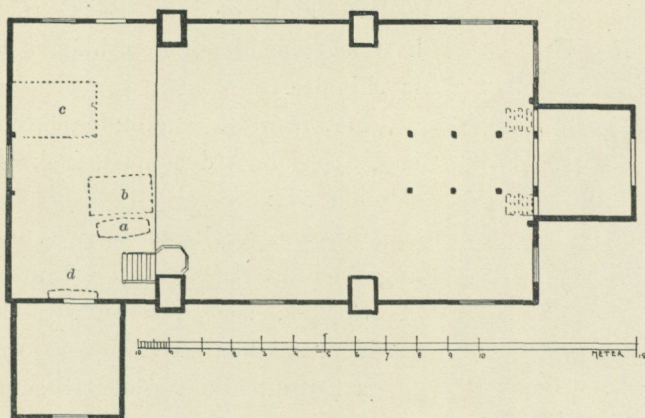

Fig. 1. Plan af Jukkasjärvi kyrka, Torne lappmark.

ska bred knypplad spets. Under mössan synes framtill och vid vänstra örat rester af mörkbrunt hår. På fötterna har den döda hvita ullstrumpor och svarta skinnskor med spetsiga klackar och i öfrigt af en ganska egendomlig typ. Både framtill och på sidorna är nämligen skinnets utskuret till ornament, som afteckna sig mot en ljusare insättning, på sidorna i ljusblått, framtill i gult.¹ Se fig. 2.

Första omsorgen vid undersökningen af kistan blef att söka utröna förekomsten af någon upplysande inskrift. I detta fall blef dock resultatet negativt. Själfva kistan saknade så väl å lock som gafflar hvarje spår af inskription, och inuti den fanns, så vidt det var möjligt att utröna utan att rubba den döda, intet papper eller värdeföremål nedlagdt. Ingen ring kunde upptäckas på de långsmala fingrarna under halfhandskarna, och solfjädern, som blott med svårighet kunde lösgöras ur den dödas hand, lämnade ingen upplysning om ägarinnan. Den är målad på groft papper, spändt på en ställning af tunnt och smidigt svartlackeradt trä. Framsidan bär, såsom afbildningen, fig. 3, visar, på svart botten en bild med otvetydig rokokoprägel: en nympf, som sträcker armarna mot en ur skyn

¹ I Nordiska Museets samlingar finnes ett par skor af samma typ, med inv. nr. 82,755. Det är ett par brudskor från Toarps sn, Ås hd, Västergötl., förfärdigade af skärt och brunt skinn med utpikerad ornering.

Fig 2. Kista med liket af en ung kvinna. Jukkasjärvi kyrka. G. Hallström foto.

nedsväfvande genius. Baksidan har mot hvit botten blommor i blått och rödt à la chinoise.

Det resultat, som undersökningen gaf med afseende å den döda, inskränkte sig sålunda till:

att hon varit en ung kvinna (dock angaf, enligt benägen uppgift af professor M. Sondén, som var närvarande, höftbredden, att hon varit fullvuxen);

att dräkten hänvisade till senare hälften af 1700-talet och den burgna medelklassen.

Kyrkoböckerna skulle möjligen kunna gifva ytterligare ledning. Genom kyrkoherdens tillmötesgående har också under-teknad fått tillfälle att i Stockholm genomgå hvad som finnes bevaradt från slutet af 1700-talet. Olyckligtvis går den bevarade boken öfver födde, vigde och döde ej längre tillbaka än till 1792. De äldre banden gingo enligt uppgift förlo-rade, då kyrkoarkivet 1846 flyttades från Jukkasjärvi båtledes utför forsarna ned till Vittangi, där ny kyrka uppförts och där prästgården numera är belägen.

Kyrkoböckerna vittna ej blott, såsom de förut meddelade utdragen visa, om socknens vildmarksnatur utan antyda äfven, att kyrkbyn utgjort en civilisationens utpost däruppe, något som i parentes sagdt äfven intygas af alla de minnestaf-lor, som resande främlingar i dessa trak-ter alltifrån 1600-talet låtit uppsätta i kyrkan. Pastor och skolmästare eller »rec-

tor scholæ», som han högtidligt kallas, representera med sina familjer en bildning och en sedernas förfining, som långsamt slår rot i den karga jordmånen. Någon af dessa familjer har med all sannolikhet den döda i den ljusa dräkten i lifstiden tillhört. Att hon varit medlem af Svappavaara eller Kurravaara brukssamhällen är åtminstone mindre antagligt, då särskild kyrkogård fanns å förstnämnda ort, och malmbrutningen på den senare platsen nedlades redan 1756.¹

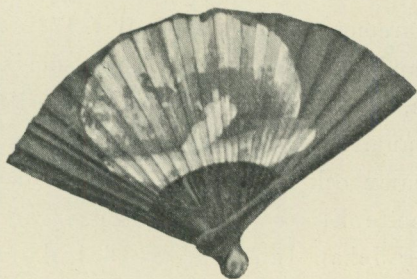

Fig. 3. Solfjäder. Jfr fig. 2. M. Sondén foto.

Studiet af kyrkoböckerna har dock, äfven det, endast ledt till negativt resultat. Förteckningen öfver döda upptager visserligen mellan 1792 och 1820 två prästfruar och en skolmästarfru, men de äro alla medelålders kvinnor om fyrtiofem till femtiofem år (för att alls ej tala om en gammal änkefrupastorska på sitt åttioandra år). Den enda dotter ur dessa familjer, hvars död omtalas, är däremot blott några månader gammal. Förteckningen har ingen uppgift, som synes kunna passa in på den döda med solfjädern, hennes namn är helt visst gömdt i någon af de böcker, som forsen tagit. Dräktens gustavianska snitt tyder ju också snarast på årtiondena före 1790-talet.

Det återstår då endast att rådfråga traditionen på platsen och sammanställa den med Lappmarkens herdaminne² för att i förteckningen öfver Jukkasjärvi kyrkoherdar och skolmästare efter 1750 söka någon ledtråd. Traditionen, presenterad af en 76-årig gubbe,

¹ Se S. G. Hermelin, *Försök till mineral historia öfver Lappmarken och Vesterbotten*. Sthlm 1804, s. 6—7.

² Utg. af Isak Grape, Umeå 1853.

hvars släkt i flera generationer bott i Jukkasjärvi och Kurravaara, uppger, att den döda med solfjädern skulle varit en skollärarefru, som varit så afhållen däruppe, att intet kunde vara fint nog åt henne. Hennes man skulle sedermera flyttat söderut. I regel befordrades lärarne vid Jukkasjärvi skola, som öppnades 1744, småningom till kyrkoherdar därstädes. Af de tre, som fingo befordran på annat håll, hade den första, Isak Grape, sin hustru i lifvet, då han 1760 förflyttades till Neder-Torne och den andra, Carl Brunnius, som dog tio år efter det han lämnat Jukkasjärvi, öfverlefdes af sin fru. Den tredje däremot, Jakob Turdfjäll, f. 1732, förlorade sannolikt sin första fru, medan han 1763—75 tjänstgjorde som lärare i Jukkasjärvi. Man vet nämligen, att han 1768 gifte om sig med Kristina Grape.¹ I förbigående kan anmärkas, att den nyss omtalade gubben bevarat minnet af hans namn och traditionen om hans talang som snickare. Hans första fru hette Elisabeth Junelius och var yngsta dotter till prosten i Uleåborg Johan Junelius² (f. 1694, d. 1756) och sondotters dotter till den andre i ordningen af kyrkoherdarna i Jukkasjärvi, Johan Tornberg d. ä. Har den döda med solfjädern varit skollärare- eller prästfru, så kan hon enligt tillgängliga källor knappast ha varit någon annan än prostdottern från den finska köpstaden.

Betänkligt för denna hypotes är emellertid, att specialister på det dräkthistoriska området ej anse sig kunna datera dräkten tidigare än till 1780-talet.³ Det anses särskildt, att skornas och klackarnas form utgör ett hinder härför, hvarjämte bindmössan för att tillhöra en äldre tid borde varit större. Jag medger villigt, att en annan lösning af gåtan än den nu framkastade är möjlig, och att de förstörda kyrkoböckerna från 1780-talet mer än väl kunnat gifva nyckeln till en sådan. Till försvar för den uppställda hypotesen vill jag blott anföra, att picot-kantade sidenband varit i bruk redan tidigare och att det bland Anders Berchs samlingar af tygprof i

¹ Se O. C. Ahlström, Norrländska slægter. D. 2. Östersund 1892. S. 134.

² Strandberg, Åbo stifts herdaminne, d. 2, Åbo 1834, uppger s. 195 hans namn till *Junelius* och hans dödsår till 1755.

³ Jag har att tacka intendenten vid Lifruskammaren friherre R. Cederström samt intendenten P. G. Wistrand och amanuensen fröken Anna Lewin vid Nordiska Museet för uttalanden härom.

Nordiska Museet finnes ett som mycket liknar tyget i den dödas dräkt. Profvet kan dock ej vara senare än från 1770-talet, då Berch dog 1774. Med afseende på solfjädern är att märka, att bruket af sådana redan vid midten af 1700-talet vunnit stor spridning inom Sverge, och att vissa svenska solfjädermålare på 1750- och 60-talen tillverkade flera hundratal årligen.¹

Kistan, som innesluter den döda, stod strax utanför och något lutande inåt norra väggen af en timrad graf, hopfogad af 4- och 4^{1/2}-tums liggande stockar. (Se fig. 4 och planen fig. 1 vid *b.*) Öfverst åt söder i denna graf stod en större kista,² äfven den innehållande ett mumifieradt kvinnolik med bindmössa och stycke — ännu så sent som på 1820-talet använde kvinnorna i Jukkasjärvi allmänt bindmössa³ — fichyanordning med sidenbandrosett under hakan och långa genombrutna mitainer, men för öfrigt i hvit veckad svepning. Armarna voro lagda öfver bröstet och strax nedanför vänster arm upptäcktes i den mull, som här samlat sig, en bindmössa i miniatyr och resterna af ett litet barns hufvudskål. Tydiligen hade modern dött i barnsäng, men ingen inskrift upplyste om hennes namn. Utmed hennes kista innanför norra väggen af timmergrafven stodo tre småkistor af resp. 0,70, 0,63 och 0,53 m. längd. Den största af dessa, som ej heller vare sig utanpå eller inuti var försedd med inskrift, inneslöt ett barnlik i hvit svepning med spetsmössa på hufvudet. De båda andra och två något större, af resp. 0,95 och 0,89 m. längd, som under dem stodo utmed grafvens norra vägg, alla väl bibehållna och med hufvudet åt väster liksom de förut nämnda, undersöktes blott utvändigt och befunnos där sakna inskrifter. Längre ned på samma sida konstaterades befintligheten af ännu en större kista, upptagande ungefär grafvens längd och bildande ett tredje hvarf uppifrån.

Intill östra korväggen söder om altaret ligger en andra timmergraf af större dimensioner. (Se planen fig. 1 vid *c.*) Den uppmättes

¹ Se F. U. Wrangel, En knippa solfjädrar. Stockholm 1901. S. 91.

² Längd 2 m., maximibredd 0,65, bredd vid hufvudet 0,46, vid foten 0,40.

³ »På hufvudet bära de en bindmössa af kattun, som går långt ned om öronen och knytes under hakan. På denna mössa utgår en lång snipp i pannan». Zetterstedt, Resa genom Sveriges och Norriges lappmarker. D. I. 1822, s. 229.

jämte den öfverst stående kistan, men den knappa tiden medgaf ej någon undersökning. En sådan företogs emellertid några veckor senare af fil. kand. G. Hallström, som därvid påträffade inskrifter inuti locket på fyra kistor. Af inskrifterna framgår, att kyrkoherden Johan Tornberg, d. 1751 vid 81 års ålder, efter att i 32 år ha förestått församlingen i Jukkasjärvi, här fått sin hvilostad¹ och jämte honom några barn: hans lille sonson, Johan Salomonsson, d.

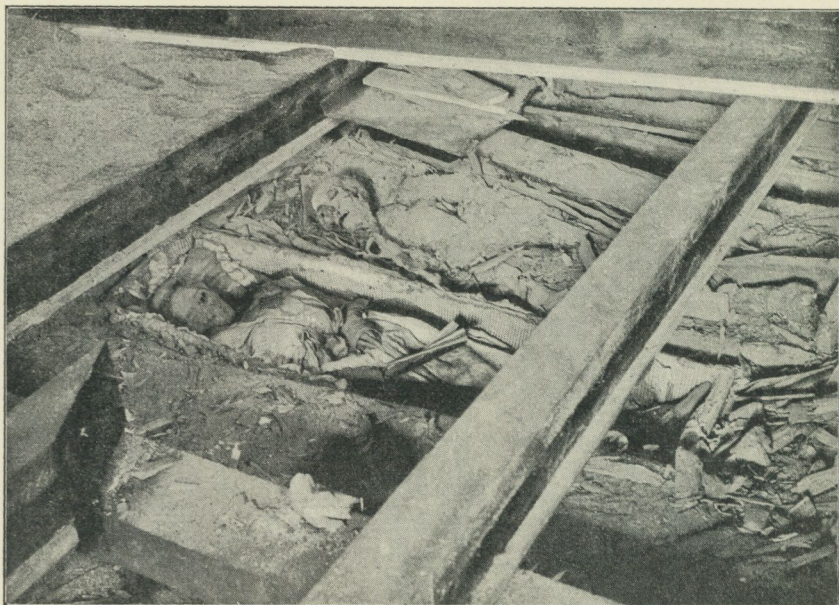

Fig. 4. Kistan fig. 2 i ursprungliga läget. G. Hallström foto.

1743, kyrkoherden Lars Engelmareks knappt årsgamla son Erik, d. 1753, och magister Isak Grapes lilla dotter Sophia, död 1757 vid tre och ett halft års ålder. Dessa fyra kistor äro således alla från mitten af 1700-talet. Allt talar för att åtminstone den timmergraf,

¹ Kistan innesluter enligt kand. Hallströms uppgift det mumifierade liket af en gammal man med grått skägg, iklädd svart sammets-hufva, svarta skor, fingerhandskar af sämskskinn, men för öfrigt hvit svepning. Inskriften lyder: »Johannes Tornberg. A:o 1751. d: 11. Feb:» I sonsonens kista står: »Hic: jacet: in: lecto: suo: puerulus: Johannes: Tornberg: filius: Salomonis: amicus: Salvatoris: Denatus die XXIV Martii Anno: 1743».

hvaruti de äro nedsatta, kanske äfven den andra, anlagts samtidigt med att det nuvarande koret tillbyggdes till den ursprungligen 8 alnar kortare kyrkan,¹ en tillbyggnad som ägde rum just under den ofvannämnde kyrkoherden Johan Tornbergs tid år 1726.

Det är icke osannolikt, att bruket att begrafva inom kyrkan upphörde efter den genomgripande reparation, som kyrkan undergick på 1780-talet, då enligt räkenskapsboken 1784 äfven nytt golf inlades. Detta antagande öfverensstämmer åtminstone med de traditioner om prästgrafvar, som den förut omtalade 76-åringen bevarat i sitt minne. Gubben, hvars namnuppgifter voro förvånande exakta, visste omtala, att kyrkoherden Gran (d. 1774) och hans hustru skulle ligga åt höger i koret, men kyrkoherden Grape (d. 1810), den ende präst, som begravts i Jukkasjärvi efter reparationen, bakom kyrk väggen åt sjön till (d. v. s. åt söder) vid dörren till koret. Kyrkoherden Palmgrens fru (d. 1817 i barnsäng) och en dotter till den siste i Jukkasjärvi bosatte kyrkoherden Lindstedt, som gubben mycket väl kunde minnas, skulle båda likaledes vara begrafna utanför kyrkan. Häremot strider visserligen, då fru Palmgren var den enda af familjen, som dog i Jukkasjärvi, den uppgift, som en af de med kyrkans reparation sysselsatta arbetarne meddelade, nämligen att timmergrafven intill korväggen skulle kallas den Palmgrenska. Gubbens uppgifter, som visat sig fullt pålitliga i fråga om namn, torde dock få anses så äfven i fråga om grafplatserna, i all synnerhet som inskrifterna på kistorna i timmergrafven tyda på en så mycket äldre tid. Zetterstedt, som besökte Jukkasjärvi 1821, omtalar, att »begrafningar ske alltid på kyrkogården» (ofvan anf. arb., I, s. 214), utan att ens nämna den tidigare seden.

Under reparationen sommaren 1907 hade arbetarne påträffat kistor och skelettdelar äfven i den äldre från 1600-talet härstammande delen af kyrkan, särskildt under den från västra väggen framspringande läktaren åt södra väggen till. Den knappa tiden

¹ Vikarierande kyrkoherden A. Fjellner uppger i sitt »inventeringsinstrument» af år 1832 (manuskript i Antikvariskt-topografiska arkivet), att kyrkan 1726 »förlängdes 8 alnar framifrån». Mättet stämmer i det närmaste med afståndet mellan öfversta pelaren och östra korväggen (4,70 m.).

medgaf dock ej att utsträcka undersökningen äfven till detta område. Arbetarne hade äfven funnit ett flertal mynt af silfver och koppar, svenska och danska, det äldsta från 1666, det yngsta från 1868; bland dem var äfven ett i Mecklenburg—Schwerin prägladt silfvermynt från 1794.¹

Sigrid Leijonhufvud.

II.

Den 19—22 september 1907 vistades jag på disponenten dr Hj. Lundbohms anmodan i Jukkasjärvi för att undersöka, om bland där anträffade skelett äfven kunde finnas sådana efter lappar. Tyvärr kom jag på en tid, då restaureringen, hvad beträffar golfvet, var så godt som afslutad. Jag måste därför låta bryta upp golfvet i den del af kyrkan, där liken lågo mest anhopade, nämligen koret. I den öfriga delen af kyrkan hade nog hittats skelett och framför allt delar af sådana — sålunda hade till och med under en af södra sidans timrade och ihåliga väggpelare anträffats ett kranium — men någon mer allmänt brukad begravningsplats synes ej funnits annat än under koret. Om mängden af där nedsatta lik få vi en uppfattning genom fröken Leijonhufvuds uppsats här ofvan.

Vid min undersökning lämnade jag alldeles å sido den timrade »massgrafven» midt i koret, alldenstund denna, enligt arbetarnes uppgift, redan undersökts af fröken Leijonhufvud, som där ej anträffat något lapplik. Jag genomgick i stället alla kistor, som endast stuckits ned i tomrummet under golfvet, samt till sist den andra »massgrafven», se planen fig. 1 vid *c*.

Endast två af alla de genomgångna kistorna innehöllo lik af lappar. Af lösa skelett kunde intet med säkerhet påstås vara lappskt.

Den ena lappen var begrafd tätt under och söder om sakristians tröskel och låg så hårdt under denna, att hvarken lik eller kista

¹ De flesta af dessa lånades med till Statens Myntkabinett och blefvo där bestämda.

kunde tagas fram utan att brytas sönder. Jag måste därför nöja mig med en mera ytlig undersökning. Det som röjde, att det var ett lapplik, var resterna af en mössa, toppflikig, grå (ursprungligen blå?) till färgen. Kraniet togs upp, mättes och fotograferades (se nedan). Hela detta lik var ett fullständigt skelett, ej mumiefieradt.

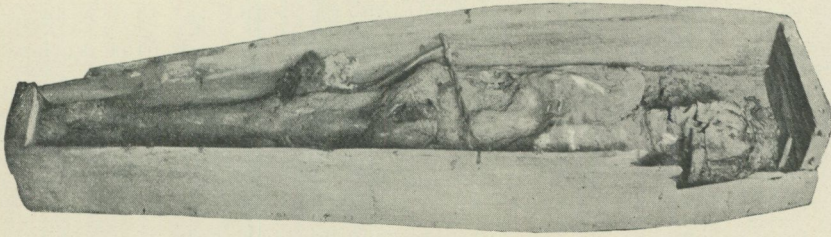

Fig. 5. Kista innehållande liket af en lapp. Jukkasjärvi kyrka.
G. Hallström foto.

Den andra lappen låg öfverst åt norr i den stora timrade grafven. Hans kista bestod af tillyxade furubräder, hopfästade medels trä-dubbar¹. Se fig. 5, 6 och 7. Den har, som synes, en ganska afvik-

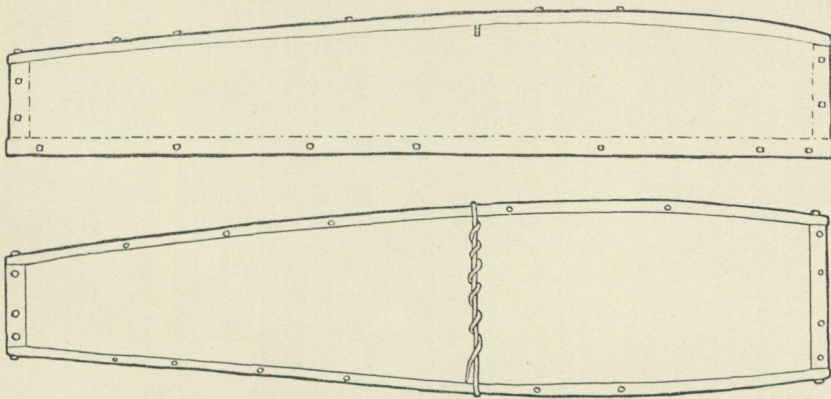

Fig. 6. Teckning af kistan å fig. 5.

¹ Ännu en dylik kista fanns, enligt meddelande af fröken Leijonhufvud, med sin östra gafvel 0,6 m. från östra korväggen och 1,15 m. från den norra. Strax intill denna kistas västra gafvel låg med fotändan däremot en kista, hvars lock var bestrukt med tjärränder i vissa mönster, ett kors, samt dessutom några enklare linjeornament

ande form från vanliga kistor. Sidorna sammanhållas på midten af en granvidja. Locket är alldeles platt, buktande ned mot ändarna.

Inuti låg lappen i ett slags blandning af dräkt och svepning. Hela kroppen synes ha varit svept i en grof, tät väf (oljad?), af hvilken nu endast vissa partier äro bevarade, framför allt rundt öfverkroppen (med armarna innanför väfven).¹

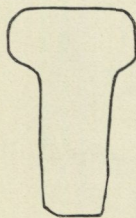

Fig. 7.

Trådubb.

Midt på bröstet voro på denna väf fastsydda två gröna (kanske ursprungligen blå) vadmalsbitar, bildande ett kors, se fig. 5. De två bitarna voro ojämna, liksom i hast tillklippta.² På hufvudet hade liket en mössa, neddragen öfver öronen och ögonen. Den var 16 cm. hög och bestod af sex flikar af — numera — grå vadmal med röda »besar» emellan. Mössans insida har en fodring i två stycken af samma tyg. Denna fodring är nertill vikt om mössans kant, så att den på utsidan bildar bård, fram 3 cm., bak 5 cm. hög. Motsvarande denna bård finnes fastsyddt på innerkant af mössan ett lika bredt band af blå vadmal, hvars underkant är utvikt och synes som en rand eller skoning utifrån. Det kan dock hända, att detta uppkommit genom att mössan varit länge använd och trång.

På händerna sutto hvita stickade tumvantar. På fötterna funnos resterna af tjocka, stickade hvita strumpor.

Vid sidan af högra låret låg ett stycke beredt renskinn (som efter en päls) med håret inåt. Om det legat utanför eller innanför svepningsväfven kunde ej afgöras, då denna här fattades liksom å benpartierna i öfrigt.

Liket låg på rygg i den ställning, som fig. 5 anger. Det var ej fullständigt skelett, utan mumifieradt med kött och skinnpartier

¹ Jfr S. Rheen, En kortt *Relation* om Lapparnes lefvarne etc. (Sv. Landsmålen XVII, 1) sid. 46: »Then döda swepa the således, att när någon Rijk och för mögen döör, swepa the honom medh lerft, thet the draga öfwer heela kroppen och hufvudet som een duuk, the fattige bruka gammaltt waldmar.» Rheens framställning hänför sig i allmänhet till Jokkmokks socken, där han var präst åren 1664—71.

² Jfr J. Tornæi Berättelse om Lappmarkerna och Deras Tillstånd (Sv. Landsmålen XVII, 3) sid. 41: (angående begrafningar) »Sombliga klippa kors af klåde och slå på kyrkiowäggan, eller under taket, där den döde ligger.» Tornæus skildrar förhållandena i Torne och Kemi lappmarker vid 1600-talets midt.

starkt hopskrumpna. Å hufvudet var dock nästan allt kött borta undantagandes hufvudsvålen med sitt hår, se fig. 9¹.

Vid bestämmandet af åldern på de två här begrafna lappliken, har man få hållpunkter. Zetterstedt nämner i sin citerade resa (1821) sid. 214 att »begrafningar ske alltid på kyrkogården» (Jukkasjärvi) — alltså får man kanske antaga, att dylika ej skett i kyrkan på länge, måhända ej sedan reparationen 1785.

Att lappar begrafvits inuti kyrkan var ej något ovanligt att döma af flera yttranden i den äldre litteraturen. Se t. ex. »Responsum Dni Erici Plantini» (Sv. Landsmålen XVII, 4) sid. 27: »the rijka wilia gerna att deras dödha begrafwas i Kyrkian biudandes och gifwandes derföre penninghar.» Plantinus behandlar förhållandena i Ume lappmark vid midten af 1600-talet.

Den af mig undersökta timmergrafven innehöll, inberäknadt lappliket, 18 lik samt dessutom 5 skallar och diverse skelettdelar. Två af liken lågo utan kistor, sju af kistorna voro barnkistor. Ingen ordning kunde märkas i läget, utan kistorna syntes nedvräktas hur som helst, somliga på tvären och somliga på längden. Förefintligheten af lik utan kistor och af lösa skelettdelar tyder också på att grafkammarens innehåll vid min undersökning ej var det ursprungliga. Eftersom den tydligen byggts i samband med kyrkans utvidgning år 1726, emedan den sträcker sig under kyrkans vägg och något utanför

¹ De antropologiska undersökningarna ligga ju ej inom ramen för denna uppsats, men jag vill likväl här meddela, hvad som rör de nu nämnda individerna, hvilka, som sagdt, voro de enda säkra lappar bland alla liken under kyrkgolfvet. Båda två synas ha dött i sin kraftfullaste ålder, 30—40 år.

	Individ nr 1 (man),	nr 2 (man).
kroppslängd		157,5 cm.
öfverkroppens längd (ungef.)		83 »
hufvudets längd	18,35 cm.	18,25 »
» bredd	15,25 »	15,7 »
» omfång	53,6 »	55 »
minsta pannbredd	10,4 »	10,95 »
ansiktshöjd	12,15 »	12,1 »
» bredd	13,4 »	14,4 »
underkäksbredd	10,65 »	11,73 »

Ett från nr 2, fig. 9, taget hårprof har tyvärr förkommit. Det var efter hvad jag vill minnas mörk cendré. För öfrigt mättes och fotograferades sex skallar, af hvilka dock ingen med säkerhet lappsk.

densamma, får man tänka sig, att denna omrangering af grafvens innehåll skett vid reparationen 1785. Af de här anträffade daterade kistorna är den yngsta från 1757, jfr sid. 200.

Kammaren är byggd i vanlig timring med öfverskjutande stockändar i knutarna och är 2 m. bred i västra och 1,86 m. bred i östra ändan samt 3,1 m. lång. Höjden 1,05 m. Intet golf eller tak finnes.

Om undersökningen af de öfriga kistorna i denna stora timmergraf har redan fröken Leijonhufvud meddelat. Med detta var min undersökning i kyrkan avslutad. Emellertid upptecknade jag under

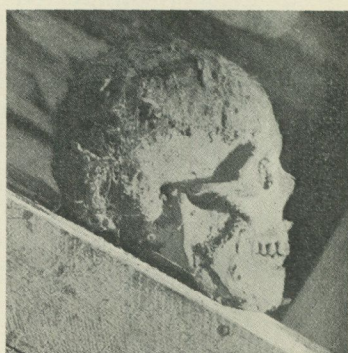
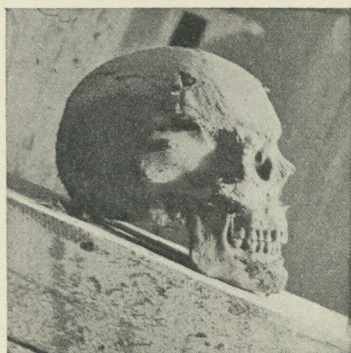

Fig. 8 och 9. Skallar af lappar. Jukkasjärvi kyrka. G. Hallström foto.

min vistelse i Jukkasjärvi åtskilliga traditioner angående begravingar och dylikt, hvilka jag här samtidigt vill meddela.

Gästgifvaren och kronojägaren Lidström meddelade mig följande:

Då en lapp dör och köres till kyrkan, får ej körrenen sedan användas till något annat arbete — utan den får gå till nästa höst, då den slaktas. Är det på förhösten, slaktas han redan samma höst. Köttet ätes och slaktdjuret utnyttjas som vanligt.¹

Det tygstycke, som höljer kistan, då den föres till likboden — ett rum i klockstapeln — kastas utanför kyrkogårdsstaketet och får

¹ Samma sed tycks vara genomgående för hela Lappland. Jag har den äfven upptecknad (1907) från Frostviken i Jämtland. I litteraturen jfr t. ex. Rheen, anf. st. sid. 47: »Tree dagar efter lijkes jordafärdh, tagha de Renen, som dett till kyrckio-gården dragitt hafwer, och honom then döda till ähra slachta, huilken the medh sine släckt och förwanter förtära, dock samka the alla beenen tillhoopa, och giöra een kista, ther uthi the läggia them och nedergrafwa» etc.

där ligga och multna. Ingen använder det mera och ingen rör det. (Där syntes ännu vid mitt besök ligga många trasor, mattstumpar och dylikt).¹

Då någon kör med lik, binder han ett hvitt tygstycke vid »rankdonet» (»aita» på finska — ett seldon med stor båge; användes än i dag, men endast till helgdags). Alla som möta, veta då hvad det är fråga om och lämna vägen fri. Detta gör såväl lapp som nybyggare.

Finnen K. Ågren, österbottning, sedan ett 20-tal år bosatt i byn, meddelade: Då någon dör i byn, går en af släktingarna till kyrkan och förkunnar dödsfallet genom ringning i klockorna.² Då liket föres öfver att jordfästas på den nya kyrkogården söder om sjön, ringes också, och då prästen kommer för begrafningen ringes tredje gången. — Då arbetarne vid restaureringens början lämnade arbetet om kvällarna, frågade byborna, hvarför det icke ringdes, när de slutade, »så att de döda fingo frid».

* * *

Förr låg kyrkan ej så afskild från byn som nu. Man kan ännu se spår af tomterna till de många kyrkbodar, som då stodo strax utanför stapeln. Nära dessa stod äfven prästgården, som enligt uppgift i byn legat mellan kyrkan och den numera närmaste gården, hvilken dock nu bär namnet »Pappila» (=prästgården). Emellertid brann den ner och med den en stor del af arkivet. Sedan skedde flyttningen till Vittangi och vid denna försvann åter en del af arkivet i forsarna. Därmed gingo också stora möjligheter förlorade att kunna skildra denna märkliga kulturutpost Jukkasjärvibyns saga.

Gustaf Hallström.

¹ En af arbetarne vid kyrkorestaureringen (han är från Västerbotten) sade, att så är seden äfven bland byboarna (finnarna), men Lidström förnekade detta. Om denna sed jfr Rheen, anf. st. sid. 46: »Alle the kläder, som den döda hafwer legatt uthi, föra the till grafwen eller kyrkiogården och lämna dem ther qwarr, sampt den Ackija där uthi liket fördt warder.»

² I stapeln hänga två klockor. Den större är från 1830, den mindre bär inskriften »1702 me fecit Holmiæ Gerhart Meyer» etc.

Seder och bruk i Albo härad i början af 1800-talet,

upptecknade af

Ludvig Reimer.

Albo härad är beläget i sydöstra Skåne utmed Östersjön och omfattar cirka 3 kv.-nymil.

Norra kusttrakten, som förr besvärades af flygsand, är nu dels uppodlad till åker, dels planterad med barrskog. Enär Linderödsåsen genomstryker häradet i sydostlig riktning, är marken för öfrigt starkt kuperad. De högst belägna punkterna äro Stötekullsbackarna i norr och Stenshufvud i söder, bekant för sina växtrariteter och sin härliga utsikt. — Med undantag af Värkaån äro vattendragen obetydliga.

Näringarna ha varit åkerbruk, boskapsskötsel och skogsbruk. Åkrarna voro små och oregelbundna; den mesta marken låg för fåfot. Åkern trädades aldrig. Vinterråg såddes mycket sällan, däremot vårråg, sexradigt korn, hafre och bohvete; det sistnämnda där sandjord stod till buds. Linlanden voro desamma år efter år.

Nötkreaturen voro små men härdiga; hästarna likaså. Dessa födde sig ute året rundt i de milsvida betesmarkerna. Stundom såg man ej till vissa märrar på flera år, men då de äntligen återkommo, hade de ökats till 4 à 5 ök. Får och getter höllos i mängd. — Litet smör och ost såldes emellanåt till staden.

Sedan långt tillbaka i grå hedenhös synes denna nejd ha varit odlad och bebyggd. De många fornlämningar, man här och hvar påträffar, såsom ättehögar, grafkummel, gånggrifter, stensättningar och bautastenar jämte de många fynd från sten- och bronsåldern,

man nästan årligen stöter på — allt vittnar på sitt tysta men tydliga språk om bygdens ålder. I Hvitaby t. ex. kan man iakttaga icke mindre än fem gånggrifter, alla väl bibehållna och sevärda.

Vid samma by finnes ännu en märklig valplats, där, enligt Saxo Grammaticus, Ragnar Lodbrok lär ha hållit ett stort fältslag, hvarigenom han banat sig väg till öfverväldet i Skandinavien.

Bland de många fornminnena förevisas en märklig kulle, »*Gångarekullen*», om hvilken finnes en mycket sorglig och mycket apokryfisk saga, som vi dock här nödgas utelämnas.

Sedan urminnes tid har häradet varit bebodt af en härdad, gammalhederlig folkstam, idog och sparsam, ärlig och rättskaffens, med stor respekt för präst och länsman. Men vidskeplig och minst ett halft århundrade efter sin tid har den alltid varit på grund af dess afskilda läge från större städer och tidsenliga kommunikationer. Följaktligen har en mängd plägseder bibehållit sig längre här än annorstädes.

I vissa byar ha invånarna hjälpt sig själfva, och uteslutande gift sig med hvarandra, för att ägodelarna ej månne skingras från byn; man har därigenom under tidernas lopp kommit i mycket komplicerade släktförhållanden.

Klädedräkten har varit jämförelsevis enkel. Träskor och tofflor användes i hvardagslag af både män och kvinnor; halfstöflar och lågskor af läder följde högtidsdräkten. Hvita ull-långstrumpor, sirade med svicklor i skilda mönster, brukades också af båda könen. Strumpebanden voro röda, konstväfda och försedda med tofsar.

Så hade männen knäbyxor af bockskinn med lasksöm, »vrielvavs-böjso», eller af vadmal — lämbyxor båda slagen. Tröjan var en s. k. svansatröja med två knappader och uppstående krage; senare blef den nedfälld. Mössa eller hatt med vida brätten fulländade dräkten.

Till kvinnodräkten hörde vintertid den outhärliga skinnklockan, knäppan (kjolen) och bårdetröjan, båda af vadmal. Linnekragen var bred, hålsömmad och broderad samt knäpptes med en större halsknapp af silfver. Hufvudet betäcktes i hvardagslag af en mörkblå, rödrandig ylle- eller linneduk, knuten i nacken. Stundom var denna

duk bunden i ett slags hätta. Vid högtidliga tillfällen användes alltid kluten.

Bostäderna voro dels enstaka hus, dels kringbyggda gårdar, samlade i byar. Byggnadssättet utgjordes hufvudsakligen af korsvirke, mellan hvilket var insatt ett gallerverk af stakar, hvarpå halmblandad lera klenats å båda sidor. Leran ältades med oxar eller hästar. Kleningen skedde å s. k. »klenegillen», i hvilka byns befolkning, särskildt drängar och pigor, deltog. Senare murades med råtegel. Stundom gjordes muren massiv af gråsten, mera sällan af tegel. Halmtak brukades i regel; torftak också här och där, men tegeltak endast på herremanshus. Målade hus voro sällsynta.

Boningslängan hade i allmänhet följande inredning: en liten förstuga, dagligstuga med »vinge» (fönster) på två sidor, lillkammaren, köket, skafferiet och kistehuset. Kök och förstuga hade stengolf, de öfriga rummen lergolf. Väggarna voro hvitmenade med kalk.

Dagligstugans möblemang bestod vanligen af kistebordet, stundom med skifva af Komstadssten, en vinkelbildande långbänk, ett hörn-skåp, en soffa, några stolar med flätade halmsitsar, gäsabänken vid förstudörren samt himlasängen med sina blå eller gröna sparlakan.

Kistehuset var själfva hedersrummet och brännpunkten för husets materiella förmögenhet. Där stodo uppradade flere eller färre kistor och skåp med inpackad lin, ull, väfnader, säng- och gångkläder m. m., som ej så noggrannt kan specificeras. Endast nära släktingar samt goda och trogna vänner fingo tillträde där. Det var som det allra heligaste.

Vindsloftet buktade af tunga sädeshögar; för öfrigt hade all möjlig bråte stämt möte där.

Synnerligen primitiva voro *åkerbruksredskapen*. Plogen var ännu okänd. Men buaårdret, träpinnaharfven, träaxlavagnen och horsaaket fingo göra sin tjänst så godt de kunde.

Bildningen stod mycket lågt. I hvarje församling fanns blott en skola, som ambulerade från gård till gård, stundom äfven till torpen. Den barnlöse skulle ha skolan en dag, den som hade ett barn två dagar, två barn fyra dagar o. s. v. Som lärare fungerade antingen församlingens klockare, någon gammal soldat, handtverkare

eller krympling, som intet annat kunde uträtta. Nya testamentet var den tidens läsebok. Katekes och psalmbok lästes utantill. Därtill öfvades litet skrifning och räkning.

Tidningar lästes ej. De enda böcker, som i hemmen förekommo, voro: Karl XII:s bibel, 1695 års psalmbok, almanackan, Lunkentus och Bondepraktikan. Vetandet var klent, men tron så mycket större.

Drängar och pigor tjänade troget och länge på hvarje ställe. Lönen gafs mest in natura, såsom säd och lin sådda, potatis satt, får födda samt olika slags kläder. Fingo de i lyckligaste fall 100 daler till, voro de fullt belättna.

Pigor och drängar hade alltid gemensamt sofrum. Sängarna stodo på rad, där två och två hade samma gafvel, mot hvilken fötterna ställdes. Dock hördes sällan någon osedlighet af.

När dräng och piga kommit öfverens om att stifta hjonelag och sätta bo, gick han först omkring bland bönderna i socknen och »töjde sädeskorn». Så vankades ett par kappar här, en skäppa där etc., allt efter råd och lägenhet. Detta var alltid första »draget» i bosättningen. — Andra tiggare »gingo i Guds namn» och voro mycket talrika. En enda bondgård hade stundom visit af 10 à 12 sådana per dag.

Trolofning och bröllop hade äfven sina egenartade plägseder. När en ung man utsett sig en lämplig »grebba», som han tänkte taga till äkta, sändes först bud om saken till hennes föräldrar. Gåfvo dessa sitt bifall, tillställdes »*ja-öl*» eller trolofning i fästmöns hem i närvaro af föräldrar och syskon. Detta gick så till: sedan frågan om hemgiften dryftats och beslut fattats, höll den närvarande talmannen ett tal, i hvilket han lade kontrahenterna särskildt på hjärtat att noga betänka det viktiga steg, de ämnade taga. Så afgåfvo de löften om trohet och äktenskap, hvilka befastades med kraftiga handslag, hvare de närvarande förenade sig. Därpå trakterades med mat, brännvin och kaffe.

Trolofningspresenterna utgjordes af »bross» (ett slags smycke), silkenäsdruk och psalmbok. Ringar användes ej.

Lysning uttogs tämligen strax efter trolofningen. Då förhörde prästen fästeparet i kristendom, eller, om han trodde dem vara säkra däri, höll han till dem ett förmaningstal.

I lysningspresent gåfvo brudens kvinnliga släktingar och vänner, hvar för sig, den s. k. »*fästemö-osten*», en vacker, helfet ost på minst tio marker. Den var inknuten i en ny linneduk, som följde gåfvan.

Bröllopet ägde rum i brudens hem och varade 3—8 dagar. Senast 8 dagar förut gick en kvinna omkring till släktingar och grannar och bjöd muntligen.

Vigseln förrättades första dagen i församlingens kyrka. Dit »stassades» med högsta möjliga ståt, med förridare och blåsare. De förra voro oftast dragoner eller artillerister, klädda i paraduniform. Andra förridare voro klädda i långa, blåa kappor. Och fort skulle de rida. Först skulle de rida före till kyrkan och anmäla för prästen, att brudparet var i annalkande. Så tillbaka igen till stassen med upplysning om, att allt var i ordning för vigseln. Brudgummen red vanligen mellan två sidokamrater före brudvagnen. Äfven de flesta af de manliga gästerna redo. På återfärden skulle förridarne hastigt rida till bröllopgården med rapport om, att vigseln skett. Strax tillbaka igen med välkomsthälsning till brölloppsskaran.

Blåsarne trakterade flitigt flöjt och klarinett. Lyckoskotten smälde tätt om tätt, och skyttarne trakterades med brännvin af förridarne.

»Bruggemansdräkten» var ungefär densamma som förut beskrifvits, med följande tillägg: halfstöflarna hade skinande kopparsinkor, svansatröjan glänsande silfverknappar och halsen gömde sig inom en hög lärftskrage och silkeshalsduk.

Brudräkten bestod vanligen af skört, rödt eller grönt, bårde-tröja, rikt utsirad med sidenband och silfverknappar. Såväl rygg som bröst voro behängda med silfverkedjor. Hufvudbonaden bestod af hvit klut eller metallkrona.

Efter återkomsten till bröllopgården bjöds kakor, brännvin eller rom, medan gästerna ännu sutto på hästarna och i vagnarna.

Bröllopsmåltiden serverades på långa, dukade bord, kring hvilka gästerna bänkades. Massor af groft och fint bröd voro uppstaplade på träkorgar. Smörfötterna voro rikt lastade och jätteostarna skeno som solar. Silfverstopen voro fyllda af bästa hembryggda öl.

Efter smörgåsbordet följde någon kötträtt, så lutfisk, svartsoppa eller köttsoppa med rötter och klimpar. Brännvinet flöt ymnigt i tumlare och muggar.

Därpå skulle en hvar af de kvinnliga gästerna (matmödrarna) utdela den i särskilda korgar ditförda förningsmaten. Denna bestod vanligen af lamm- eller kalfstek, bohvetegröt å tennfat, äggkaka, våfflor, klenor och systerkakor.

Bordsböner lästes före och efter måltiden af talmannen, som för öfrigt skulle hålla många olika tal, mest i den skämtsamma genren.

Nästan omedelbart efter måltiden spelades upp till dans antingen i dagligstugan eller i bakstugan. Alltid spelades då på fiol. Brudparet började dansen, hvarpå alla manspersoner skulle dansa med bruden. Omväxlande med rikliga förplägningar fortgick dansen ut på följande morgon. Mer än 3 å 4 timmar gaf man sig ej tid att sofva.

Ett stycke fram på förmiddagen andra dagen skulle de släktingar, som logerade i bröllopgården, gå omkring till grannarna i byn, stundom i sällskap med brudparet, och »skänka» brännvin, ost, bröd och kakor samt bjuda dem välkomna till bröllopgården på eftermiddagen.

Hvarje morgon under bröllopet kommo byns pigor dit med mjölk; äfven de blefvo trakterade med mat, kaffe och dans.

Tredje bröllopsdagen höll talmannen tal om skänker till brudparet och spelmännen. Dylika gåfvos mest i penningar. Att bevisa ett bröllop var således ganska dyrt äfven på den tiden. Dansen och välfägnaden fortgingo dag efter dag. Och allt gjordes för att vidmakthålla träfnaden.

Dagen efter bröllopet kom *flyttegillet*. Grannarna till det nya paret kommo då för att »köra flyttelass». Den brud, som förde i hemgift två hästar, två kor, sju lass flyttegods och tjugu tusen daler kontant, ansågs tämligen rik.

Vid framkomsten till de nygiftas bostad förde man en ung huskatt med sig, och han var det första föremål, som fördes dit in. Ty katten ansågs vara ett lyckodjur, en tomte.

Sedan möblerna insatts på sina platser, vidtog ett hejdundrande välkomstkalas, som varade till påföljande morgon.

Barnen döptes alltid i kyrkan, äfven i den värsta köld. Gud-modern skulle iakttaga vissa försiktighetsmått: ej supa, ej tappa något, ej glömma läsa efter, ty i motsatt fall fick barnet svårt för att lära sig läsa.

Före kyrktagningen var kvinnan »heen» (hedning). Då fick hon ej gå utom hemmets område och ej alls gå utom husdörren efter solnedgången. Hon kunde annars lätt råka ut för »skarn» (troll, pockerstyg eller dylikt). Barnet kunde också lätt bli förbytt af troll.

Till altars (till nattvarden) gick man regelbundet två gånger om året, vår och höst. Somliga fattiga gingo så ofta nattvard i kyrkan hölls, mest, troddes det, för att få njuta ett grand af det utdelade vinet. Sträng fasta iaktogs. Lördagskvällen förut slutade man tidigt arbetet. Man tvådde sina fötter, läste flitigt i bibeln och psalmboken, hvarefter man gick tidigt till sängs. En viss högtidsstämning låg öfver det hela.

Redan vid 4-tiden på söndagsmorgonen anlände nattvardsgästerna gående och åkande till kyrkbyn, där klutbindningen först skulle försiggå, antingen i sockenstugan eller i enskilda personers stugor. Där mötte efter öfverenskommelse särskilda »binderskor», som mot en kontant vedergällning af sex mark (tolf skilling) pr styck bundo klut efter klut ända till sammanringningen vid 8-tiden.

Då somliga fått oblaten i munnen, sökte de smussla ut den i näsduken, togo den med hem och gáfvo kreaturen, på det dessa månede trifvas och frodas så mycket bättre.

Till nattvardsdagen hade hvarje mansperson försett sig med minst ett halft stop brännvin, det han efter hemkomsten från kyrkan skulle förpläga sig med. Detta brännvin, »nattvardståren», värderades mycket högt och ansågs nästan outhärligt.

Vid en människas död måste fönster genast öppnas, eller, om detta icke lät sig göra, slogs en ruta ut, på det den frigjorda själen månede komma ut och kunna fara direkt till himmeln. Liket lades på en häck (spolhäck till en skånsk höstvagn), tvättades och sveptes, hvarefter en dödspsalm sjöngs. Så lades sax och psalmbok på likets bröst. Stålet och Gudsordet voro skyddsvärn, så att den döde skulle få ro.

Naturligtvis ville den döde alltid »gå igen», hvilket ej var vidare angenämt för de efterlevande. Men städfjas måste ofoget till hvad pris som helst. Var det någon småsak, t. ex. en snusdosa, smycken och dylikt, han under lifstiden särskildt värderat, fick han det med sig i kistan. En bacchidyrkare fick vanligen ett stop brännvin med sig, ett förhållande som nutida graföppningar ofta bekräfta.

Somliga »hillade» liken med silver (sålfrar från väfstolen), som sattes på tårna, andra fjättrade dem med ståltråd, som surrades om tårna och fästades med spik i kistgafveln.

På begravningsdagen vältrades bockarna, på hvilka kistan stätt, och likvattnet, om det ej behöfdes till läkemedel för tvättning af hudutslag, bulnader eller dylikt, kastades efter den vandrande likskaran med orden: »Far i frid, du döing, och kom aldrig mer igen!»

Var ej likvattnet (vattnet, hvori liket tvättats) att tillgå, togs en hink vanligt vatten och behandlades på samma sätt. Därefter ströddes linfrö på och omkring grafkullen.

Begravningsgillet varade ett par dagar, hvarunder det festades och söps betydligt. Det var i regel en glädjefest och ej tvärtom.

I kyrkan vid fruntimmerssidan hängdes en minneskrans med lämplig påskrift. Dylika kransar brukades ända fram på 60-talet

Plägsederna vid juletid voro många och växlande. Förberedelserna till högtiden skedde med den mest febrila brådska, och det arbetades såväl natt som dag.

Julkvällen hade man i god tid undangjort de löpande göromålen gjort sin toalett och lagt julhalmen i ett hörn af stugan. Matbordet prunkade med den långa, snöhvita julduken. Simson-kaminen glänste i svartaste isenfärg, och de tregrenade julljusen kastade sitt sken öfver den nykalkade stugans alla pyntade föremål.

Midt på bordet låg julkakan, »*löfvabrödet*», ett slags sursött kornbröd, bakadt för sitt säregna ändamål, hvartill den liksom helgades å julbordet. Den låg där orörd hela julen, hvarefter den gömdes till våren. Första driftdagen, då dragarna kommo hem från åkern, mötte dem husmodern å gårdsplanen med hvar sin bit af denna kaka, fuktad i brännvin. Detta skulle göra dem starka och uthålliga för det ansträngande vårbruket.

Julkvällen åtos *två* bastanta *måltider*, den ena kl. 6, den andra kl. 11 e. m. Rätterna voro: sött bröd, sursött, surlimpa, smör, svin- och gåsflott, ost, skinka, lutfisk och hvitgröt.

Vid sjutiden började *jullekarna* i halmen, såsom »Sko Blacka», »Peka ut ögat på gamla farmor», »Plocka syrsorna ur hålet», »Vattna bocken», »Taga peng i forhuva», »Gömma någon i såll», »Taga juldockan» o. s. v. Den sistnämnda gick så till, att man under rygg-läge sökte sträcka fötterna öfver hufvudet för att med dem taga en docka af halm, som ställts bakom. Därtill erfordrades både vighet och vana.

Af den inburna julhalmen reserverades en större kärfve vid husfaderns sittplats, öfre bordänden, ända tills ligg-gässen instufvades i gåsabänken. Då delades kärfven ut till bale åt dessa, på det kläckningen skulle lyckas så mycket bättre.

Kvarlefvorna efter 11-målet skulle kvarstå å bordet till juldagsmorgonen, då en hvar till »davre» (frukost) skulle förtära sin rest.

Juldagen fingo barnen ej gå i byn, enär de äldre trodde, att de då skulle förlora sitt hår. Husdjuren fodrades bättre den dagen än annars, men spillning fick ej föras ur stallet, ty då kunde lätt inträffa, att många själföda djur måste utföras under kommande året.

Annandagen var man tidigt på benen. Storutgödsling i stallarna. Alla kor och kalfvar skulle ha salt och deras tänder ingnidas med fint bordsalt, på det de ej skulle lossna. — Stundom brukade bydrängarne på spe gödsla ut till hvarandra, sela på hästarna och vända dem utför i spiltan, att de skulle vara färdiga köra till kyrkan med. Skulle det riktigt »betalas för gammal ost», lades spillningen antingen i krubborna eller bars den upp på gällen.

Till nöjena samma morgon hörde ock att »rida St Staffan». Åbosöner och drängar sadlade då sina hästar, och med den till St Staffan utklädde i spetsen begåfvo de sig i väg till grannbyarna. Där vattnades först hästarna i »vattningen», sedan sjöngs Staffansvisan, som började så här:

»Staffan var en stalle-dräng,
han vattnar sina hästar fem
i rad, i rad trallallala» — — —

St Staffan hade rättighet att rida ända in i dagligstugan för att hälsa värdfolket. — Efter rundlig traktering med ost och bröd; öl och brännvin, medan ryttaren satt i sadeln, fortsatte följet till nästa gård, där samma sak upprepades.

Öfriga sedvanor. Matresterna efter hvarje måltid sattes oftast upp om lofthålet, på det *goenisse*, som troddes bo på loftet, också skulle få sin del däraf.

Vid *Andrarums alunbruk*, som på den tiden hade sin egen lag, brukade den underlydande bonde straffas med prygel, som olofvande högg sig lite »baska» (ris) till bränsle. Så kunde en sådan, förlåtligt nog, ha försummat sig ända in i sista minuten, innan han begaf sig till ort och ställe för att emottaga straffet. När han brådslande skyndade åstad, mötte honom en god vän, som frågade: »Hvar ska' du hän i dag, efter du har så brådtom?» — »Jag ska' ner till Verket och piskas för baska. Gud hjälpe mig, min arma människa, jag måtte väl inte komma för sent?» — Och så for han i väg, som om hela hans välfärd stått på spel.

Sådant hände på den tiden icke *en* utan flera gånger.

I *St Olofs* äldriga kyrka fanns då som nu Olof den heliges bild, skuren i trä, 90 cm. hög och hälften så bred. Konungen sitter på en hög karmstol och har en silfveryxa i högra och en kalk i vänstra handen, medan han trampar på ett rysansvärdt afgrunds djur, utrustadt med lejonkropp, draksvans och krönt hufvud. Det hela skall föreställa kristendomens seger öfver heden.

Sen urminnes tider har platsen kring *St Olofs* kyrka varit centralhärden för traktens »vidskepelse». Vid alla tider på året men i synnerhet på Olofsdagen den 29 juli vallfärdade allmogen från när och fjärran till kyrkan. Pilgrimerna voro vanligen af två slag: dels sjuka, som sökte hälsa, dels andra, som ville förekomma olyckor. Tysta skredo de in i helgedomen och lade med en djup suck ned sina penningar i offerkistan.

Därefter nedtogo de den underbara silfveryxan, och strykningsceremonien började. På magen ströko de — och han strejkade icke mer; på bröstet — lungorna blefvo friska; på höften — kryckan blef

öfverflödig; på kinden och foten — tanden och liktornen blefvo aldrig mera ömma; på pannan — och olyckorna försvunno.

Så följde tredje akten i kuren. De besökande gifvo sig i väg till den ett par stenkast söderut belägna *St Olofs källa*, där de trodde, att kyrkans skyddsherre blifvit halshuggen. Här togo de sig en dryck efter behag — fordom hade källan »ett härligt vatten», säger traditionen — och offrade därpå sin skärf, hvarefter de drogo sina färde i det trygga medvetandet, att krämporna skulle försvinna.

Slutligen kom bypojarknes tur att undersöka, hur källoffret utfallit.

Men *St Olofs*-kulten var icke ensamhärskare i bygden. Bland den äldre generationen fanns ock mycket annat skrock, som gått i arf från släkte till släkte. Så t. ex. trodde man blindt på maran, skogsnuftan, vättan och bäckahästen.

Hade ett barn mjölkskorf eller annan hudsjukdom, trodde man fullt och fast, att ett lik kunde taga den, med sig i grafven. Sorgehusen voro därför nästan alltid frekventerade af dylika hjälpsökande.

Kyrkbly bars i öronen mot döfhet eller togs in för annan åkomma; kalk refs af kyrkmuren för svulster och dylikt, och regnvattnet på grafstenarna var ett godt medel mot vårtor och liktornar, men det skulle tvättas på vid månsken i ny.

Mot strupsjuka och difteri gaf man den sjuke en dosis ärgig metall, afskrapad af kyrkklockorna med en knif. Mot kikhosta visste man intet bättre råd än mjölgröt, kokad en torsdags- eller söndagsmorgon före solens uppgång å en bro, där nyligen ett liktåg passerat.

Mången bar ständigt hvitlök, dyfvelsträck och flygrönn i bröstfickan, på det inte något slags sattyg skulle få makt med honom. Goda skyddsmedel ansågos äfven stål, svafvel och krut vara.

Mötte man en hvirfvelvind, fick man ej försumma, för undvikande af olycka, att däri kasta sin fällknif eller spotta, så bredt man kunde, tre gånger å rad. Det kunde ju lätt vara en trollpacka, som var ute på lusttur, och hon borde i tide förekommas.

Man kunde få se, huru åldringar efter solnedgången lyftade tre tag på kyrkan, på det deras ryggvärk skulle försvinna. Stundom kom det flera dit på en gång.

Blef man hastigt sjuk, hade man sannolikt »kommit för något i vädret». Något bättre botemedel än rökelse kände man icke till. Den sjuke ställde sig vanligen i nattlinnet öfver en ekplanka. Å denna lades glöd, helst af fläderträ, samt krut, svafvel och älfvanäfver (ett slags laf), så att det rök som ur en kolmila. När denna rökelse var slut, och patienten såg ut som en illa rökt skinka, ritades med ett stycke träkol en cirkel på golfvet. I denna ställde sig den sjuke, kring hvilken tre brinnande stickor fördes tre gånger afvigt och tre gånger rätt. Omedelbart efter fick ullsaxen göra samma rond. Så kastades stickfragmenten på golfvet, den sjuke tog ett steg öfver dem, och det onda troddes med ens vara bortblåst. Dock skulle signernet ha försiggått i tysthet, om det ej skulle förfela sin verkan.

Sent på midsommaraftonen voro alltid kyrkogårdarna talrikt besökta. Det var fäder och mödrar, som, tysta som vålnader, smögo fram i skumrasket mellan häckar och vårdar, väl försedda med linyg, blöjor eller skynken, som de varsamt bredde på grafvarna för att få dem genomfuktade af aftondaggen. Och när detta väl hade skett, aflägsnade sig nattvandrarne lika tysta och hemlighetsfulla som de ankommit.

Meningen med detta besök var att finna radikalboten för något lyte eller annan sjukdom, som ej på annat sätt velat ge med sig. Fick bara den sjuke sofva i ett så behandladt plagg eller skynke, blef han helbrägd, ehvad krankhet han hade. Och därför längtade mången stackars sjukling efter midsommaraftonen, då kyrkogården, mer än någon annan fläck, troddes vara ett helande Bethesda.

Vid husbehofsbränningen brukade man ofta låna hufvudskallar ur kyrkornas grafkor. Dessa stoppades i en linnepåse och sänktes ned i brännvinspannan, på det mycket brännvin skulle vankas.

Mycket af det här omtalade fortlefver — egendomligt nog — ända in i vår tid trots den stigande folkupplysningen.

Brorskål och blodsförbund.¹

Af

N. E. Hammarstedt.

Blodet är försoning, emedan lifvet är däri. 3 Mosebok 17,11.

Huru det går till att dricka brorskål i konungariket Sverige i vår tid, det känna vi en hvar: man »klingar» och »lägger bort titlarna». Utländingar uttala ej sällan sin förvåning öfver detta i deras ögon sällsamma bruk, hvilket väl i sin nuvarande form icke kan vara af så synnerligt hög ålder, men som, sannolikt genom receptionsceremonier i gillen och dylika brödraskap, måste sammanhänga med uråldrig sed. För ett folk, hvilket icke allmänt antagit ett gemensamt tilltalsord, har ock detta brorskålsdrickande en betydelse, som icke må underskattas. Men brorskålen har i forna tider haft en social uppgift, som varit vida större. Den har varit en viktig faktor vid mänsklighetens förmänskligande genom årtusenden.

Brorskålsdrickandet har ingalunda alltid gått så enkelt till som i våra dagar. Men så innebar ceremonien fordom också vida betydligare följder och förpliktelser än nu. Det artificiella broderskapet gällde till och med ofta mer än det naturliga och gör så än i dag hos åtskilliga folk. Hvad nordborna beträffar, finner man, att fostbrödraskap medförde icke blott skyldighet att utkräfvat blodshämnd den ene för den andre utan ofta — och ursprungligen väl alltid — äfven egendomsgemenskap; ja, den öfverlevande skulle enligt Egils och Åsmunds saga till och med dela grafven med den

¹ Föredrag i Religionsvetenskapliga sällskapet d. 13 dec. 1906.

döde genom att tre dygn vistas hos denne i grafhögen. Såsom väsensförbundna hade kontrahenterna att dela samma öde.

»Vi vordo förbundsbröder och blandade vårt blod, och denna vänskap blef för oss af högsta värde», heter det i det på 900-talet skrifna Walthariuskvädet. Äfven hos tyska stammar förekom således seden att vid ingående af brödraförbund blanda blod. Hos nordborna fortlefde seden att ingå fostbrödralag ännu någon tid efter kristendomens införande. Enligt Gisle Surssons saga tillgick det så, att gräsvallen uppskars i en lång remsa, som fasthängde vid marken med bägge ändarna. Denna remsa upplyftes midtpå, och man reste därunder ett spjut såsom stötta. Under den så bildade bågen trädde sedan de, som skulle avsluta förbundet, och skuro sig, så att deras blod rann ner i den blottade mullen. Efter slutad ceremoni nedlades naturligtvis gräsremsan i sitt gamla läge. Kontrahenternas blod var då förenadt hos »moder jord» — annorlunda kan ceremoniens innebörd ej gärna förklaras. Stundom tillgick dock ceremonien annorlunda. Så omtalar t. ex. Saxo, att kontrahenterna läto sitt blod flyta i hvarandras fotspår. Fotspåret ställdes alltså i detta fall, likasom ofta nog inom folkmagien, i väsenssambörighet med den, som gjort det: fotspåret drack å dess »ägares» vägnar. Dessa ceremonier äro emellertid endast af stigande hyfsning föranledda omgestaltningar af ett äldre och ursprungligare tillvägagångssätt. Detta bestod däri, att parterna drucko hvarandras blod. För att bli bröder måste parterna förenas med blodsband, bli blodsfränder. Från inemot hundra år före vår tidräkning finnes en uppgift af Poseidonios (anförd af Atenaios), att germanerna vid sina gillen plägade blanda sitt blod i drycken till ett tecken af fast vänskap.¹ Enligt Eddan hade Oden och Loke blandat blod redan i urtiden. Ännu i Gesta Romanorum förekommer en anteckning, hvaraf framgår, att det var bruk, att kontrahenterna sårade sig i högra armen och därpå sögo hvarandras blod, och skulle sedan »ingendera öfvergifva den andra vare sig i medgång eller motgång, och om någondera förvärfvade något, skulle den andre hafva halfparten».

¹ H. C. Trumbull, The blood covenant. London 1887.

Jag vill med ännu några exempel påvisa, huru seden att dricka brorskål framgått ur blodsförbundet. Trakerna framställas hos de gamla författarne såsom ett rätt och barbariskt folk. Redan år 400 f. Kr. visa de sig emellertid, åtminstone vis å vis hellener, hafva kommit så långt i hyfsning, att blodsförbundet hos dem var afagdt. När Xenofon nämnda år med återstoden af sin här åter nådde Europa, ingick han förbund med trakerkonungen Seutes. Under det därvid hållna gästabudet inträffade, såsom Xenofon helt objektivt skildrar det, följande: Xenofon, som redan druckit rätt mycket, tog det af munskenken framräckta dryckeshornet och sade: »Jag förärrar dig, Seutes, mig själf och dessa mina kamrater att vara dina sanna och pålitliga vänner» — o. s. v. När Xenofon talat, uppsteg Seutes och drack ur hornet jämte Xenofon — alltså tvemännings, såsom det hette hos nordborna — samt *begöt sig tillika med honom med det återstående af vinet*. Jag fäster särskildt uppmärksamheten vid sistomtalade drag. Att vinet var rödt, säger sig själf, och att det här var fråga om en förbundsceremoni framgår alldeles otvetydigt såväl af hela framställningen för öfrigt som äfven däraf, att Seutes förut erbjudit Xenofon sin dotter till äkta mot att Xenofon i stället skulle gifva Seutes sin, ifall han hade någon. Äfven hade Seutes åt Xenofon anvisat boningsplats med full eganderätt. Xenofon och hans krigare upptogos alltså i den trakiska staten — kanske utan att de själfva fullt insågo hvarom det var fråga, och Xenofon och Seutes slöto blodsförbund med vin i stället för blod. I nederländska Indien likasom hos åtskilliga mexikanska stammar är det, enligt Strack,¹ brukligt, att vid stiftande af förbund parterna bestryka sig med blod från en och samma person. I den arabiska litteraturen från 500- och 600-talet e. Kr. omtalas ej sällan blodsförbund, hvilka dock tillgingo sålunda, att parterna doppade sina händer i ett offerdjurs — vanligen en kamels — blod. Emellertid omtalar Herodotos omkring 500 år före vår tidräkning, att blodsförbund förekommo hos araberna, hvilka tillgingo så, att kontrahenterna sårade sig och sedan ströko blodet på

¹ H. L. Strack, Das Blut im Glauben und Aberglauben der Menschheit, München 1900.

sju mellan dem lagda stenar. Här möta vi alltså människoblod vid ceremonien, och då ännu långt senare i den antydda arabiska litteraturen blodsförbundsledamöterna kallas »blodslickare», framgår däraf tydligt, att bägge de skildrade ceremonierna efterträdt ett ursprungligare och råare, hvilket för öfrigt ännu praktiseras af åtskilliga arabiska och syriska stammar. Denna ursprungligare metod, som bestod däri, att kontrahenterna drucko eller uppsögo hvarandras blod, har förekommit hos ett flertal folk äfven i Europa. Om ibererna förtäljer Tacitus, att deras konungar, när de slöto förbund, ömsesidigt uppsögo hvarandras, genom ett lätt snitt ur högra tummen framkallade blod. Hos irerna slöts likaledes förbund genom ömsesidigt förtärande af hvarandras blod, och hos sydslaverna härskar bruket ännu: när hos dem ett par släkter ligga i fejd med hvarandra — vanligen med anledning af skyldigheten att kräfva blodshämd — kan fred slutas på det sättet, att en hufvudman för hvardera ätten sårar sig med en nål i högra handen, hvarefter de ömsesidigt suga hvarandras blod, utbyta kyssar och svära hvarandra trogen vänskap. Inom Asien finner man, att blodsförbundet utöfvades hos lyder, armenier och meder likasom ännu in på senare tid i åtskilliga delar af Syrien och Arabien, öfverallt på det sätt, att hvardera parten uppsög den andras ur ena handen eller armen gjutna blod. Men äfven längre bort, såsom t. ex. hos folken i Kambodja, är blodsförbundet i bruk. Där tillgår det stundom så, att parterna låta några droppar af sitt blod rinna i en kopp te, hvaraf sedan hvardera förtär hälften. Hos birmanska bärgfolk blandas blodet med brännvin, hos dajakerna på Borneo stundom med vatten. Hos ett annat folk på sistnämnda ö ingås blodsförbund på det sättet, att något litet blod från bägge kontrahenterna inblandas i en cigarrett, af hvilken dessa sedan röka några bloss. På Borneo, Nya Guinea o. s. v. sker blodsförbundet dock oftast på det ursprungliga sättet genom direkt förtärande af hvarandras blod. Mindre känd är förekomsten af enskild förbrödning genom blodförtäring bland Amerikas urinnevånare. Emellertid synas mer eller mindre likartade förbund hafva förefunnits hos såväl nord- som sydamerikanska indianer. Om invånarne i Yucatan förmäler en författare på 1500-

talet, att parterna för att besegla en beständig vänskap sårade sig i tunga, hand eller arm, så att blod framflöt. Mest förekommer väl blodsförbundet i Afrika, där det är i bruk alltifrån Madagaskar till Kongo och Kamerun. Märkligt nog tyckes det här hafva antagit jämförelsevis sekundära former. I »Tre år i Kongo» skildrar vår landsman Pagels utförligt en dylik ceremoni, hvori han själf var ena parten. På ett bananblad sammanblandades jord och salt, hvarefter en af infödingarne skar en skära i Pagels' högra arm och en liknande i höfdingens. Såren betäcktes med jord- och saltblandningen, hvilken uppsög det framsipprande blodet. Kontrahenterna lade därefter armarnas sår mot hvarandra och gnedo dem lindrigt, så att en blodsblandning ägde rum. Längre uppåt Kongofloden lägger man på såren tvenne hönslefrar, hvilka insupa blodet, hvarefter hvardera parten uppåter den lefver, som innehåller den andres blod. »Om det i allmänhet finnes något, som för vilden är heligt», säger Pagels, »så är det detta blodsförbund, hvarigenom tvenne individer förenas så nära med hvarandra, att i enlighet med de vid detsammans ingående afgifna löftena alla den enes intressen blifva den andres, den enes vänner och fiender äfven den andres. Den ene blodsbrodern är skyldig att skydda den andre, den enes kvinnor och alla tillhörigheter äro äfven den andres.» Om blodsförbund vid öfre Zambesi skrifer Livingstone, att kontrahenterna blanda sitt blod i öl, som därefter gemensamt förtäres. De blifva därmed »vänner eller släktingar för hela lifvet». På Madagaskar tillgår det så, att parterna låta sitt blod droppa i en skål, där det sedan blandas med åtskilliga ingredienser och omröres med en spjutspets, innan det drickes. Jag tillåter mig här i förbigående påpeka, att då det i Snorres edda omtalas, att vid freds slutet mellan asar och vaner kvasirmjödets af blod och honung indirekt uppkom, denna uppgift, såsom vi sett, icke saknar etnologiska skäl för sig inom ritualens område. Vi hafva ju funnit, att förbundsblodet blandas med te, öl, vin, brännvin m. m., hvarför ej ock med honung och mjöd?

Blodbrödrskapet kan ock samtidigt afslutas af flere personer på en gång i en gemensam ceremoni. Det blir då en kommunion i

ursprunglig bemärkelse — en verklig *communio sanguinis*. Om skyterna förtäljer Herodotos, att vid förbunds avslutande tillgick så, att man i en stor bågare af lergods upphällde vin. Därpå riste sig de höfdingar, som afslöto förbundet, med ett spetsigt redskap och blandade sitt blod i vinet. När detta skett, neddoppades i bågaren allehanda vapen — väl för att dessa skulle bli tillfredsställda och ej längre törsta efter blod! — Då vidare här, likasom i regel öfverallt där blodsförbund förekomma, vederbörliga besvärjelser, förbannelser öfver löftesbrytaren, eder o. s. v. uttalats, utdracks bågaren icke allenast af höfdingarne, som ingingo förbundet, utan ock af de främste i deras följen. Det är märkligt, att Herodotos om samma skyter förmåler, att det hos dem var sed, att höfdingarne en gång om året — väl vid någon bestämd årstid — hvar och en i sitt område fyllde en blandningsbågare med vin, hvilken alla skyter, som i krig dödat någon fiende, skulle vara med om att tömma. Att här en social kommunion föreligger, synes otvifvelaktigt, och sannolikt synes äfven, att denna framgått ur ett mera barbariskt — ett kannibaliskt — bruk.

Förbundsblodet kunde nämligen ock, såsom redan omnämnts, hemtas från en utomstående varelse: från ett djur eller en människa — för en ursprunglig uppfattning var det tämligen likgiltigt, hvilkendera det var, ja helt visst kunde det förra ofta nog sättas högre än den senare. Jag har redan omtalat denna form af blodsförbund hos araberna, hos vilda folk i nederländska Indien o. s. v. Kontrahenterna begöto eller färgade sig därvid med en utomstående människas eller ett djurs blod. Men detta den tredje partens blod kunde naturligtvis, äfven det, också förtäras. Om Catilina omtalar Sallustius, att det berättades, att han, då han tog eden af sina medbrottslingar, låtit i dryckesskålarna kringbära i vin blandadt människoblod, och att, efter afläggandet af en ryslig ed, alla druckit däraf, *såsom det har varit brukligt vid högtidligt begående af heliga handlingar*. Om detta rykte öfverensstämmer med verkligheten eller icke, är här af föga betydelse. Det ådagalägger i hvarje fall, att en dylik föreställning allmänt förekom till och med hos de bildade. För öfrigt står denna uppgift icke ensam i sitt slag.

Vi möta i denna sista form af blodsförbund en af de grundtankar, som äro förenade med offret och med offermåltiden. Vid offret spelade, såsom bekant, blodet en viktig roll. I andra Mosebok (kap. 24) läses, huru Moses lät slakta tjurar åt Javé. Hälften af dessas blod stänkte han på altaret, hälften göt han i skålar och stänkte på folket, sägande: Se detta är *förbundsblodet*, det förbunds som Javé gör med eder» o. s. v. Hos nordborna stänktes likaledes, såsom sagan om Håkan gode förmäler, offerdjurets blod dels öfver altarena med deras gudabilder, dels göts det i skålar och stänktes öfver menigheten. Likheten mellan ebreernas och nordbornas offeritus i detta fall kan tyckas förvånande, men är lättförklarlig nog. I bägge fallen möta vi endast en mer humaniserad, måhända af rent praktiska orsaker föranledd form af det hos hedniska folk allmänna bruket att vid offren dels ingnida gudabilderna eller dessas munnar med blod och fett — hvilket senare äfven är ett animaliskt lifskraftämne — dels själfva förtära däraf. Offerförbundet ingicks såväl mellan stammens eller statens ledamöter sinsemellan som samtidigt mellan dem och gudarne, hvilka ju äfven togo del i den sakrala måltiden.

Att enligt senare uppfattning blodsförbund kunde ingås äfven med dämoniska makter — f. d. gudar — framgår t. ex. af de mångfaldiga berättelserna om traktat med djäfvulen, hvilka undertecknades med blod. Otvifvelaktigt är nämligen detta ett blodsförbund i urartad form. Belysande är följande, som förekommer i ett rannsaktionsprotokoll från Söderala i Hälsingland (af år 1697?): Till det första bekände de — de två anklagade kvinnorna — att de besvära sig djäfvulen i hand med lif och själ, och »strax när de sig så besvuro sprack huden sönder på den ena på högra armen, på den andra på högra axeln, så att allt blod lopp af dem, och djäfvulen gaf dem så en annan ny blod, hvaraf de kunde flyga öfver båd bärg och dalar, skogar och vatten». Denna blodassimilation medförde alltså, sedd med vår tids ögon, hänförelse, hänryckning, extas i dessa ords ursprungliga betydelse. Kvinnorna blefvo *utom sig* eller *ifrån sig*, för att begagna uttryck, som ej vunnit samma höga betydelse som de förut använda orden. Jag har här berört en sida

af blodsförtärandet, på hvilken jag nu icke kan vidare ingå. Däremot kan jag icke afhålla mig från att i detta sammanhang omnämna ett egendomligt svenskt folkbruk. I sin beskrifning öfver vidskepelse i Danderyd och Lidingö omtalar kyrkoherde Wallenstein följande: »Första Maji hvarje år» — alltså vid Walpurgis! — »skall all ungdom låta öppna sig ådern, i synnerhet skall detta vara nyttigt för flickor. Då skall man ock roa sig med dants och drickande, hvilket kallas att *dricka mærg i benen*. — Åderlåtningarna blefvo år 1786 alldeles afskaffade genom föreställningar från predikstolen». — Är det möjligt, att vi här i Stöckholms grannskap ännu i slutet af 1700-talet i denna åderlåtning och detta drickande af »mærg i benen» möta kvarlefvor af ett urhedniskt sakrament! — Jag dristar ej påstå det, men jag har dock i förbigående velat påpeka detta sällsamma drag.

»Blut ist ein ganz besondrer Saft», säger Mefistofeles i Goethes Faust, och detta yttrande citeras så ofta såsom ett uttryck för mystisk djupsinnighet, att också jag måste citera det. Blod var enligt uråldrig uppfattning lifssubstansen. Odysseus elfte sång ger en gripande skildring af de dödes trånad efter detta ämne, och blod utgjorde ej blott hos hellenerna utan ock hos många andra folk på skilda håll på jorden det egentliga offerämnet åt de döde, tills det mer eller mindre utbyttes mot andra lifskraftämnen, framför allt vin eller andra berusande drycker. Ty icke allenast animaliskt blod utan äfven vissa växters lifssaft, särskildt »drufvans blod»,¹ hafva af folkföreställningen uppfattats såsom lifssubstans, lif, ja själfständiga väsenden: »makter» eller till och med gudar. Så var förhållandet med vinet hos hellenerna, med mjödet hos nordborna, med somadrycken hos hinduerna, ja, med flugsvampextraktet hos åtskilliga sibiriska folk.

Det är ingalunda endast en gammaltestamentlig uppfattning, att, såsom det heter i tredje Mosebok, allt animaliskt lif är i blodet, den råder all jorden rundt. Hos vårt folk benämnes blodet ofta *makten*, ett ord som äfven användes om naturdämonerna: om älfvor, rå, neck o. s. v. Blodet är kroppens makt, och likasom enligt första

¹ 1 Moseb. 49,11; 5 Moseb. 32,14.

Mosebok Abels blod ropade af jorden, så anklagade ännu under medeltiden vid den s. k. bårätten den dräptes blod banemannen.

Nästan lika vidsträckt som blodet betraktas såsom det animaliska lifsämnet, nästan lika vidsträckt råder ock föreställningen om en väsensförening genom blod. Jag har omtalat Xenofons förbund med trakern Seutes. Det var en endast skenbart blodig ceremoni, genom hvilken Xenofon upptogs i det trakiska samhället. Otvifvelaktigt har emellertid hos åtminstone synnerligen många folk en tid funnits, då ett verkligt blodsförbund var det enda medlet för en utanför ett visst samhälle stående — det vill enligt de tidernas uppfattning säga en fiende — att vinna lejd hos denna stam eller hord. Han måste bli verklig samhällsmedlem, hvilket åter var detsamma som att blifva blodsfrände: han måste införlivas. Att denna lag i vår tid icke så ofta kan påvisas, beror på mänsklighetens framåtskridande äfven utanför den västerländska civilisationens eröfringsområden.

Att hafva delat salt och bröd (eller någon annan likartad enklare ceremoni) kan nu ofta nog vara tillräckligt för vinnande af gästvänskap. Emellertid möter blodsförbundet än i dag ej sällan såsom en nödvändig ceremoni vid handelsförbindelser med eller mellan ociviliserade folk. Annamiterna använda så t. ex. icke inbördes blodsförbundet, men vid deras beröring med folken i Kambodja underkasta de sig denna sed. I nordvästra delen af Nya Guinea stå papuas ofta i förbindelse med invånarne på ön Serang, hvilka senare därvid nödgas iakttaga papuas blodsförbundsceremoni. Hos dajakerna sker adoption genom samma rituella blodsutbyte.

Liknande förhållande, som rådde mellan folken eller stammarna, rådde ock en gång mellan dem och gudarne. Den, som ej var gudarnes förvant, var deras fiende. För att tolereras i gudarnes samfund måste man följaktligen antingen härstamma från gudarne eller genom blodsförbund bli deras blods-, deras väsensfrände. Detta är otvifvelaktigt *en* af grundtankarna i de blodiga offren, åtminstone hos relativt mer utvecklade folk och folkgrupper, såsom arier, semiter, centralamerikaner. Härvid möter samma egendomliga, uråldriga och genomgripande åskådning, som så ofta framträder inom

magiens område, nämligen den att väsendet kan *delas* och dock fortfarande är *sammanhängande*: delarna stå i rapport med hvarandra. Man plär kalla detta *sympati*, det är samkänsla. Blodsförbundet medförde genom blodsgemenskapen väsensenhets.

Jag vill sluta med att anföra Robertson-Smiths¹ ord: »Under senare tider finna vi den uppfattningen gängse, att ett födoämne, hvilket ett par människor dela med hvarandra, så att samma substans ingår i bägges kött och blod, är nog för att åstadkomma ett slags helig förening för hela lifvet dem emellan, men i gamla tider synes denna betydelse egentligen hafva tillagts delfåendet af det heliga offerdjurets kött, och det högtidligt allvarliga mysteriet med dess dödande rättfärdigas af den åskådningen, att allenast på denna väg kan det heliga bindeämne erhållas, hvilket skapar eller underhåller ett lefvande föreningsband mellan dyrkarne och deras gud. Detta bindeämne är ingenting annat än det verkliga lifvet hos det heliga och likställda offerdjuret, hvilket lif förmenas innebo i dess kött men i all synnerhet i dess blod, och som alltså i den heliga offermåltiden verkligen fördelas åt alla deltagarne, så att hvar och en af dessa förenar en del däraf med sitt eget individuella lif.»

¹ M. Robertson Smith, Lectures on the religion of the Semites. London 1901.

Smärre meddelanden.

Psalm — visa.

I tidskriften Svenska Landsmålen VII: 6, sid. 3 f., förekommer bland de af Sven Thomasson från Kyrkhults socken i Bleking upptecknade visorna en med titeln »Paradisvisan». I Fataburen 1906, sid. 163 f., lämnas af dr Samuel Landtmanson en variant, benämnd »Visan om Adam och Eva», från Rackeby socken i Kållands hd, Västergötland. Motivet i visan är följande: efter en advokation af Gud Fader skildras människans, mannens och kvinnans, skapelse, paradistillståndet, syndafallet och Guds dom öfver syndarna. Varianternas disposition är något olika; inledningen är i Thomassons uppteckning två strofer, i Landtmansons en; i L:s uppteckning finnes en strof om Evas skapelse, som saknas hos Th. (nr 6). Sista strofen hos L. (nr 15) utgör ett slags afslutning, under det att denna hos Th. syftar på syndafallet och tydligen kommit på orätt ställe; dess plats är mellan strof 9 och 10. Motsvarighet saknas hos L., liksom afslutningsstrof hos Th.

Det faller genast i ögonen, att vi ha alldeles samma motiv, fast med starkare ton på det rent religiösa, i en psalm i 1695 års psalmbok, den bekanta 216: O Herre Gud af himmelrik, Hvad du äst mild och miskundelig etc. Denna psalm förekommer första gången i psalmboken af 1567,¹ hvarefter den i det närmaste oförändrad aftryckts i de följande psalmeditionerna; i Svedbergs psalmbok har den nr 248, och så kom den, något moderniserad, med 1695.² — Men

¹ Fol. XC ff. Jfr Beckman, Försök till svensk psalmhistoria, sid. 983 och 991.

² Om Svedbergs förhållande till psalmen se H. Lundström, Skisser och kritiker, sid. 216 f.

ej blott hufvudmotivet är detsamma i psalmen och visan, äfven enskilda uttryck stämma allt för nära öfverens, för att man skulle kunna tillskrifva det en tillfällighet. Jag vill gifva några exempel därpå.

Ps. 7, 1: Ormen han klef sig upp i gren;

Th. 8, 2: Ormen han klef sig allt upp i en gren;

L. 8, 2: Den listige ormen han klef sig upp i gren;

Ps. 17, 1: Han svarade så med gråtande röst;

Th. 11, 1: Adam han svarade med gråtande röst;

L. 11, 1: Och Adam — — —.

Ps. 18, 1; 20, 1; 21, 1: Gud bannade ormen (Evam, Adam) i första bann (andra stund, tredje sinn);

Th. 12, 1; 13, 1; 14, 1: Gud bannade ormen (Adam, Eva¹) uti det första (andra, tredje) bann;

L. 12, 1; 13, 1; 14, 1: Och Gud bannade ormen (Eva, Adam) uti det första (andra, tredje) bann.

Jfr ock Ps. 18, 3, 4: På ditt bröst skall du kräka:

I jordenes tvång skall vara din gång . .

Th. 12, 2: På din buk skall du krypa och lida mycken tvang.

Olikheterna kunna sammanfattas i följande punkter:

1. *olika längd*; psalmen har 26 strofer, visan i båda varianterna — trots olikheterna — 15;

2. *olika meter*; psalmens strofer ha 5 rader², visans blott tre, hvilka i regeln äro längre (jfr de ofvan anförda exemplen); visan har dessutom mest trestafviga takter, psalmen tvåstafviga;

3. har psalmens strängt *religiösa* karaktär ändrats och blifvit mer *balladartad*; den religiösa tillämpningen i psalmen, strof 23 ff., saknas — utom sista strofen i L:s uppteckning; starkast framträder dock skillnaden i fråga om kvinnans skapelse och paradiset; psalmens naiva, rent religiösa skildring har utbytt mot en erotisk, från folkvisorna lånad framställning. Jag anför ställena till belysning.

Ps. 4. Strax därefter blef uppenbar
barmhärtighet, som af dig går,
då du sade vid dig allena:

¹ Observera omkastningen.

² Med inre rim i fjärde raden.

Att blifva allen är mannen till men,
den sorg vele vi förmena.

5. Af samma Adam en kvinna upprann,
den gjorde Gud med sine hand,
det kan ock väl betygas:

De stodo nakna och kunde ej sakna,
ej tarfde de eller blygas.

6. De prisade Gud af all sin makt,
allt för den del, Gud hade dem skapt,
och lefde med mycken gamman;
ty deras borg var utan sorg,
och tu ene lefde samman.

Visvarianterna fortsätta efter att ha skildrat Adams skapelse:

- Th. 5. Men Herre, huru länge skall jag ensamnen gå?

Jag hafver ingen människa att lita uppå,
mig tyckes tiden långsam att vara.

6. Gud lade på Adam en sömn, som var djup,
sen tog han ett refben ur Adams sida ut,
däraf skapade han en kvinna.

7. Adam klappar Eva på rödhvitan kind:
kom, låter oss gånga åt paradiset in
de bladen och de blommor att beskåda.

8. När som de kommo i paradiset in o. s. v.

- L. 4. Ack Herre, huru länge skall jag ensammel gå?

Slätt ingen uti världen jag har att lita på,
mig tyckes det är tungt till att lefva.

5. Och Gud gaf Adam en sömn så söt,
sen tog han ett ben utaf hans sidoref
och byggde däraf en kvinna.

6. När Adam uppvaknade ur sömnen, där han låg,
en däjelig kvinna för honom månede stå,
som allas vår moder månede vara.

7. Sen klappa' han Eva på rosenröda kind:
Kom, låter oss gånga åt lustegården in
de roser och de liljer att beskåda.

8. Och när som de kommo i lustegården in o. s. v.

I psalmen och visan följer här skildringen af fallet.

Men visans nära sammanhang med psalmen är ej blott en konstruktion. Jag har själf med en viss öfverraskning hört en åttioårig sångare¹ föredraga fragment af en ny variant — med gamla psalmboken som text. Enligt min sagesman hade man i hans ungdom ännu brukat sjunga denna sång »hemma vid härden», när kvinnorna sutto vid spinnrocken, eller när ungdomen »var ihop» och roade sig på kväl-larna. Men man visste, att visan var hämtad ur psalmboken,² att det var nr 216, som man »flyttade öfver till sång» — hvarmed väl menades olikheten i meter och melodi. Min sagesman erinrade sig ej visan i sin helhet, och den uppteckning, han lämnade, stöder sig alltför nära på psalmen för att vara fullt tillförlitlig. De flesta strofer äro alldeles lika med psalmens; dock felas strof 1 och 3 (se nedan) jämte 4, 1-3. Dock finns det tillräckligt många reminiscenser för att visa det säkra sammanhanget med visan.

1. Trots kopieringen af psalmboken finns det flera versrader af större längd än psalmens, stundom i närmaste öfverensstämmelse med Th. och L. eller endera. Sådana fall äro:

Ps. 2, 1, 2: Först då skapte du Adam, i paradiset då sattes han;

här 1, 1: Först skapte Gud Adam i paradiset³

Jfr Th. 4, 1: Sen skapade Gud Adam i paradiset in.

Ps. 18, 1, 2, 3: Gud bannade ormen i första bann: Dig skall hata både kvinna och man; på ditt bröst skall du kräka.

här: Gud bannade ormen uti det första bann:

Ja, du skall varda hatad af kvinna och af man,

på ditt bröst skall du kräla uppå jorden.

Jfr L. 12, 1, 2: Och Gud — — —: Du skall blifva hatad af kvinna och af man, på din buk skall du nära dig på jorden.

Th. 12, 3: på ditt bröst skall du krypa på jorden.

¹ Johannes Johansson, född 1827 i Norra Åsarps socken, Redvägs härad, nu bosatt i Vadsbo.

² Den nya psalmboken säges dessutom ej ha kommit i bruk i Åsarp före 1830, då kyrkan nybyggdes — man bytte således kyrka och psalmbok på en gång.

³ — — — i paradiset in vid muntligt föredrag.

- Ps. 20, 1, 2, 3: Gud bannade Evam i andra stund: Och du skalt föda margelund, med sorg och mycken sveda.
 här: Gud bannade Eva uti det andra bann:
 Din barn skall du föda och lida nöd och harm.
- Jfr Th. 14, 1, 2: Gud bannade — — —: Din barn skall du föda med mycken sveda fram;
- L. 13, 1, 2: Och Gud bannade — — —.
- Jämför vidare:
- Ps. 2, 4: Och gaf honom *våld* öfver marken all; här: Och gaf honom *vælde* öfver marken all;
- Ps. 7, 1: Ormen han *klef sig* upp i *gren*; här: *Men* ormen han *klättrade* upp i *en gren*.
- Ps. 13, 2: Och *skylte* sig för *sin* bara knä; här: Och *skylade* sig för *sina* bara knä;
- Ps. 21, 1: (se ofvan); här: Gud bannade Adam uti det tredje sinn.
2. Lika uttryck (utom de redan nämnda) med visvarianterna märkes särskildt i Ps. 17, 2: Den samma kvinna, du gaf mig först; här: Den kvinnan du gaf mig att blifva min tröst.
 Jfr Th. 11, 2: Den kvinnan, du gaf mig till hugnad och till tröst;
 L. 11, 2: Den kvinnan, du gaf mig, som skulle bli min tröst.
3. Möjligen kan förtjäna framhållas, att psalmens strof 3: Sedan öfver all kreatur etc., som saknar motsvarighet hos Th. och L., ej finns med i uppteckningen.

Utan tvifvel ha vi här en — tyvärr fragmentarisk — variant till den omtalade visan och psalmen 216 i 1695 års psalmbok. Den står psalmen betydligt närmare än såväl Th:s som L:s varianter. Den saknar åtminstone hela den balladartade utsmyckningen, hvilket ju var helt naturligt, då den sjöngs med psalmboken som text. Vi ha sålunda här en mellanform mellan psalmen och den utbildade visan, med uttryck erinrande om båda varianterna, men kanske mest lik Rackeby-uppteckningen — båda stamma ju ock från Västergötland.

Har visan nu uppkommit ur psalmen, sådan den förelåg i psalmboken, den af 1695 och eventuelt äldre, eller ligger deras gemensamma

ursprung längre tillbaka? Utan tvifvel har psalmboken prioritet. Det är väl ej gärna tänkbart, att det sjungande folket skulle kunnat — såsom måst ske i Redväg — själfvt göra kombinationen af visan och psalmen. Det är väl tvärtom så, att denna mycket folkliga psalm blifvit ofta sjungen, omtyckt, så småningom förenklad och förkortad, hvarjämte vissa allmänt bekanta balladmotiv skjutits in. Och som sagdt, en mellanform utan dessa motiv torde vi ha i den här meddelade fragmentariska varianten.

Allt som allt: vi torde här ha ett nytt bevis till de många andra på det stora inflytande, den gamla psalmboken haft på jämförelsevis sena tiders folkdiktning. — Och på samma gång har ju gamle Jesper Svedberg fått en viss upprättelse för de angrepp,¹ som riktades just mot denna psalm i hans psalmbok.

Gunnar Rudberg.

Om tolfhålakringlor och andra julbröd.

Vid läsande af den i Fataburen 1907 sid. 256 framställda frågan angående tolfhålakringlor påminde jag mig hafva hört omtalas och möjligen äfven sett dylika vid julhögtiderna här i södra delen af Varend för omkring trettio år sedan. Jag företog därför genast efterforskningar och förfrågningar om denna sak, och som resultat däraf kan jag afgifva följande redogörelse för åtskilliga brödsorter.

Tolfhålakringlan, fig. 1, användes här i Västra Torsås sn och kringliggande trakt som ovilkorlig beståndsdel af hvarje julahög, så länge som sådana begagnades, d. v. s. i alla hem för 30 à 40 år sedan, hvarefter de alltmera kommit ur bruk.

Redan innan det blef dager på morgonen julafton, lades duk på julabordet och öfver detsamma upphängdes takduken, hvilken antingen bestod af en hvit linneduk, som för dess upphängande var försedd med öglor kring hela duken, några tum innanför kanterna,

¹ Se H. Lundström, anf. st.

eller ock af en knuten och broderad, med tofsar försedd takduk, sådan som finnes i Nordiska Museets samlingar och härstammar från Horjeboda i Västra Torsås socken.

På julbordet lades en julahög för hvarje barn i huset och stundom äfven för föräldrarna. Hvarje julahög utgjordes af ett bröd af hvar sort, som bakats till julen, t. ex. ett limpebröd, en finsikte-kaka och ett vörtbröd, lagda på hvarandra, det öfversta ofta med naggade kanter. Stundom lades äfven en liten julost på julahögen.

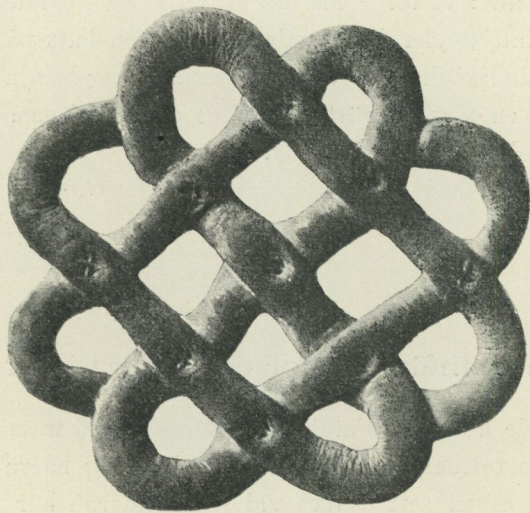

Fig. 1. Tolfhålakringla.

$\frac{1}{3}$ af orig. storl.

Flickornas och gossarnas julahögar tyckas dock åtminstone på en del ställen så till vida hafva varit olika, att flickornas bröd alla varit runda, men ett eller flera af gossarnas varit aflånga s. k. »lefvar», fig. 2. Pella Schänna Majnissa Krestina säger: »De skulle va' bara kringleta kaker åt grebberna (flickorna), men åt herane (gossarna) skulle den öfversta kakan va' en lef.» Denna anordning har sannolikt haft sin särskilda betydelse, och jag vill på samma gång påpeka, att Allbo härads sköldemärke säges skola föreställa en lef.¹ På som-

¹ Jfr G. O. Hyltén-Cavallius: Wärend och Wirdarne, d. 2. sid. 129.

liga ställen brukade öfversta lefven i gossarnas julahögar vara uppskuren och utviken i ändarna och kallades då »oxe», fig. 3. Den tyckes påminna om »julkusen», som begagnas längre uppåt landet. En sådan lef med flikar på sidorna sades föreställa en sadlad oxe, fig. 4.

Sedan bröden och osten blifvit upplagda på hvarandra, lades därefter på hvarje julahög en tolfhålakringla, som stundom fick af-

Fig. 2. Lef.
 $\frac{1}{3}$ af orig. storl.

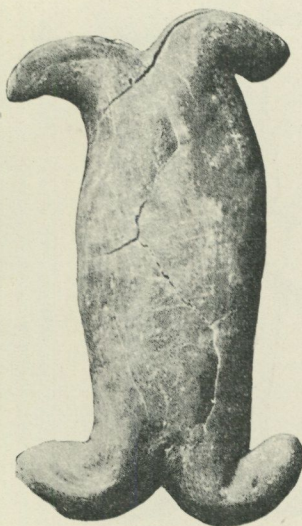

Fig. 3. Oxe.
 $\frac{1}{3}$ af orig. storl.

sluta julahögen; men oftast tyckes denna därutöfver på olika sätt hafva blifvit afslutad: stundom med en liten bakad fågel, ställd midt på tolfhålakringlan och omgifven af äpplen; stundom med kringlan fig. 7, antingen med fastbakad eller lös fågel, och stundom med kringlan fig. 8 med ett däröfver lagdt äpple. Kring julahögen brukade dessutom uppställas af utrullad kringledeg lagda figurer: »jungfru», fig. 5, och »here» (gosse), fig. 6.

Julahögarna fingo ej rubbas eller begagnas, så länge som det öfriga till julen bakade brödet räckte; vanligen fingo de stå till

tjugonedagjul, innan de uppåtos. Ingen antydan har af mig spårats, att julbrödet användts i Varend för att gifva styrka åt dragarne eller »kättja» (växtkraft) åt jorden, såsom förhållandet varit i många andra trakter af vårt land.

Allt tyckes emellertid antyda, att julabordet och julahögarna haft helig betydelse, och detta bestyrkes äfven af julahögarnas benämning »julaltare» i Säbytrakten i Norra Vedbo härad, Småland, där äfven talsättet »duka julaltare» användes.

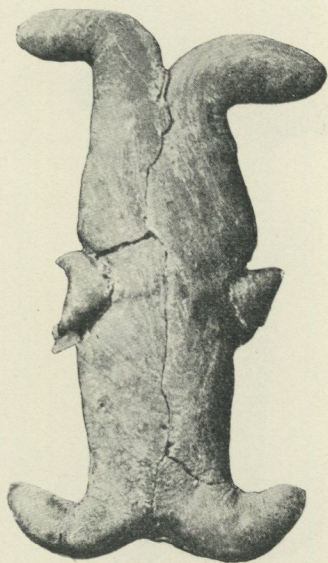

Fig. 4. Sadlad oxe.
 $\frac{1}{3}$ af orig. storl.

Fig. 5. Jungfru.
 $\frac{1}{3}$ af orig. storl.

Tolfhålakringlan tyckes i Småland hafva varit använd på ett jämförelsevis litet och skarpt begränsadt område kring södra delen af sjön Åsnen, omfattande, så vidt jag kunnat få reda på, Kalfsvik, Urs-hult och Allmundsryd socknar i Kinnevalds samt Virestad, Härlunda och Västra Torsås jämte angränsande del af Skatelöf i Allbo härad. I öfre delen af Skatelöf har jag fått besked af gamla personer, att den ej begagnades där, utan tillhörde Virestad och Västra Torsås. Där jag i öfriga kringliggande och längre bort belägna socknar frågat efter densamma, har den varit okänd.

Vid tolfhålakringlans bakning användes på många ställen en särskild stämpel, hvarmed alla nio korsningställena hoptrycktes. Angående tolfhålakringlans betydelse har jag fått den uppgiften, att den skulle hafva tolf hål, ett för hvar och en af de tolf apostlarne, men benämningen apostlakaka¹ är här alldeles okänd. Tolfhålakringlan begagnades endast som beståndsdel af julahögen och bakades aldrig för något annat ändamål.

Kringla med fyra snirklar begagnades här i trakten ofta till topp på julahögen, men ej vid andra tillfällen, stundom med fastbakad »pytta», så som på det till Nordiska Museet inlämnade profvet fig. 7, stundom utan eller med lös sådan och stundom endast enkel så att säga S-formig — enligt erhållen uppgift: »som två korslagda åtter eller bara som en åtta».

Denna typ af kringla förekommer på många och vidt skilda trakter af landskapet, men är i öfrigt okänd eller bortglömd på

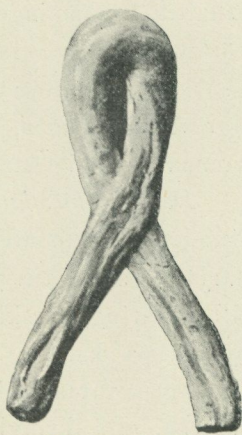

Fig. 6. Here.
1/3 af orig. storl.

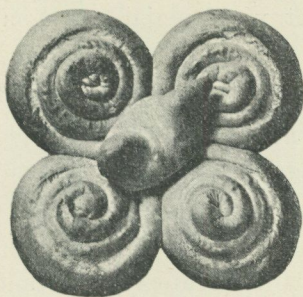

Fig. 7. Hjulkorskringla
med »pytta».
1/3 af orig. storl.

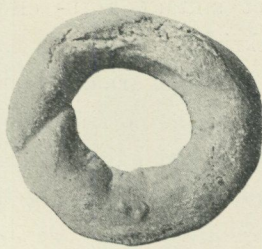

Fig. 8. Ringformig kringla.
1/3 af orig. storl.

mellanliggande platser. Den här varit känd på de flesta ställen, där tolfhålakringlan varit begagnad, äfvensom i kringliggande trakt af Kronobergs län. Dessutom har jag fått reda på, att den begagnats

¹ Denna benämning förekommer i Blekinge.

i Bringetofta socken af Jönköpings län och i Gustaf Adolfs socken af Elfsborgs län. Från Tvetaryd i Västra Torsås socken har jag erhållit benämningen hjulkorskringla¹ å detta bröd. Från Västergötland har jag fått uppgiften, att den där kallas »gullvagn» och genom upplysning från Nordiska Museet har jag fått veta, att enligt »Meddelanden, utgifna af A. Hazelius 1893 och 1894», har den samma namn i Östra härad, Småland.

*Den ringformiga kringlan*², fig. 8, begagnades, som förut nämnts, stundom här jämte ett äpple till topp på julahögen; men bakades därjämte såväl till julhögtiden som vid andra tillfällen att begagnas till förtäring, särskildt att bjudas besökande, »som man nu för tiden bjuder på kaffe». Äfven brukade flickorna under konfirmationsläsningen turas vid att taga kringlor med sig att bjuda läskamraterna. Då kringlan sålunda användes till dagligt bruk kallades den »*bonnakringla*» och bakades då äfven i andra former än den ringformiga. Denna kringla var således icke uteslutande något julbröd.

I många delar af Småland, där tolfhålakringlan ej ingick som beståndsdel af julahögen, begagnades i dess ställe en kringla liknande denna sist beskrifna, men betydligt större och gröfre.

Beträffande materialet till julakringlor har jag fått veta, att de företrädesvis bakades af handsiktadt vårrågsmjöl, stundom tillsatt med litet siktadt korn- eller hvetemjöl för att bli mörare. På det att julakringlorna skulle hålla sig friska under den långa tid, som de lågo i julahögarna, innan de fingo uppätas, och äfven på det att de skulle bibehålla sin fason under gräddningen, fick degen till dem ej tillsättas med något jäsningsämne.

Angående »pyttan», fågelbilden, på julahögen finnes följande sägen ännu bibehållen här: Då Jesus var liten, lekte han och andra små barn vid en vattenpöl, där de formade små foglar af den våta jorden. Jesus blef då så glad, att han klappade i händerna, och de små fåglarna, som han gjort, fingo därvid lif och flögo upp i luften, men

¹ Detta stafningssätt är enligt författarens mening det riktiga och bibehålles på hans begäran. Red.

² Kringlig (>krenklet>) betydde på värendsmålet, likasom i fornspråket, rund eller cirkelformig. Ordet begagnas t. ex. äfven om runda stockar i motsats till fyrhuggna, hvaremot klotformig har, så vidt jag kunnat finna, hetat >trind>.

de, som de andra barnen gjort, fingo ej lif.¹ Fågeln på julhögen skall vara till minne af detta underverk.

Det är beaktansvärdt, att figuren vid julhögen ej nämnes grebba eller flicka utan »jungfru». Detta häntyder möjligtvis på att »jungfrun» och »heren» ursprungligen betecknat Maria och Jesus.

Alla dem, till hvilka jag vändt mig med förfrågningar om tolfhålakringlan och julahögen, hafva med stort intresse och beredvillighet lämnat mig upplysningar och bakat prof på de olika brödsorterna. Många hafva snart sagdt med hänryckning talat om hur högtidlig julen var, då den firades, så som det skedde i deras ungdom; och om de få öfverlefva flera jular vilja de åter duka jula-bord och baka julahögar, »så att det må blifva riktig jul igen».

A. Qvistgaard.

Lilit i Norrland.

Med hänvisning till tillägget efter Levi Johanssons meddelande om Lucia i Fataburen 1906, särskildt sid. 199—200, må följande i bref från honom i januari 1908 lämnade underrättelse här offentliggöras.

»I Stuguns socken i Jämtland blev jag nyligen bekant med en bonde, som hette Hornej och var från en utby, Fisksjölandet. Vi kommo i samspråk om en del saker på folktrons område. Kom jag så att omnämna Lucia. Även han hade hört talas om Adams första hustru, men han hade hört, att hon skulle heta Lilit, vara rödhårig och elak alldeles bedröfligt, samt brunögd. Från henne lära alla som äro rödhåriga och brunögda härstamma, och dessa hava i regel stammoderns egenskaper. Detta hade han i sin barndom hört av en gammal gumma, som gick omkring i socknen och kardade ull. Hon skulle varit född på 1780-talet och hetat Kerstin Moberg.»

¹ Denna berättelse återfinnes i de apokryfiska evangelierna om Jesu barndom.

Red.

Brud- och brudpigeutstyrlar i Ore socken, Dalarna, på 1850—70-talen.

I Dalarna liksom i andra delar af vårt land voro bondbrudarna synnerligen grannt utstyrda, ej sällan i en dräkt som väsentligen skilde sig från den i de respektive landsdelarna burna folkdräkten. I all synnerhet gällde detta kronbrudarna, som af något fruntimmer bland ståndspersonerna kläddes i krona och för tillfället hyrd dräkt. Icke-kronbrudar, som kallades *blind-* eller *flättbrudar*, fig. 1, uppträdde däremot i sin egen bästa feststass, men med en extra utstyrsel, som endast brukades af brudar och deras kvinnliga uppvaktning, de så kallade *brask-* och *kranskullorna* eller *brudpigorna*. I Orebyggden i Dalarna skilde man på flättbrudar, eller sådana som buro socknens festdräkt men ej krona, och kronbrudar, det vill säga sådana som hade kyrkkrona och vanligtvis hyrd dräkt. »Flättbrud» kallades bruden därför att hon lät fläta sitt hår, och det gick till sålunda. Först kammades håret från pannan öfver hjässan och rakt ner i nacken, där det tillknöts med en stark becktråd.

Fig 1. Flättbrud.
Ore sn, Dalarna.

Härtill fordrades minst två personer, den ena såg till att hvarje hårstrå låg »stripande» rakt ner, och den andra knöt så till den nämnda tråden. För att håret skulle sitta slätt, beströks det med sockervatten, »sukervatn». Sedan delades håret i två hälfter, fig. 2, och flätades mycket hårdt, lades så i en krans bakpå nacken,

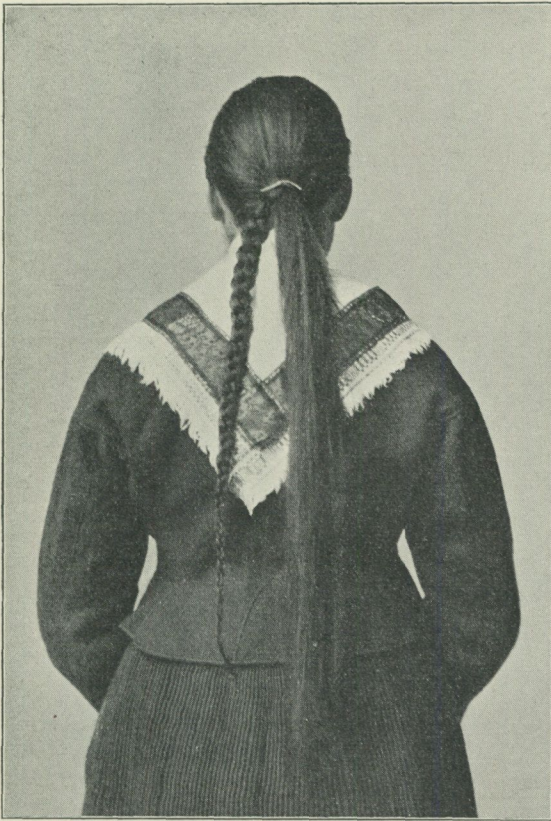

Fig. 2. Flätning af håret.

och för att den ej skulle glida ner, syddes den fast. En nu sjutiofemårig gumma, förut brudkläderska, berättade, huru det ofta hände de stackars brudarna, att de blefvo sönderstuckna rundt hela hufvudet, utan att de med ett enda ord gáfvo detta tillkänna, förrän hela deras hårklädsel var genomblödd, då en ny sådan i hast måste an-

skaffas. Omkring denna krans lades ett rödt klädesband, som kallades »la». Fig. 3. En del lan voro vid ena sidan kantade med ett

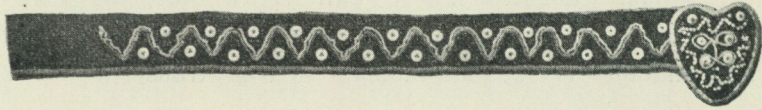

Fig 3. La.

blått sidenband, hvilket vid påfästningen skulle komma allra ytterst; för öfrigt voro å bandet påsydda små glasperlor i alla möjliga färger och mönster. Öfver becktrådslindningen, och där bandet fästes, sattes en hjärtformig lapp, fig. 4, äfven den af rödt kläde och utsydd

Fig. 4. Bruden färdigklädd, sedd bakifrån.

med pärlor såsom bandet; den kallades »köpp» eller »nackrosa». Framför laet bundos sidenband. Om det nu var en brud, som ej skulle

vara så »förfärligt fin», fylldes den lilla fördjupningen framför hårkransen med ylleband, och utanpå fyllningen lades då de förut nämnda breda sidenbanden, vanligen olika i mönster och tre till antalet, hvilka fästes baktill med en och samma knappnål. Var det återigen en »mycket fin» brud, lades sidenbanden under, och utanpå kommo andra som kallades »skänband» (inväfda med silfvertråd), äfven tre till antalet.

Tröjan var af grönt vadmal och räckte ett litet stycke ner om midjan. Båda framstyckena och det helklippta ryggstycket voro något svängda i midjan. För öfrigt hade den små isydda kilar, en vid hvarje sida och en i ryggstycket, hvilka började från tröjans nedersta kant och slutade i midjan. Ärmarna voro nästan rakt klippta utom den lilla snedningen nedanför armbågen. Kantningen var af gula band; äfven hvarje söm och kil var prydd med isydda sådana, men i senare tid utbyttes dessa band mot röda. Utanpå tröjan kom ett hvitt i tresnibb viket halskläde, »listkläde», med frans och röd bård — namnet af den röda bården, som vanligen kallades list — hvilket i sin ordning var utstyrdt med ett »skänband». Detta fästes å tresnibben inom bården, så att det delvis täckte densamma. Ytterst kommo pärlbanden, större och mindre. De mera förmögna brudarna buro äfven silfverkedjor med kors. Till denna dräkt hörde också brudhandskar, som voro af rödbrunt skinn, broderade i grönt, blått, gult och rött silke; äfven dessa fingo sedan ge vika för de gula, som började anses vackrare, broderade ungefär i samma färger fastän mönstren olika och med paljetter. Härtill kom slutligen grön, rödkantad kjortel, som var rynkad, »pässad». Tyget till denna var fyrskaftadt halfylle, varpen af spunnet lin, inslaget af grönt yllegarn. Vid rynkningen genomblöttes tyget med hett vatten och lades på en för detta ändamål afpassad bräda, sedan gjorde man med händerna rynka för rynka, tills hela kjorteln var färdig, och öfver dessa spikades i sicksack smala band för att de ej skulle glida upp; sedan fick den på detta sätt torka i en lagom uppvärmd bakugn med det goda resultatet, att vecken blefvo lika hållbara som kjorteln. Förklädet var af hvitt bomullstyg och kallades »oetförklä». — Fotbeklädnaden utgjordes af röda strumpor med gröna hållappar samt af

skor med klacken midt under foten och spännen eller skinnremmar öfver vristerna.

Rika brudar uppträdde i krona och kallades därför *kronbrudar*. Dessa brudar buro sitt hår inuti kronan, som var af silfver och lånades från församlingens kyrka. Omkring kronan lades en krans med blommor af papper i alla möjliga färger. Klädningen var helsvart, men som skärp begagnades ett band af rödt siden eller väfdt med guldtråd som inslag. Öfver axlarna lades röda sidenband, som fästes i skärpet, och en del hängde ner ifrån brudbältet baktill så långt kjorteln räckte. Äfven till denna klädsel begagnades halsband, hvars ena öfver bröstet nedhängande hälft var fylld med pärlor, hvilka liksom flättbrudens voro större och mindre samt mångfärgade, andra hälften, som lades öfver skuldrorna, pryddes här och där med blommor liknande hårklädsels. Strumpor och skor voro som de i det föregående omtalade.

Brudpigornas klädsel skilde sig ej så mycket från den nyss beskrifna »flättbrudens». Håret var liksom hennes rakt bakåtkammadt, men i stället för den korta tråden, som bands till i nacken, nyttjades ett långt, brokigt hemmaväft band, »krusband», med små af bandets ränning gjorda tofsar i ändarna. Detta lades under det fritt nedhängande håret så, att den ena halfvan var något längre än den andra; så tog man den delen af bandet, som föll ner öfver höga axeln (eller också tvärtom) och lade den öfver håret till den vänstra, och den andra halfvan af bandet, som förut hade sin plats å nämnda axel, togs öfver till den högra och bands så till ganska hårdt. Håret delades sedan i två hälfter, hvarje hälft omlindades med bandet i täta hvarf och lades sedan liksom brudens i en krans omkring hufvudet. Merendels var bandet så långt, att det ytterligare kunde läggas ett par hvarf omkring kransen och knöts sedan till i nacken, där den längsta delen af bandet bildade en ögla, som jämte tofsarna föll ner på halfva ryggen. (Brudpigorna sades därför hafva »bundet hår».) »Skänband» lades äfven här öfver hårkransen, men brudpigorna fingo endast bära ett. Utanpå detta sattes slutligen en hvit, i nacken öppen mössa den så kallade »timpn». Halsklädet var väfdt med sin vanliga röda list, men fick ej prydas med något skänband. För öfrigt voro brudpigorna klädda som bruden, dock ej med pärlband.

Kronbrudarnas brudpigor åter ansågos förnämligare än flättbrudarnas och voro klädda i en dräkt, som liknade den här ofvan skildrade flättbrudsdräkten.

Grop Anna Olsdotter.

»Järnringar i berget.»

Mångfaldiga gånger har jag i Sverige och särskildt i Mälardalen hört personer bland allmogen omtala förekomsten af »järnringar i berget», vid hvilka fordom, då vattenståndet varit högre än nutilldags, farkoster skulle blifvit fastgjorda. Frågar man, om sagesmannen själf sett ringen, får man i regeln det svaret, att han sett den i sin barndom eller att han hört det berättas af den eller den, som sett ringen. Upprepade gånger har jag i sällskap med mina sagesmän förgäfvets letat efter de hemlighetsfulla ringarna. Vid ett tillfälle — det tilldrog sig i Skederids socken i Uppland — fick jag efter fruktlöst letande höra, att man måste vara född med segerhufva eller åtminstone vara söndagsbarn för att få syn på ringen.

Samma erfarenheter ha under årtionden gjorts af flera mina bekanta, och H. Indebetou kommer i sin skildring af Södermanlands fornminnen till samma negativa resultat.

Det synes också föga troligt, att en järnring skulle kunna motstå de atmosfäriska inflytelserna — omväxlande regn och torra — så många hundra år, som å olika platser måste beräknas ha förflutit, sedan en vik af hafvet kunnat gå dit upp, i många fall säkerligen för så länge sedan, att järnet öfver hufvud taget då var okänt i vårt land.

Vid ett besök, som jag sommaren 1908 gjorde vid Sjöberg i Sorunda socken i Södertörn i och för arkeologiska undersökningar, lyckades det mig emellertid att för första gången verkligen komma en af de mystiska järnringarna på spåren. En af mina medhjälpare, f. båtsmannen Sundqvist, omtalade, att han i sin ungdom för omkring 40 år sedan iakttagit flera sådana ringar vid Fällnäs något längre söderut. Sedan jag utlofvat en belöning, om han lyckades återfinna dem, begåfvos vi oss en söndagsmorgon till platsen.

På ett i Fällnäsviden, en vik af Östersjön, utskjutande berg, *Marstaunden*, midt emot fiskarstugan på andra stranden och sydost

om Fällnäs med några graders dragning åt söder skulle de märkliga ringarna finnas. Det upptill med tät ung granskog bevuxna berget sluttar först tämligen brant nedåt för att slutligen från ungefär 15 meters höjd stupa lodrätt ned i hafvet. Efter något sökande anträffades verkligen 4 à 5 meter ofvan branten en kraftig i berget inslagen järnögla med isittande ring af järn. Något nedanför hittades ett borrhål och tätt intill randen ytterligare 2 hål, samtliga på en omkrets af högst 10 kvm. Tyvärr har jag förlorat de exakta måtten för ringen, men vill minnas, att dess diameter var omkring 18 cm. Ringen var omkring 2,5 cm. tjock och likaså öglan, som bildade öfre delen af den i berget till omkring 15 cm. djup inslagna dubben. Ring och ögla voro till färgen bruna men på intet sätt skadade af rost. I de tre andra hålen ha säkerligen liknande ringar varit fästade.

Huru gammal kan väl den bevarade ringen vara, och hvartill har den användts? På dessa frågor kunde ingen i näjden gifva ett tillfredsställande svar. Att den är öfver 40 år torde vara säkert och likaså, att den ej går tillbaka till förhistorisk tid med ett 15 à 20 meter högre vattenstånd än nu, så att man lämpligen kunde fastgöra båtar vid densamma. Befolkningen i trakten berättar, att en liknande ring finnes på den lägre motsatta stranden, och att en järnkedja mellan ringarna varit spänd öfver den ganska breda viken för att hindra den ryska flottan från att löpa in, då ryssarne vid sitt härjningståg för snart 190 år sedan brände ned Fällnäs herregård. Det är ju vanligt, att man i våra skärgårdstrakter förklarar tillvaron af alla slags fornminnen med ryssarnes tillhjälp, liksom i södra Sverige danskarne spela samma roll. Snarare kunde man emellertid tänka sig, att ringarne användts till fastgörande af tåg, med hvilkas hjälp man firat ned föremål af ett eller annat slag, t. ex. mastspiror. Sådana kunna ju ha huggits i bakomliggande skogsmarker. Emellertid vågar jag ej ännu uttala någon bestämd mening om dessa »fornlämningar», men vore tacksam, om hvar och en, som sett eller hört talas om dylika, ville meddela detta till »Fataburens» redaktion.

T. J. Arne.

Litteratur.

E. Brate, *Nordens äldre tidsräkning i Södermalms högre allmänna läroverks i Stockholm årsredogörelse 1908*. 28 sidor. 4:o.

Afhandlingen redogör först, utgående särskildt från Vallentunakalendariet (utkommet i faksimile 1907), för våra medeltida kyrkliga kalendrars tidsindelningssätt och ursprunget till detta. Därefter öfvergår författaren i andra kapitlet till runstafvarna eller primstafvarna. Beträffande dessa framställes med goda skäl en förslagsmening, att de uppstått år 1152 i samband med kardinal Nikolaus' af Albano besök i Norden. Författaren utesluter härmed icke möjligheten, att något slags karfstickor för årets beräkning äfven dessförinnan kunnat finnas i Norden. Men dessa måste i så fall i öfvervägande grad hafva varit af ett annat kynne än runstafvarna, hvilka alltid tillämpa den julianska tidsräkningen. Afhandlingens tredje kapitel behandlar den fornnordiska hedniska tidsräkningen. På ett i flera fall så vidt möjligt afgörande sätt bemötes här den kunskapsrike och skarpsinnige, men ej sällan ensidigt konstruerande tyske forskaren Bilfingers påstående, att de nordiska fornhäfdernas norsk-isländska kalender i själfva verket vore af romersk-kyrklig upprinnelse. Lektor Brates förträffliga, samvetsgrant utförda arbete är en behöflig, särdeles välkommen företeelse i vår litteratur, och det vore önskligt, att det särskildt utgäfves, så att det blefve lättare tillgängligt. Kan ej detta ske på svenska, bör det ju kunna ske på ett främmande språk.

N. E. H.

E. Reuterskiöld, *Till frågan om uppkomsten af sakramentala måltider med särskild hänsyn till totemismen*. Akad. afhandling. 1908. 4+168 sid. 8:o.

Efter ett inledande kapitel, hvori förf. företrädesvis behandlar offrets betydelse, öfvergår han i kap. 2 till en redogörelse om »tote-

mismens första behandling inom den vetenskapliga litteraturen». Han fastslår här, att man vetenskapligt måste särskilja ett flertal totemismer, som egentligen borde bära skilda namn, om man ock för undvikande af vidlyftighet nödgas använda ett kollektivuttryck, totemism, för dem alla. I kap. 3 skildras totemismen hos amerikanska folk och i kap. 4 motsvarande företeelser i de öfriga världsdelarna, försåvidt sådana där förekommit, speciellt alltså hos australierna. Härefter öfvergår förf. i kap. 5 till en utredning af hvad totemismen i själfva verket är och kommer därvid till den mot Robertson Smiths teori stridande slutsatsen, att det rituella gudaätandet tillhör ett högre utvecklingsstadium än totemismen. Kap. 6 behandlar s. k. gudaätning i det gamla Mexiko. I de där förekommande kannibalistiska offren finner förf. »icke mer gudaätning än i hvarje annan offermåltid», och hvad de märkliga mexikanska offerhögtider beträffar, vid hvilka offret utgjordes af en i deg utförd gudabild, samställer förf. dessa idoler med de i deg bakade figurer, som förekomma vid vissa högtider hos många den gamla världens folk, bland andra äfven hos vårt vid julen. Han ser i dessa offer en växtlighetsritus. Hvad han härmed menar framgår af det följande. Ett härflytande för dessa offer ur en ursprunglig totemism betviflar författaren. I kap. 7 och 8 behandlas åkerbruksritererna, hvilka gå ut på den i växtligheten inneboende »maktens» tillvaratagande och tillgodogörande. Denna »makt» uppfattar förf. »hvarken som gud, ande eller demon» (s. 129). Det rituella förtärandet af de bröd, i hvilka denna »makt» anses innesluten eller koncentrerad, är således hvarken guda- eller demonätning utan, enligt författaren, endast ett tillägnande af lifskraft. Författarens hela bevisföring är således i hög grad beroende på, hvad han inlägger för betydelse i detta ord. Visserligen samställer han »lifskraft» med »makt», hvilket ord i vårt allmogespråk i regel betecknar ej blott lefvande utan äfven förnimmande, tänkande och handlande kraft (väsen), samt med ett från holländaren Kruijt hämtadt uttryck »själsstoff», men det förefaller dock, som om han i detta uttryck »lifskraft» egentligen endast inlade en betydelse af fysisk kraft (växtkraft e. d.). Någon anledning att använda ordet »makt» förefinnes i så fall icke, då ju detta

ord just på grund af här ofvan angifna vidsträckthet och tillåtom oss säga ursprunglighet i sin betydelse upptagits såsom term i vår inhemska etnologiska litteratur. Det sista kapitlet behandlar ätandet af Dionysostjuren, hvilket förf., sin grundteori trogen, förklarar såsom endast en växtlighetsritus och ett lifskrafttillägnande. Hvad vinet beträffar vore det i Dionysoskulten endast ett kraftextrakt ur växtligheten, icke någon representant för guden — icke »gudens blod». Resultatet af författarens undersökning kan i största korthet sammanfattas sålunda (jfr sid. 158—159): man kan på primitivare religionsstadier icke med rätta tala om ett ätande af en verklig gudom. Det rituella ätande, som af en del forskare förklarats såsom ett förtärande af en gudomlighet, har i själfva verket »haft till ändamål att bevara, förstärka eller anskaffa den materiellt fattade allmänna kraften i naturen». Då denna folksed kom att fortleva utöfver den tid, i hvilken den hade sin naturliga upprinnelse, ackommoderade den sig, utan att helt förlora sin ursprungliga karaktär, stundom efter högre förhållanden och blef härigenom »bärare af en gemensambetsmystik, i hvilken under tider af de officiella religionernas förfall den innerliga religiositeten kunnat få näring och bibehållas».

Afsikten med ofvanstående rader har icke varit att lämna någon som helst granskning — en sådan tillstädjer ej utrymmet här — utan endast en kort anmälan af dr Reuterskiölds i flera hänseenden märkliga bok.

N. E. H.

P. Köbke, *De danske kirkebygninger*. Kortfattat översigt. 2 uppl. Köpenhamn 1908.

Axel L. Romdahl, *Svensk Medeltidskonst*, grundlinjer till föreläsningar vid sommarkurserna i Göteborg. Göteborg 1908.

Erik Modin, *Våra kyrkliga minnen, deras betydelse och tillvaratagande*. Sollefteå 1908.

Med några ord önska vi härmed fästa uppmärksamheten vid några under året utkomna smärre skrifter om den kyrkliga kulturens minnesmärken i Skandinavien. Ingenera är författad af en fackman på detta forskningsområde och alla rikta sig till en större

allmänhet. Deras mål är väsentligen att popularisera och att väcka intresse för denna sida af den inhemska kulturen.

Första upplagan af Köbkes bok, som kom ut redan för 25 år sedan, var en för dåtida förhållanden rikt illustrerad skrift. Nu har illustrationsmaterialet både förökats och förbättrats. Endast få af de gamla träsnitten ha åter kommit till användning. De flesta af Danmarks mera berömda medeltidskyrkor äro sålunda på ett eller annat vis återgifna, århundradena efter reformationen äro däremot mycket knapphändigt affärdade. I fråga om bildvalet är man naturligtvis alltid af olika mening. En bild, som på mig verkar rent af störande, är en sådan som exteriören af Bjernede kyrka. Den, som har i minnet denna kyrkas originella utseende före den senaste af Storck ledda restaurationen, generas af det tvärt afskurna rundhuset med sitt plåttak, som så starkt framträder å bilden. Bilden är också ur den synpunkten illa vald, att nyssnämnda taktäckning kan ge en falsk föreställning om, huru medeltida landskyrkor i Danmark varit täckta.

Den allmänna grunduppfattning, från hvilken Köbke utgår, är den, som har sin utgångspunkt i de Lübkeska öfversiktliga framställningarna, alltså densamma som riksantikvarien Hans Hildebrand tillämpade i sin bok om den kyrkliga konsten under Sveriges medeltid.

Sedan arkitekturen under den äldre och den yngre medeltiden behandlats, redogör Köbke för skulptur och måleri. Detsamma äger dock icke rum efter det att de senare århundradenas arkitektur genomgått, men hvarför har detta icke skett? Det är skada, då man t. ex. genom de fotografisamlingar, som gjorts af Chr. Hude i Roskilde, dock måste veta, hvilka kulturella skatter de danska kyrkorna bevara från renässansen och barocken samt senare perioder. Dessa förtjäna mer än väl att framhållas äfven i en kortfattad framställning som den ifrågavarande.

Romdahls framställning af svensk medeltidskonst berör också uteslutande den kyrkliga kulturen. Han lämnar en sammanfattning af det lilla, som blifvit tryckt om dylika saker i Sverige. Hans uppfattning har emellertid icke blifvit oberörd af den starkt empi-

riska metod, som utmärkt dem, hvilka på senaste tid sysslat med den kyrkliga byggnadskonsten i Sverige. Som ett exempel kan anföras, att medan Köbke ej ens nämner de nordiska kyrkornas uppgift som befästningar, ägnar Romdahl nästan en hel sida af sina femton åt omtalandet af detta problem.

Regementspastor dr Modin vill med sitt ofvan nämnda föredrag, hållet på en prästkongress i Sollefteå, närmast hos sina ämbetsbröder väcka intresse för de kyrkliga minnena och fornlämningarna, men hans föredrag förtjänar äfven att läsas af en hvar, som önskar en antydan om de uppgifter, som föreligga för dylika sträfvanden. Det är således i någon mån en agitationsskrift i ett särdeles prisvärdt syfte. Om det vore praktiskt att genomföra ett och annat af där framställda förslag, kan recensenten, som ej närmare känner norrländska förhållanden, ej bedöma. Så t. ex. förefaller det åtminstone på afstånd icke riktigt klart, hvartill en stiftshistorisk förening skulle tjäna, då det redan inom de landskap, som stiftet omfattar finnas flera för närvarande åtminstone lifskraftiga fornminnesföreningar. Vore det ej i stället mycket mer skäl, att de stora intressen, som tydligen finnas, samlade sig inom dessa utan att splittras på ett flertal ekonomiskt svaga företag? —a—i.

Mila Hallman, *Målare och urmakare, flickor och lösdrivare*. Historier från Gamla Stockholm. Stockholm 1907.

Författarinnan, som tydligen är en flitig, intresserad och kunig arkivforskare, har i ofvannämnda arbete med sin något brokiga titel sammanfört en del kulturhistoriska uppgifter och skildringar från 1600- och 1700-talen af det värde, att arbetet väl förtjänar såväl tidsskildrarens som den kulturhistoriskt intresserade allmänhetens uppmärksamhet. I arbetets första kapitel skildras de fattigas och eländas lif i Stockholm under 1600-talets krigstider. En dyster men trovärdig svartmålning, rikligt stödd på fakta. Härefter öfvergår författarinnan till ett ämne af helt annan art och skildrar den sympatiska och skicklige trofémålaren Olof Hoffmans verksamhet i Stockholm under 1600-talets slut och 1700-talets början. En i flera afseenden intressant skildring, som bland annat framställer skrä-

tvånget i sin prydno. Den ovanligt skicklige målaren, som var i konungens enskilda tjänst och dessutom stod under Erik Dahlbergs beskydd, var dock ej skyddad mot det gröfsta skråtyranni, hvilket till och med tog sig ett så kraftigt uttryck, att Hoffman genom ämbetets försorg beröfvades sina penslar och paletter. Hoffman lefde och dog i fattigdom och lär ej ens ha uppburit lön för sina sista arbeten. Den Hoffmanska typen torde ej varit alltför ovanlig under 1600- och 1700-talen. Arbetsskickligheten stod då inom många områden synnerligen högt och synes varit parad med en arbetsglädje, nog lifskraftig att ej låta sig nedslås af vare sig nöd eller motgångar.

Efter denna skildring förflyttar oss författarinnan fram mot 1700-talets midt och låter oss stifta närmare bekantskap med en del genom Bellman kända personligheter, främst urmakaren Jean Fredman, hvilkens lefnad och familjetragedi ganska utförligt skildras, men som vårt begränsade utrymme ej tillåter oss att närmare beröra.

Det kapitel i fröken Hallmans arbete, som, så vidt jag förstår, äger den största kulturhistoriska betydelsen, är det som bär titeln: Något om tapetmålare. Väggbeklädnadens historia är nämligen i vissa delar ännu oskrifven och outredd. Stora grupper af de väfda tapeterna ha visserligen blifvit utförligt studerade och främst bör då ihågkommas öfverintendenten dr John Böttigers monumentala arbete öfver Svenska statens samling af väfda tapeter, Stockholm 1895—1896, samt vidare uppsatser af G. Upmark d. ä. och L. Looström i Meddelanden från Svenska slöjdföreningen 1886 och 1892.

Då det gäller svenska allmogemålningar använda såsom tapeter, är med all säkerhet intendenten P. G. Wistrand vår störste auktoritet, ehuru han i tryck endast utgifvit några smärre uppsatser i Nordiska Museets publikationer. Bibliotekarien C. Eichhorn och E. L. Bosæus ha äfven skrivit något om dalamålningar. Men så vidt jag vet äro högre ståndens målade väggbeklädnader ännu ej bearbetade och dess målare eller konstnärer i de allra flesta fall okända. Då så är fallet, och dessa målade tapeter äga såväl konstnärligt som kulturhistoriskt intresse, bör man vara fröken Hallman tacksam för det arkivaliska arbete hon utfört, som gifver en hel del värdefulla fakta och stödjepunkter vid fortsatt forskning.

Ur hennes arbete må anföras följande. En tapetmålare, tysk till börd, som tecknade sitt namn Johan Hannibal Bror var verksam i Stockholm vid 1700-talets ingång och dog därstädes 1708. Han hade två gesäller, som fortsatte att arbeta såsom mästare i Stockholm. Tapeter målades på vaxduk, väf eller papper; äfven så kallade stofttapeter tillverkades.¹ Samtliga alster måste i hallrätten pröfvas och stämplas, innan de fingo utsläppas i handeln. Tapetmålarnas antal synes ha varit i stadigt stigande, och fröken Hallman har namngifvit 12 mästare verksamma i Stockholm på 1740-talet, men tillägger, att de voro många flera. En del af dessa mästare tryckte äfven mönstret för hand. År 1745 $\frac{2}{3}$ erhöill mechaniquve directeuuren Swen Liungqvist ett 15 års långt privilegium på tillverkning af maskintryckta tapeter. De för hand målade tapeterna röna dock fortfarande stark efterfrågan ända mot slutet af århundradet, då tapetmålarnes antal aftar; dock omtalas tapetmålare ända in på 1830-talet. Angående arten af ofvannämnda tapeters ornering lämnar hallrättsprotokollen och andra källor, fröken Hallman utnyttjat, endast sparsamma upplysningar. Ofvannämnda protokoll meddela exempelvis, att Johan Beckmans mästarpref från år 1772 bestod »af ett med så kalladt landskap och flere figurer måladt stycke». Fredrik Christophersons från år 1780 utgjordes af en tafla och C. P. Helmerts mästarpref år 1789 utgjordes likaså af en tafla framställande »åtskilliga Forntidens antiqviteter». Vid en bouppteckning år 1762 efter tapetmålaren Johan Heinrich Cornelius' första hustru ha utredningsmännen gjort en del anteckningar angående tapeterna. Alla voro i våder, 25—30 af samma sort. Nästan alla hade pärlfärgad botten med figurer af hvarjehanda slag. »26 våder i rödt med pojkar», skrifver utredningsmannen, målarmästare Pihlou, »23 med blomkrukor» mot violett grund. En del med pärlfärg och pojkar mot blå grund. 24 våder hade »brokog pärlfärgad bottn», på hvilken målaren placerat »blomkrukor». Vidare våder med »ranckmosajk» på gul botten, »Cron mosajck» och grön »rutmosajck».

¹ I Nordiska Museets interiör från 1720-talet utgöres väggbeklädnaden af stofttapeter, hvilka sannolikt äro tillverkade hos någon af Johan Hannibal Brors f. d. gesäller.

Författarinnan har äfven upptecknat en del Stockholms-byggnader, hvilka ägt eller äga målade tapeter, och bifogar äfven en del uppgifter om dessas forna ägare. Namnen Taraval, Johan Pasch och Louis Masreliez nämnas äfven i samband med ofvannämnda byggnader, men några faktiska upplysningar om deras arbeten lämnas ej. I hallrättsprotokollen förekomma gifvetvis ej deras namn, då de arbetade såsom fria konstnärer.

Arbetet afslutas med några historier från 1600- och 1700-talets Norrtelje. G. C—m.

Uppsala Domkyrkas Klädkammare. Lördagen den 14 november 1908 öppnades för allmänheten, representerad af ett antal inbjudne intresserade, Uppsala Domkyrkas Klädkammare. Förut hade den varit magasinerad å orgelläktaren, men nu hade ett par små rum i domkyrkans norra korsarm iordningställts för densamma. Sakerna ha efter genomgången konservering blifvit exponerade på ett i allo mönstergillt sätt. Den initierade hade naturligen förut reda på, hvilka imponerande skatter, som tillhörde denna klädkammare, men först nu kunde de visa sig så, att de fullt kommo till sin rätt. Anordnandet af utställningen har varit anförtrodd åt en kommitté, bestående af fröken Agnes Branting, som äfven ledt konserveringsarbetena, domkyrkosysslo mannen E. N. Söderberg och professor Herman Lundström. Montrerna hade ritats af intendenten Axel Nilsson vid Nordiska Museet. Till öppnandet var en katalog färdigtryckt med ett om samlingarnas historia upplysande förord.

Ett friluftsmuseum på Gottland. I Bunge socken nära Fårösund har man gått i författning om att till en plats sammanföra några gamla hus af olika slag från norra delen af Gottland. Till nästa vår skall samlingen ytterligare ökas med några byggnader. Företagets ledare är folkskollärary Erlandsson i Bunge.

NORDISKA MUSEET

F A T A B U R E N

KULTURHISTORISK TIDSKRIFT

UTGIFVEN AF

BERNHARD SALIN

MUSEETS STYRESMAN

1908

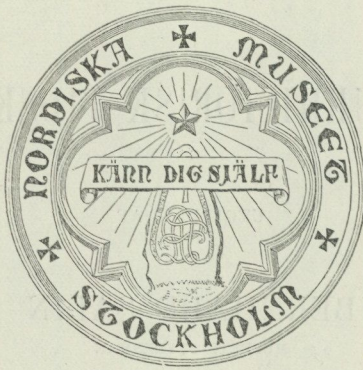
STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER

1909

NORDISKA MUSEET

FÄTABUREN

8021

STOCKHOLM
NORDISKA MUSEET
1901

INNEHÅLL.

	Sid.
ARNE, T. J., »Järnringar i berget»	247
FLENTZBERG, ANT., Spott och spottning	105
Första mötet för svensk folkkunskap	173
HALLSTRÖM, GUSTAF, Några grafvar i Jukkasjärvi kyrka, se Leijonhufvud, Sigrid.	
HAMMARSTEDT, N. E., Inspirationsfågeln	83
» En lappska båt	149
» Brorskål och blodsförbund	220
KEYLAND, NILS, Skärning och snesning. Bilder och anteckningar från Mangskogs socken, Värmland, och dess omnejd	65
LEIJONHUFVUD, SIGRID, och HALLSTRÖM, GUSTAF, Några grafvar i Juk- kasjärvi kyrka	193
LEVANDER, LARS, Fyra sånger från Älfdalen	125
Lilit i Norrland	241
LITHBERG, NILS, Bröllopsleder på Gottland, fortsätn.	129
MODIN, ERIK, Vårdkasar	54
M. Å., En märklig trefaldighetskälla	155
NILSSON, AXEL, Kryptbilderna i Lunds domkyrka	42
OLSDOTTER, GROF ANNA, Brud- och brudpigeutstyrlar i Ore socken, Dalarna, på 1850—70-talen.	242
QVISTGAARD, A., Om tolfhålakringlor och andra julbröd	235
REIMER, LUDVIG, Seder och bruk i Albo härad i början af 1800-talet	208
RUDBERG, GUNNAR, Några drag af öfvertro från Västergötland, se Sand- ström, Josef.	
» Psalm—visa	230
SANDSTRÖM, JOSEF, och RUDBERG, GUNNAR, Några drag af öfvertro från Västergötland	58
Svenska Museimannaföreningens tredje årsmöte 1908	169
V. SYDOW, C. W., Studier i Finnsågnen och besläktade byggmästarsågnen	19
WEIBULL, LAURITZ, Den lundensiska Finnsågnen	28
WISTRAND, P. G., Bohuslänska folkdräkter	1

Litteratur:

E. BRATE, Nordens äldre tidräkning, i Södermalms högre allmänna läro- verks i Stockholm årsredogörelse 1908. 28 sidor 4:o. Af N. E. H.	249
---	-----

- A. DACHLER, Die Ausbildung der Beheizung bis ins Mittelalter, Berichte und Mitteilungen des Altertums-Vereines zu Wien, Bd XL, 1907. Af —a—i. 159
- » Nordische Bauernhäuser, Zeitschrift für Österreichische Volkskunde 1908. Af —a—i. 159
- Etnografiska bidrag af svenska missionärer i Afrika, utgifna af ERLAND NORDENSKIÖLD. 182 s. 4:o. Stockholm 1907. Af N. E. H. 62
- MILA HALLMAN, Målare och urmakare, flickor och lösdrifvare. Historier från Gamla Stockholm. Stockholm 1907. Af G. C—m. 253
- P. KÖBKE, De danske kirkebygninger. Kortfattet oversigt. 2 opl. Köpenhamn 1908. Af —a—i. 251
- VALDEMAR LINDHOLM, Finnbyggare. 205 s. 8:o. Stockholm 1908. Af K. B. Wiklund 164
- P. A. LINDHOLM, Lappfolk (Beijen pardnek). 165 s. 8:o. Göteborg 1908. Af K. B. Wiklund 164
- R. MERINGER, Das deutsche Haus und sein Hausrat, Aus Natur und Geisteswelt, 116, B. G. Teubner, Leipzig. Af —a—i. 160
- R. MIELKE, Das deutsche Dorf, Aus Natur und Geisteswelt, 192. Af —a—i. 160
- ERIK MODIN, Våra kyrkliga minnen, deras betydelse och tillvaratagande. Sollefteå 1908. Af —a—i. 251
- A. OLRİK, Fra dansk folkemindesamling, meddelelser og spørgsmål. Köbenhavn 1908. 116 sid. 8:o. Af N. E. H. 158
- CHR. RAUCK, Kulturgeschichte des deutschen Bauernhauses, Aus Natur und Geisteswelt, 121. Af —a—i. 160
- E. REUTERSKIÖLD, Till frågan om uppkomsten af sakramentala måltider med särskild hänsyn till totemismen. Akad. afhandling. 1908. 4+168 sid. 8:o. Af N. E. H. 249
- AXEL L. ROMDAHL, Svensk Medeltidskonst, grundlinjer till föreläsningar vid sommarkurserna i Göteborg. Göteborg 1908. Af —a—i. 251

Notiser. Uppsala Domkyrkas Klädkammare, s. 256. — Ett friluftsmuseum på Gottland, sid. 256.

Bilaga. Redogörelse för Nordiska Museets utveckling och förvaltning år 1907 samt Redogörelse för Kungl. Lifruskammarens och därmed förenade samlingars utveckling och förvaltning år 1907.

Rättelse.

Sid. 104 under fig. 8 står: *Huzulisk pingstdufva*, bör vara: *Huzulisk juldufva*, gjord af påskäg.

REDOGÖRELSE

FÖR

NORDISKA MUSEETS UTVECKLING OCH FÖRVALTNING

ÅR 1907

STOCKHOLM

KUNGL. BOKTRYCKERIET. P. A. NORSTEDT & SÖNER
1909

REDOGÖRELSE

NORDISKA MUSEET

Sorgen öfver den förlust Nordiska Museet lidit genom bortgången af sin höge skyddsherre, Oscar II, Sveriges konung, tolkade nämndens ordförande vid sammanträde den 12 dec. 1907 i följande ordalag:

»Den svenske konung, under hvars hägn Nordiska Museet uppvuxit och genom hvars kungligt storartade frikostighet uppförandet af museibygnaden å denna plats möjliggjorts, har nu samlats till sina fäder.

Då Nordiska Museets nämnd i dag första gången efter hans död sammanträder, må den i sin »tänkebok» gifva uttryck åt den känsla af djupaste tacksamhet, med hvilken sorgen efter den fredsälle konungen blandar sig.

Historien tecknar hans minne; i svenska folkets sinnen skall det länge lefva såsom inbegreppet af samvetsöm plikttrohet och humanitet. Må Nordiska Museet alltid bevara och vårda minnet af konung Oscar II såsom en af dess främste store främjare.»

Styrelse. Nordiska Museets nämnd utgjordes den 31 december 1907 af följande personer:

<i>Ordförande</i>	förste intendenten professor IS. GUST. CLASON, 1899.
<i>Andre ordförande</i>	rektor fil. dr OLOF ÖRTENBLAD, 1905.
<i>Skattmästare</i>	byråchefen VIKTOR ALMQUIST, 1897.
<i>Styresman</i>	fil. doktor BERNHARD SALIN, 1905.
<i>Öfriga ledamöter</i>	civilingeniör CLAES G. NORSTRÖM, 1900.
	öfverintendenten fil. dr JOHN BÖTTIGER, 1901.
	riksantikvarien fil. dr HANS HILDEBRAND, 1902.

Nämnden hade under år 1907 12 sammanträden.

Sedan inbjudan ingått till Nordiska Museets nämnd att vid Uppsala Universitets Linnéfest i Uppsala den 23—24 maj och K. Vetenskapsakademiens i Stockholm den 25 maj låta sig representeras af en af sina ledamöter, utsågs till representant vid den förra festen ordföranden, förste intendenten professor Is. Gust. Clason och till den senare vice ordföranden, rektor Olof Örtenblad. Vid båda tillfällena öfverlämnades adresser från museet. Till Kulturhistoriska Museets i Lund kvartsekelsfest den 30 nov. hade

nämnden likaledes fått emottaga inbjudan, och representerades härvid Nordiska Museet af styresmannen, som framlämnade en adress från museet.

Tjänstemän. Museets styresman, som på egen begäran under installationstiden varit befriad från ledningen af Skansen, återtog denna ledning den 10 juni, sedan Nordiska Museets samlingar i nybyggnaden å Lejonslätten blifvit för allmänheten tillgängliga.

Tjänstgörande den 31 dec. 1907 voro:

Styresman

SALIN, BERNHARD, fil. dr, 1905.

Intendenter

WISTRAND, PER GUSTAF, 1875. UPMARK, GUSTAF, fil. lic., 1902.
HAMMARSTEDT, EDVARD, fil. dr, 1890. NILSSON, AXEL, fil. kand., 1902
BEHM, ALARIK, 1897.

Amanuenser

LJUNGBERG, AGNES, 1880.	VON SCHWERIN, ELSA, 1898.
LEWIN, VISEN, 1885.	BRATT, HEDVIG, 1899.
WALLIN, HILDA, 1885.	BROMAN, ELSA, 1900.
LEWIN, ANNA, 1886.	CEDERBLOM, GERDA, 1900.
STRÖM, SELMA, 1886.	QUENNERSTEDT, ELSA, 1902.
HAGBERG, LOUISE, 1891.	AMBROSIANI, SUNE, fil. lic., 1903.
HAGBERG, LOTTEN, 1891.	Tjänstledig.
BÄCKSTRÖM, MARIANNE, 1892.	STRIDSBERG, LAURA, 1904.
PLANTHABER, ELLEN, 1893.	CEDERSTRÖM, RUDOLF, 1906.
MÖLLER, IDA, 1898.	KEYLAND, NILS, fil. kand., 1906.
BOIVIE, HEDVIG, 1898.	

Tecknare

EMELIE VON WALTERSTORFF, 1903.

Fotograf

AUGUST HULTGREN, 1906.

Föreståndarinna för serveringarna

CLEMENCE BAYOUD, 1905.

Ekonomiskt biträde

HARALD ENGVALL, 1907.

Undersöknings- och studieresor. Intendenten Wistrand företog en i slutet af december 1906 påbörjad och under januari 1907 fortsatt resa dels i Småland för att anskaffa en stuginteriör med inredning från Södra Vedbo

härad och dels i Södermanland för undersökning af en gammal bondstuga inom Österåkers socken; 28 mars—2 april reste han till Borås och omnejd för att studera ryggåsstugor inom Marks härad i Västergötland och i september till Strängnäs.

Intendenten Hammarstedt gjorde vid en auktion i Sala åtskilliga inköp för museet.

Intendenten Upmark reste 11—12 sept. till Strängnäs för att närvara vid öppnandet af furstegravarna i domkyrkan, samt företog med anledning af en auktion ett par resor till Ene gård i Öfverjerna sn, Södermanland.

Intendenten Nilsson har under 1907 företagit följande resor: 13—22 febr. till Ystad, Malmö och Lund för studium af äldre stadsbyggnader; 15—20 mars till Arboga och Vårhulta herregård m. m.; 24 juli till Sura kyrka i Västmanland; 15—18 okt. till Godegård och Örebro för att studera gamla stångjärnshammare; 12—20 nov. färd i norra Bohuslän för att efterforska äldre smedjor; samt 6—15 dec. till Malmö för undersökning och uppmätning af Aspegrenska huset därstädes.

Amanuensen Ambrosiani företog i slutet af juni en kort inköpsresa till Alunda socken i Uppland samt var från 1 oktober till årets slut ställd öfver stat samt vistades under denna tid i och för studier å utrikes ort.

Intendenten Cederström besökte 24—30 maj Vadstena för inköp å auktion efter framlidne veterinärläkaren F. A. Nordeman samt ett par gånger under september och oktober Strängnäs med anledning af öppnandet af gravarna i domkyrkan.

Amanuensen Keyland företog i mars en resa i Värmland för studium af fångstredskap och anskaffande af efterbildningar — gillermodeller — för museets jaktafdelning, samt gjorde vidare i september darsammastädes forskning rörande slätter- och andra utarbeten.

Amanuensen Hilda Wallin har i och för fotografering af möbler m. m. gjort ett par kortare resor till Enköping samt å Gottland till Djupvik m. fl. ställen, och amanuensen Gerda Cederblom har för samma ändamål varit till Östanå gods i Uppland samt till Björnö i samma landskap. Amanuensen Anna Lewin besökte i sept. Strängnäs med anledning af de öppnade furstegravarna.

Konstnären David Ljungdahl reste i östra Skåne, särskildt för att studera och afteckna eldstäder i Raflunda sn i Albo hd, och doktor O. Janse besökte för museets räkning Södra Råda kyrka i Värmland.

Dessutom hafva inköps- och forskningsresor företagits för museet: i Dalsland af intendenten Th. Langer — hvilkens resor dock hufvudsakligast gjordes redan under 1906, ehuru de insamlade föremålen ej inkommo till museet förrän 1907; likaså i Dalsland af herr J. P. Nordendahl; i Skåne af skolläraren P. L. Reimer. Några smärre undersökningsresor hafva företagits till Sorunda sn i Södermanland af förmannen Tors Erik Erickson; till

Gesta gård i Södermanland af vaktmästaren R. Magnusson samt i Boda och Ore socknar i Dalarna af Grop Anna Olsdotter.

Publikationer. Tidskriften *Fataburen* utkom år 1907 liksom föregående år med 4 häften om 16 tryckark. Med sista häftet följde som bilaga Redogörelse för Nordiska Museets utveckling och förvaltning under år 1906 samt föreståndarens för Lifruskammaren Redogörelse för Kungl. Lifruskammarens och därmed förenade samlingars utveckling och förvaltning år 1906. Nya upplagor utgäfvos af Skansens båda vägvisare: den kulturhistoriska afdelningen, utarbetad af Axel Nilsson, 6:e till 10:e tusendet, 103 sid. 8:o, och den zoologiska trädgården, utarbetad af Alarik Behm, 11:e till 15:e tusendet, 91 sid. 8:o. Skansens programblad utkom hvarje lördag från den 30 april till den 19 sept. Vidare trycktes: Plan öfver den zoologiska trädgården i en tysk och en engelsk upplaga; Program vid Skansens vårfest 1907, 15 sid. 8:o; »Ordonation till trackteringen på wärdshuset Then silfwerne månen», 6 sid. 8:o; Program vid öppnandet af Nordiska Museet; Plan öfver museets olika våningar till ledning för besökande; samt Till Nordiska Museet vid dess återöppnande den 8 juni 1907, dikt af Adolf Berencreutz.

Af tjänstemännen från trycket år 1907 utgifna arbeten.

Intendenten Wistrand. Svenska folkdräkter, kulturhistoriska studier, häftena 5 till 10, med hvilka arbetet afslöts; Runsticka från Dalarna och »Stämnenklubb» från Älfdalens socken i Dalarna, båda i *Fataburen*; uppsatser i Skansens veckoprogram.

Intendenten Hammarstedt. Bistockar, Några konfektens förfäder, samt Striden om vegetationsstången, i *Fataburen*; artiklar i *Nordisk Familjebok*; Några forntida julseder, i Svenska kalendern 1908; samt Några ord om och med anledning af julgranen, i Upsala Nya Tidnings julnummer 1907.

Intendenten Upmark. Uppgifterna till herregårdarnas beskrifning i »Sverige», geografisk topografisk statistisk beskrifning, utgifven af K. Ahlenius och A. Kempe; En silfverkanna från 1600-talet, i *Fataburen*. Har redigerat och utgifvit Samfundet S:t Eriks Årsbok 1907.

Intendenten Behm. Biologiska notiser i utländska facktidskrifter.

Amanuensen Ambrosiani. Odinskultens härkomst, Justus Cederquists förlag, Stockholm; När och hvarför uppstod Stockholm?, i *Varia*, sid. 65—74; Det medeltida tornet vid S:t Lars i Linköping, i *Meddelanden från Östergötlands Fornminnesförening* 1907, sid. 12—29; artikeln Eldstad, historik, i *Nordisk Familjebok*, m. fl. artiklar därstädes; Kakelugn med Karl XI:s namnchiffer i Stralsund och Från 64 Västerlånggatan, Stockholm, båda i *Fataburen*; anmälan af Eneström, Gnosjöborna, deras hemslöjd etc. och af Lauritz Weibull, Studier i Lunds domkyrkas byggnadshistoria, båda i *Fataburen*.

Amanuensen Gerda Cederblom. Från Nordiska Museets leksaksafdelning samt Linnedamast i Nordiska Museet, båda i Fataburen.

Amanuensen N. Keyland. Anmälan af U. T. Sirelius, Über die sperrfischerei bei den finnisch-ugrischen völkern, i Fataburen; Om lappvandringar, Jordgods eller underjordiska skatter, Buordningar, Fäbodjäsentorna, Fäbodjäsentornas skrock, Om allmogelåtarna, i Skansens programblad.

Museibygnaden å Lejonslättan. Midtpartiets tornhufvar och skiffer-täckning fullbordades under våren, och byggnadsställningarna framför midpartiet kunde till största delen nedtagas i februari, men först i maj aflägsnades de sista ställningarna vid stora hufvudportalen— där då ännu en del figurarbeten utfördes — så att byggnaden efter 16 års arbete äntligen visade sig i fullbordadt skick ett par veckor före den 8 juni, då museet kunde öppnas och högtidligen invigas.

Under våren hade också platsen kring museet ordnats och planerats, materialskjulen rifvits och nya sådana uppförts bakom museet, körbanor med trottoarer upp till hufvudingången anlagts samt till sist, omedelbart före invigningen, tvenne ståtliga flaggstänger med fotställningar af brons upprests, en i hvardera slutpunkten af terrassbyggnaden framför museet.

De arbeten, som i det inre af byggnaden under året utfördes, voro hufvudsakligen: uppsättning af stenbalustrader, släthuggning af pelarbaser samt ornering af fyra kapitäl i vestibulen. Ornering af de återstående 12 kapitäl, nämligen 4 hel- och 8 halfkapitäl kunde ej utföras på grund af bristande penningmedel; till 3 af helkapitälerna hade dock modeller utförts. Vidare inläggning af kalkstensgolf och inmurning af huggna dörrömfattningar i jordvåningen, stenfriser till golfvet i vapensalen, uppsättning af tvenne donatorstafvor i hallen m. fl. mindre stenarbeten.

Byggnadsarbetet i det inre utgjordes dock hufvudsakligen af snickeriarbeten såsom innanfönster till midpartiet, inredning i fotografiateljéer, verkstad, vestibulens kapprum m. fl. ställen, parkettgolf i kaféflygeln och vapensalen, en del golf i andra galleriet, balkongpartiet i vapensalen, skåp för brandposter, ledstänger i trapporna samt ekportar till såväl stora portalen som till kaféflygeln.

Till följe den i april inträdda lockouten i målareyrket blef det ytterst svårt att få det återstående måleriarbetet utfördt, men det nödvändigaste medhans dock till öppnandet, och det öfriga utfördes sedan under sommaren och hösten.

En stor del golf i de olika våningarna belades med linoleummattor, och tvenne elektriska personhissar levererades och insattes af firman Graham Brothers.

Hvad beträffar arbetsledningen, så hafva de personer, som från början anförtroddes museets uppförande, nämligen professor Is. Gust. Clason såsom arkitekt och civilingenjör Claes G. Norström såsom kontrollant också slutfört

detta arbete. Såsom byggmästare har hela tiden varit anställd herr Håkan Larsson.

Installationen. Med afseende å de arbeten, som under 1907 utfördes i Nordiska Museet för samlingarnas installation, hänvisas till en uppsats i detta ämne, hvilken är afsedd att inflyta i Fataburen 1909.

För Lifrustkammarens s. k. kungsrum beställdes år 1907 montrar hos aktiefolaget Nordiska kompaniet.

Nordiska Museets återöppnande ägde rum den 8 juni i närvaro af Deras Kungliga Högheter Kronprinsen, Prins Gustaf Adolf, Prins Carl och Prinsessan Ingeborg samt Prins Eugen och ett stort antal inbjudna. En större mängd telegram, adresser och bref ingingo med anledning häraf. För invigningshögtidligheterna redogöres i Fataburen 1907 sid. 120—143. Angående förevisningstider och besök, se nedan.

I detta sammanhang må omnämnas, att museets sal för tillfälliga utställningar uthyrts såväl till utställningen af hemslöjd från Dalarna som ock till Konsthandtverkarnes gille för en julexposition.

Samlingarna hafva under år 1907 ökats med 2,676 nummer.

Af märkligare förvärf till den *svenska allmogeafdelningen* må följande nämnas.

De skånska förvärfven bestå som vanligt hufvudsakligen af folkdräkter, dräktdelar och textilsaker. Såsom särskildt anmärkningsvärda kunna nämnas: en rikt broderad *brudgumsskjorta* med årtalet 1838, en uppsättning kvinnohufvudbonader, bestående af *bröllopsklud*, *böndagsklud* och *sorgklud* från Albo härad samt en s. k. *päls*, daterad 1846, hvilken tillhör den kvinnliga Harjagersutstyrseln och består af kjortel sammansatt af en omgång skinn och en omgång rödt vadmal, samt vidsydt lifstycke af grönt ylle. Textilsamlingen, som utgöres af stolsdynor, åkputor och täcken från Albo, Frosta, Färs och Gärds härader, ger en god öfversikt af de olika arter af väfnadsteknik och mönster, hvilka brukats inom de nämnda områdena. Slutligen må äfven påpekas två *gyckelkerus*, olika typer, från Färs härad samt några *skäckträn* sirade med praktfulla målningar, från Villands härad.

Från Småland: inredning till den småländska stuginteriören i museihallens ena sidogalleri, såsom dörrar med »klängspeglar», beslag och prydliga lås, fönster- och dörrfoder med rik kälning samt en snidad fönsterpost, sannolikt arbetad under 1600-talets senare del; vidare sängkläder, bestående af *påbree*, ett täcke som breddes öfver sänghalmen, lakan, ett konstväfdt *nöthårstäck*e och en *sängfäll* med årtalet 1786, eller ungefär samma beståndsdelar som ingingo i en medeltidssäng på 1300-talet, samt *sängknektar*, ett slags grind

formiga ställningar, hvilka nedstuckos vid sängstammen, »stocken», för att hindra sängkläderna från att skrida i golvet. Till årets allra märkligaste förvärf hör en större väggbonad med årtalet 1818, hvilken härstammar från Härlunda socken i Allbo härad. Den är målad på grof väf och består dels af en omkring 4¹/₂ meter lång räcka, dels af tre mindre taflor och ett dörröfverstycke. Arbetssätt och komposition i dessa målningar erinra rätt mycket om medeltidens och den tidigare renässansens väggmålningar. Bonaden är delad i flera fält, vanligen skilda från hvarandra genom horisontala band med

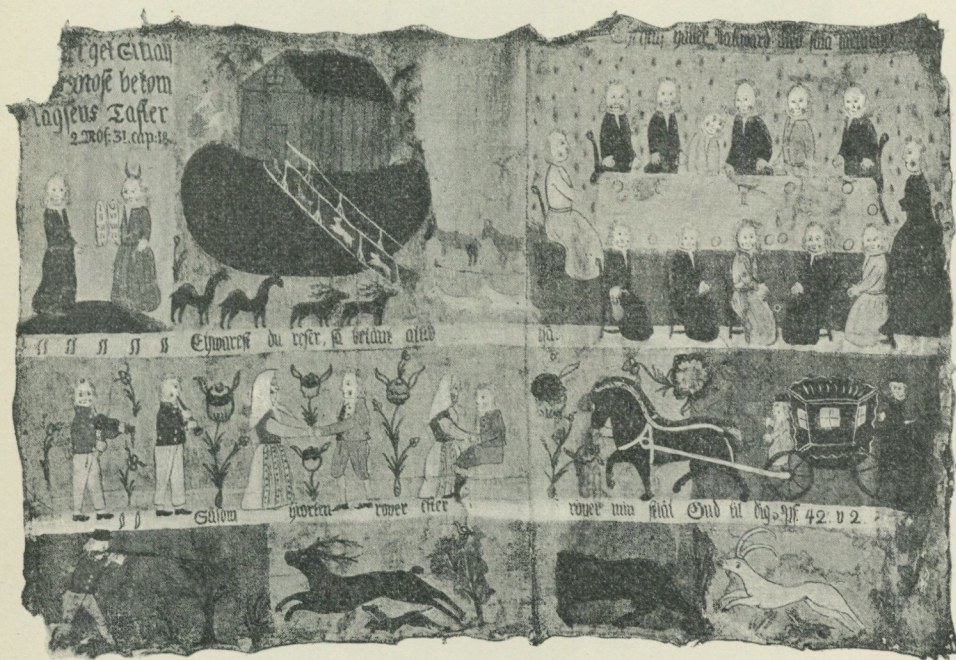

Fig. 1. Väggbonad från Härlunda sn, Allbo hd, Småland.
L. 167 cm, h. 110 cm. N. M. 110 512 b.

förklarande text; färgskalan är ganska rik, men färgnyanser liksom all slags modellering genom skuggor och dagar saknas. Som vanligt å våra svenska allmogemålningar af denna art äro ämnena för figurframställningarna bibliska, här exempelvis: *Guð i sine majjestät*, *Adam och Efwa broto i paradys*, *Noachs ark*, *Elias far till himla*, *Dafwid slår Goliatt*, *De tre wise men från östreland*, *Herodis mördar swenbarnen* m. fl.; men jämte dessa förekomma profanbilder, t. ex. dansande och spelande bondfolk i utpräglade byggedräkter, fig. 1, en symbolisk framställning med texten: *Werldens ostadiga lycka*, fig. 2, samt flera sagobilder såsom *S. Iöran frälser Jungfruen*, *Leijo-*

net strider emot *Enhörningen*, *Baseliskan* och *hjulormen*. I mångt och mycket visar denna bonad nära släktskap med Urshultsmålningarna¹, och är liksom dessa signerad. Målarens märke är »1818 pinxit M. I. S.», hvilket enligt säker uppgift betecknar Magnus Jonsson, bland allmogen mest känd under namnet »Klockare-Magnusen».

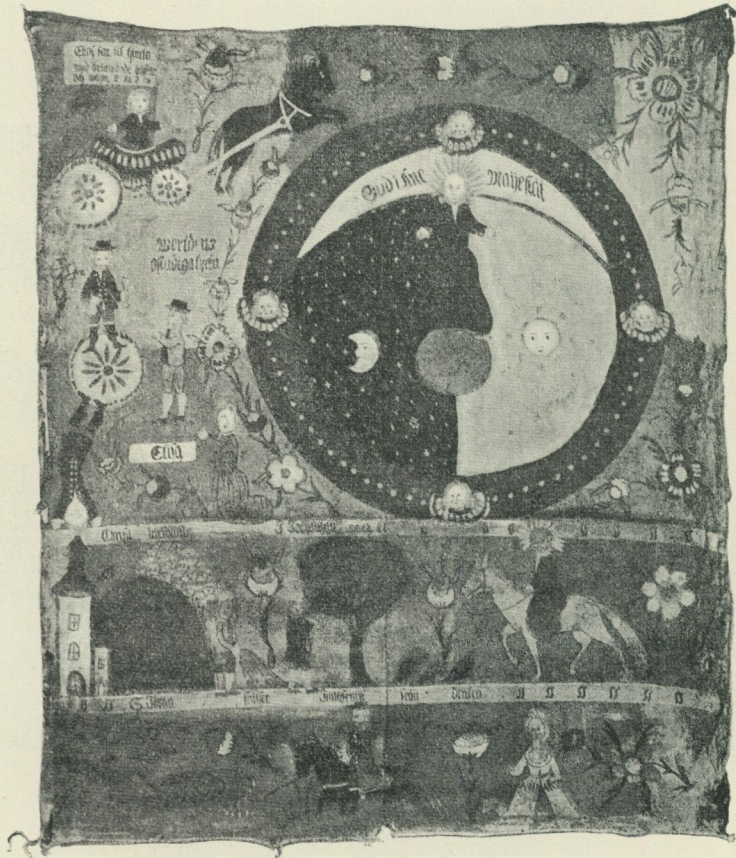

Fig. 2. Väggbonad från Härlunda sn, Allbo hd, Småland.
L. 137 cm, h. 161 cm. N. M. 110512 c.

Från Öland: *pärklrans* och *nacklapp* från Gårdby socken. Se *Fataburen* 1907, Redogörelse för Nordiska Museet 1906, s. 11.

Från Västergötland: *barpäls* af fällberedt fårskinn, för man, samt ett par kvinnovantar från Toarps socken, af rött kläde med praktfulla silkesbro-

¹ Se *Minnen* från Nordiska museet utgifna af A. Hazelius, bd. 2, Stockholm 1902, h. 12. P. G. Wistrand, Småländska allmogemålningar.

derier i många färger. Anmärkningsvärdt är, att vantarna i handfånget och å tummen hafva en springa, genom hvilken fingrarna kunde stickas ut. På grund af denna anordning blef det möjligt att vid behof fritt röra fingrarna utan att draga vanten af handen. »Det var så bekvämt, då man skulle vända om blad i salmboken eller då man behöfde putsa näsan.»

Bland nyförvärf från Dalsland torde ett matskåp med å dörrarna målade människobilder vara det anmärkningsvärdaste.

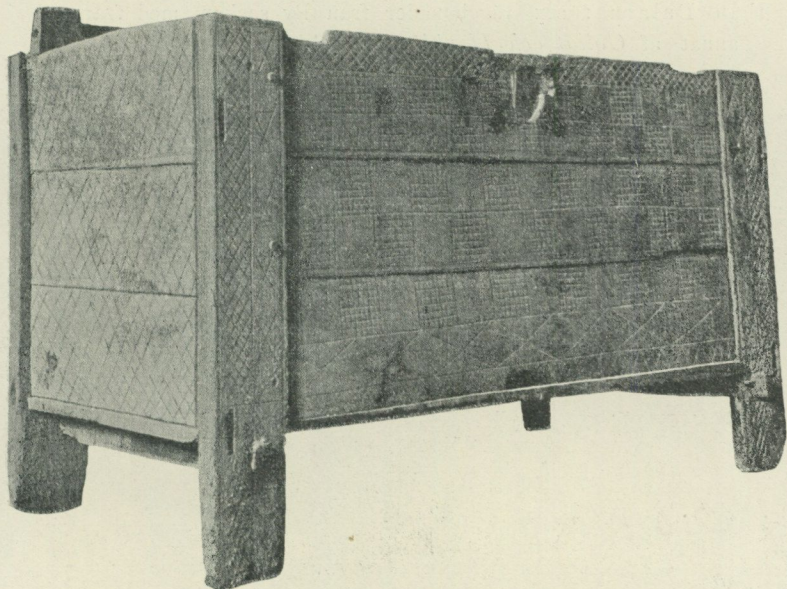

Fig. 3. Kista från Mysslinge, Alunda sn, Olands hd, Uppland.
L. 126 cm, h. 81 cm, br. 60 cm. N. M. 109 666.

Från Uppland hafva inköpts bland annat en *bordstol* och en mycket ålderdomlig kista. Bordstolen, en kombination af bord och stol, har sits af två på hvarandra lagda skifvor, af hvilka den öfre, som uppbär ryggstödet, kan slås om, så att hon med den andra bildar en bordskifva och stödet blir femte bordsfoten. Möbler af denna art torde hafva anor, som sträcka sig åtminstone till slutet af 1500-talet. Ännu förekomma de tämligen allmänt under benämningarna »mattafla», »vändstol», »matstol» m. fl., brukade såsom matbord i hvardagslag. Vidkommande Uppland har denna möbelform först nu blifvit företrädd i museets samlingar.

Kistan, fig. 3, är till större delen af bokträ, med alla sidorna »notade» i fyra hörnstolpar, hvarjämte gaffarnas och fasadens utsidor äro prydda med rätliniga sniderier. Konstruktionssättet är uråldrigt; det förekommer t. ex.

i den märkliga bänken från Kungsåra kyrka.¹ Äfven den af rutor bestående orneringen, som kan vara ett missuppfattadt flättnönster, liksom låsformen äro tidiga medeltidsdrag. Dessa sakförhållanden utgöra emellertid intet absolut stöd för att kistan är så synnerligen gammal. Vid försök att bestämma allmogesakers ungefärliga ålder får man icke glömma, att bonden med förvånansvärd trohet intill våra dagar hållit fast vid fäderneärfda former och mönster: möbler och husgeråd från bondehemmen kunna på grund häraf mycket ofta förefalla hundratals år äldre än de verkligen äro.

Från Dalarna: sex väggbonader från By socken, med framställningar bland annat af *Goliat och David* samt *ridder . sant . Göra . som . stridde . med . draken* 1 . 8 . 3 . 8., fig. 4, hvilka äro intressanta motstycken till de å

Fig. 4. Väggbonad från By sn, Dalarna.
L. 111 cm, h. 68 cm. N. M. 108 606.

sid. 9 och 10 återgifna Smålandsmålningarna; en mycket ovanlig *klädhängare* af trä, fig. 5, målad i blått, rött och gult, från Boda socken; *förlåt* samt två täcken, *åkläde* och *vepa*, från Floda, karaktäristiska prof på denna sockens textilkonst; mansdräkt från Leksand, kvinnodräkt från Bjursås, vit kvinnotröja med svarta ärmuppslag, från Sollerön, samt en större samling *kvinnohattar*, *timpar* m. m., hufvudsakligen samlade för att gifva en bild af Dalarnas olika knyplingsteknik och mönster inom skilda socknar.

Från Helsingland: *hvitväst*, vit Delsbotröja för man, samt en manströja af mörkblått vadmal med räfskinnsbräm, från Alfta socken.

¹ Fornvännen. Meddelanden från Vitterhets-, Historie- och Antikvitetsakademien 1907 under redaktion af Emil Ekhoff. H. 2, s. 49.

Från Härjedalen: *loftsäng* med gafvelskåp och från Medelpad: ett fönster, fig. 6, med rutorna i blyomfattning och en glasmålning. Målningen återgifver en man i tidig 1600-talsdräkt med underskriften »Samuel Hansson Bröms». Å inramningen, som är af furu, står ristadt: »Eget boh hier (ger) husbon roh + R 1624 Gudh Beware fyr sant tiyuffer och Ildebrant Huus och Hiem fyr Rôffarehandt». Fönstret härstammar från Mälsta by i Tuna socken och har enligt traditionen suttit i den nu rifna länsmansgården. Den afmålade Samuel Hansson Bröms var med all sannolikhet son af kyrkoherden Hans Karlsson Bröms i Tuna, som dog 1632. P. G. W.

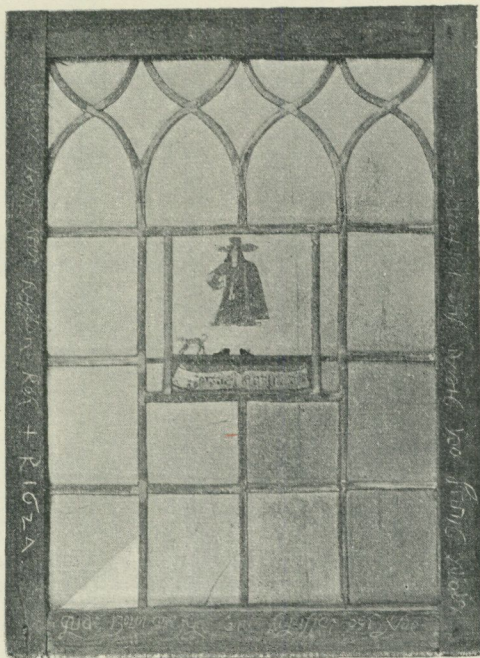
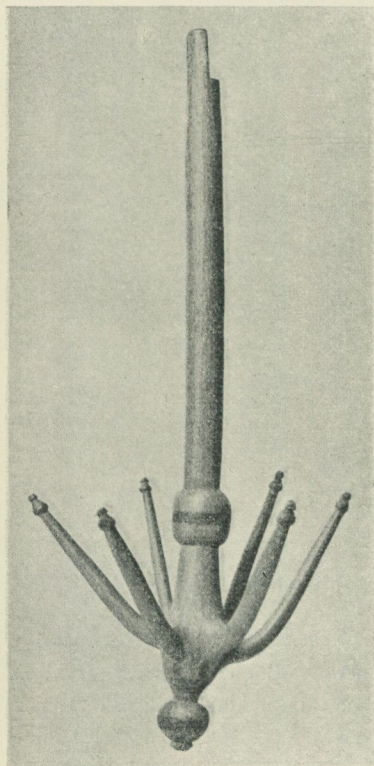

Fig. 5. Klädhängare af trä, från Boda sn, Dalarna. L. 66,5 cm. N. M. 108525.

Fig. 6. Fönster från Medelpad. H. 70,4 cm. N. M. 108555.

Afdelningen för svensk forntro har ökat med åtskilliga vid julfirandet förekommande *halmfigurer* från Valbo härad i Dalsland samt *tak-kronor* af halm från samma härad och från Askers härad i Närke. *Julbröd* hafva erhållits från Hjerpås socken, Källands härad, Västergötland, från Alunda socken, Olands härad, Uppland, och från Norrlanda socken, Gottland.

Vidare märkas en »julstjärna» och en s. k. *Josefsyra*, af trä, från Skredsviks socken, Lane härad, Bohuslän, bägge använda af s. k. stjärnsångare. Slutligen må nämnas *tak-hängfåglar* af trä från Valbo och Vedbo härader i Dalsland, *påskägg* från Hörby socken, Frosta härad, Skåne, samt ett s. k. *vårbundet träd* från Alunda socken, Olands härad, Uppland. E. H.

Fig. 7. Länstol af ek. 1600-talet. H. 79,4 cm. N. M. 110 083.

Afdelningen för samfundsväsen och samhällsordning. Hit torde böra föras de milstolpar, som kommit till museet. Bland dessa är särskildt en af trä från Nottebäcks socken, Uppvidinge härad, Småland, märkelig för sitt material, hvilket fullt berättigar benämningen stolpe. Äfven i andra landsorter hafva milstolpar af trä förekommit. E. H.

Afdelningen för fortskaffningsmedel. Här märkas särskildt ett par skarbågar från Dalsland samt en islägg, anträffad i äldre kulturlager vid Borgholms slott. I detta sammanhang må ock nämnas tre skidhyflar från Lycksele lappmark. E. H.

Afdelningen för de högre stånden. Det under årets förra hälft intensivt bedrifna arbetet med samlingarnas installation i den nya museibygnaden har lämnat föga tid öfrigt för uppspårande af föremål till samlingarnas

komplettering. De alltjämt högt uppdrifna priserna på konst- och antikvitetsmarknaden hafva äfven gjort sitt till, att förvärfven under året icke blifvit synnerligen betydande.

Bland föremål hörande till den fasta rumsinredningen märkes ett fullständigt och väl bevaradt bjälktak från 1600-talet med målningar i färger, hvilket härstammar från det numera rifna huset nr 2 D Arsenalsgatan, där det egendomligt nog varit uppsatt, doldt af ett modernt gipstak, just i det rum i våningen 1 tr. upp, där de bekanta Bukowskiska konstauktionerna under årtal ägt rum. Den del af byggnaden, där detta tak, liksom delar af fyra andra dylika, som äfven förvärfvats för museet, varit uppsatt, utgjorde fordom det s. k. Wijnbladiska huset, uppfördt under 1600-talet. — Af stort intresse, särskildt till jämförelse med likartade förvärf under år 1906, äro tvänne partier stofttapeter från 1700-talets förra del, det ena från egendomen Elfsta i Södermanland, det andra från huset nr 59 Kornhamnstorg i Stockholm. — Papperstapeter från 1700-talet till icke mindre än tre rum hafva erhållits från egendomen Norsborg i Botkyrka socken nära Stockhølm, och från Maria sjukhus härstädes hafva öfverlämnats sju dörröfverstycken från 1700-talet, hvilka en gång varit uppsatta i det af sjukhuset disponerade f. d. Hornska palatset vid Wollmar-Yxkullsgatan. — Från 1800-talets förra del är en samling af ett 50-tal tapetprof från det gamla Tengbergiska huset i Göteborg.

Några synnerligen intressanta möbler hafva erhållits, nämligen tvenne stolar, en länstol och två småstolar af ek, fig. 7 och 8, från 1600-talet af en typ, som är att räkna till en af de äldsta, redan på 1500-talet inom vårt land uppträdande stolstyper. De båda småstolarna bära ätterna Posses och Ribbings vapen, årtalet 1671 samt initialerna H P och M R syftande på landshöfdingen Harald Posse och Maria Ribbing. Från slutet af 1600-talet.

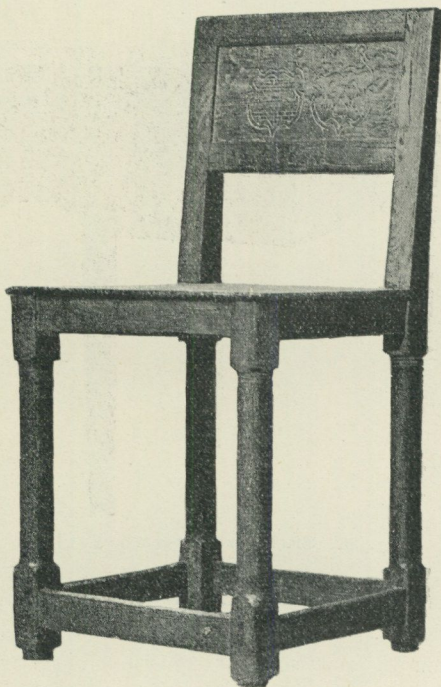

Fig. 8. Stol af ek, med årtalet 1671.
H. 86,5 cm. N. M. 110 084.

härstammar äfven ett mycket illa medfaret skåp med lackerade dörrar och gaflar, enligt uppgift härstammande från Ängsö slott.

Liksom under föregående år har man äfven under år 1907 lagt an på att skaffa så vidt möjligt i sitt ursprungliga skick bevarade sittmöbler, hvarå museet är jämförelsevis fattigt. Sålunda hafva genom inköp förvärfvats ett par länstolar i rokoko, en präktig dylik af rödbok, sign. FRC REVZE, en fransk snickare från 1700-talets midt, hvars signatur stundom anträffas å till Sverige importerade möbler; å en länstol från 1770-talet äro rokokoformerna uppblandade med gustavianska element. — Till det gustavianska tidehvarfvet höra ett par af den framstående snickaren Chr. Linning signerade

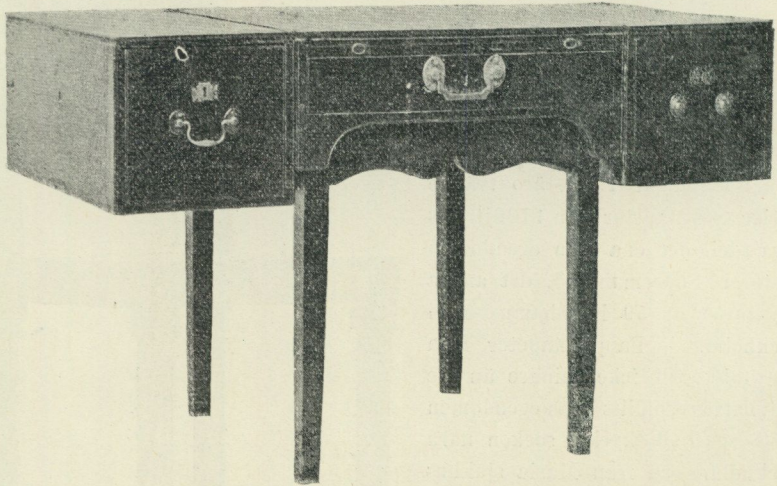

Fig. 9. Skrifbord. Sign. Joh. Christ. Linning. H. 73,7 cm. N. M. 110 247.

möbler, en skriflåda i pulpetform och ett skrifbord med fällbara sidostycken, fig. 9. Ett elegant rundt matbord i mahogny är utställdt i det rum, som i museet representerar 1810-talet, och från sen-empiren härstammar ett solidt bord på kolonnfot med fällbara skifvor af mörkbetsad björk.

Vidare har museet fått en eldskärm af mahogny med bronsbeslag och broderi från 1800-talets början, fig. 10. — En för sin tid mycket karaktäristisk pjes är en liten sekretär af ljus mahogny i form af en eldskärm med broderi å framsidan, som enligt uppgift skall hafva tillhört Emelie Höggvist.

Innan tanken mognade att inom högreståndsafdelningen äfven anordna rum med föremål från 1800-talets senare del, hade man helt naturligt icke lagt an på att insamla möbler och dylikt från denna tid, hvarför det blef nödvändigt att till museets invigning söka förvärfva dylika. Genom tillmötesgående af bankkassör Fritz Ottergren fick museet under månaderna juni—

oktober låna en synnerligen präktig möbel i svart skulpteradt päronträ från 1870-talet, hvilken hr Ottergren genom testamente tillförsäkrat museet. — Bland inköp till 1880—90-talsrummet märkas: en stor salsskänk (buffet) af ek, svenskt arbete från 1890-talet, en piedestal, ett par stolar af ek med rottingsits och -rygg m. m.

Fig. 10. Eldskärm af mahogny, från 1800-talets början.
H. 146 cm. N. M. 108 857.

Det sista rummet i högreståndsafdelningen är afsedt innehålla föremål från tiden efter år 1900. Till museets invigning hade flera firmor i hufvudstaden lånat museet möbler och andra saker, hvilka dock redan på hösten samma år till större delen måst återställas. Några inköp för detta rum ha ej gjorts.

Förvärfven af smärre servis- och prydnadsföremål hafva som vanligt varit rätt talrika. Från 1600-talet märkes en silfversked, Stockholms-

arbete från år 1697, funnen vid grundgräfnig framför den nya Dramatiska teatern. Från 1700-talet härstamma åtskilliga Rörstrandsfajanser, bland hvilka en liten vas från år 1747, fig. 11, och en burk i blått och hvitt med inskrift TABAC HOS SIÖBERG I STOCKHOLM, sign. och dat. 1747, äro af särskildt intresse. Från Rörstrand härstammar med säkerhet också ett fragment af en käppknapp af blå och hvit fajans, hvarå synes inskriften »---holm Anno 1725 Den ---». Årtalet torde ej ange tillverkningsåret, då ju fabriken icke trädde i verksamhet förrän tidigast 1726. — 1800-

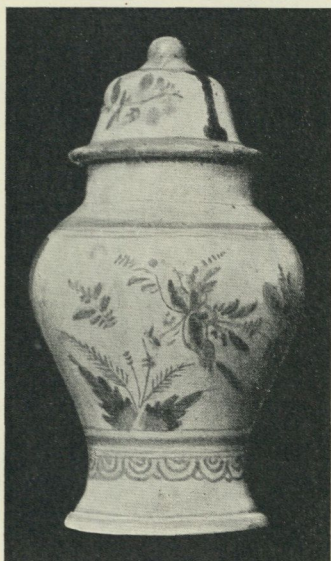

Fig. 11. Vas af fajans, Rörstrand 1747. H. 15,9 cm. N. M. 108 844.

talet representeras äfvenledes af åtskilliga servissaker af fajans och porslin, skål af kristallglas, en bordlampa från 1880-talet, ljusstakar m. m. Äfven inom detta område tarfvar samlingen afsevärd komplettering, hvarför gåfvor äfven af de enklaste bruksföremål äro synnerligen välkomna.

Sällskapet 1824 års män har som gåfva öfverlämnat en sällskapet tillhörig dryckeskanna af silfver, hvarå medlemmarnes namn finnas ingraverade, samt sällskapets ordförande-klubba.

Upk.

Till högre ståndens textilafdelning har museet erhållit två par synnerligen vackra med hålsöm och knyppling prydda örngått från 1600-talet, se fig. 12 och 13; duk af linnedamast, afbildad i Fataburen 1907, sid. 245, med framställning af jaktscener och med all sannolikhet af holländsk tillverkning från 1500-talets slut eller 1600-talets början; duk med 24 serveter från 1700-talets midt, forskrifvande sig från Jonas Alströmers hem; vidare har det på sin tid mycket ansedda, numera nedlagda Stenbergiska linneväfveriet i Jönköping genom en del serveter blifvit i museet representeradt. För öfrigt har till denna afdelning förvärfvats ett vackert broderi i kulört silke och guldtråd på hvitt siden från 1700-talets förra hälft.

A. L.

Högre ståndens dräktafdelning har under 1907 haft att glädja sig åt en ganska afsevärd tillökning.

Bland de värdefullaste dräkterna må nämnas: en gossdräkt bestående af rock och väst af grönt kläde, se fig. 14, hvilken enligt uppgift tillhört grefve F. U. Wrangel af Sausis, född 1760, död 1853; en klädning af hvitt och blått randigt bomullstyg från tiden omkring 1800; en hvit och blårutig bom-

ullsklädning med tillhörande bred krage af hvitt rutigt tyg med knypplad kantspets från 1825; en klädning af beigefärgadt halvesiden med bård i blått och med de för 1830-talet typiska vida ärmarna, begagnad 1833. Dessutom böra måhända framhållas: en skär tarlatansklädning från 1840-talet, en brudklädning af vit linong med tillhörande tyllslöja, begagnad 1860; en barnklädning, gul och broderad i svart från 1860-talet; en 1862 buren ytterst

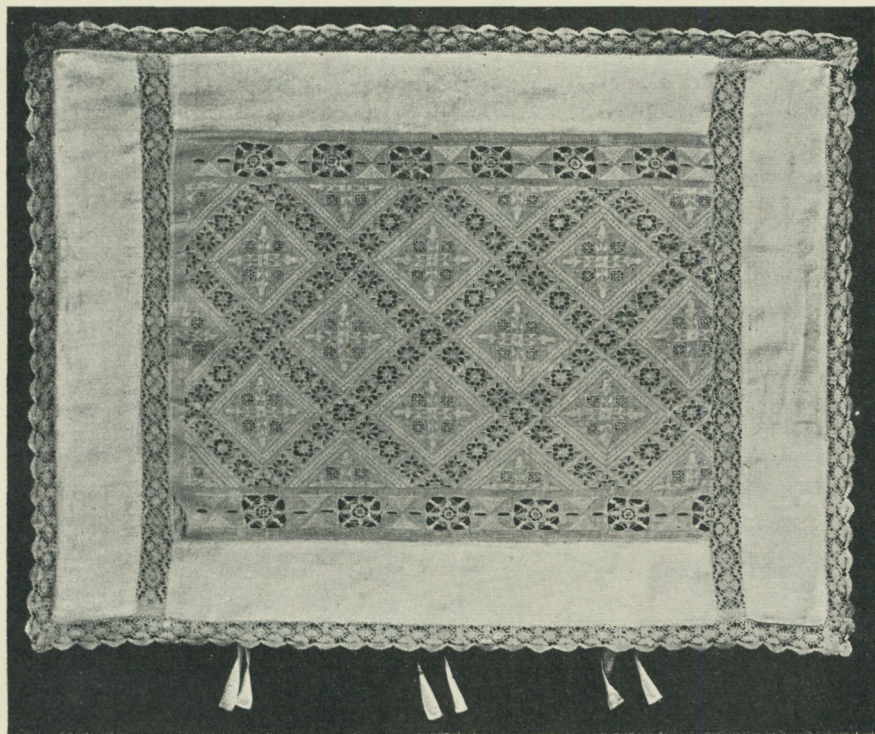

Fig. 12. Örngätt. 1600-talet. N. M. 110 433.

elegant klädning af vit sidenmoaré med inväfa violetta buketter och med garnityr af blonder å bert och ärmarna; en af vit kasechmir från 1870-talet; en fullständig promenaddräkt, bestående af klädning, mantilj, hatt och parasoll, allt af marinblått spetstyg och siden, från 1886, samt till sist en elegant klädning af hvitt präktigt siden med handmålade blommor från 1900. Af dräktdelar, som detta år införlivats med denna afdelning och som på ett lyckligt sätt komplettera densamma, må nämnas ett smyckegarnityr i svart, bestående af diademkam och ett par armband, se fig. 15 och 16, från 1800-talets förra hälft, en brudslöja af blonder från 1848 samt 6 stycken solfjädrar,

af hvilka en, se fig. 17, är begagnad som brudsolfjäder af friherrinnan H. J. von Schantz, f. Lagerberg, 1775, de öfriga fem äro från 1700-talets slut och 1800-talets början. A. L.

Leksaksafdelningen har under året ökats med ej mindre än 562 nummer, till större delen utgörande gåfvor från en välvillig allmänhet. Hufvudsakligen är det flickornas leksaker som inbärgats, gossarnas äro mera svår-

Fig. 13. Örngått. 1600-talet. N. M. 110 434.

åtkomliga och ha tydligen hastigare fått skatta åt förgängelsen. Särskildt dockgalleriet, dockmöblerna och dockporslinet ha riktats. Fem väl ekiperade dockor från 1800-talets förra hälft ha erhållits. Bland nyförvärfvade dockmöbler förekomma exemplar fullt så typiska för sin tid, som några högre-ståndsmöbler kunna vara, se fig. 18 och 19. Af 1700-talets leksaker har tillkommit endast ett nummer, en vacker fanerad byrå med inläggningar i flera träslag. Porslinet har bland annat tillökats med en liten förtjusande

kaffeservis från 1830-talet. Gossleksakerna ha vunnit ett värderikt tillskott i en samling tennsoldater från 1800-talets midt; men museet är ännu i saknad af en fästning.

Af allmogeleksaker har inkommit en liten, men god samling från Hammerdals sn, Jämtland. G. C—m.

Musikafdelningen har förvärfvat en samling äldre blåsinstrument af mässing, hvarigenom museets samling af dylika instrument blifvit förträffligt kompletterad.

Fig. 14. Gossdräkt af grönt kläde.
1760-talet. N. M. 109 892.

Önskligt vore att äfven få en del andra luckor inom afdelningen fyllda. Så vore en spinett eller klavecín¹ i godt stånd en särdeles välkommen tillökning, likaledes luta med halsens öfre del bakåtböjd, regal (liten orgel), spets-harpa, kontrabas m. fl. H. B—ie.

Skråafdelningen. Denna afdelning har under året erhållit en ovanligt rik tillökning, nämligen; handskmakarämbetets i Stockholm låda, fig. 20, dat. 1737, en präktig pjes utförd i ädla träslag; fiskarsocietetens i Hernösand låda af ek med bronsbeslag i rokokostil samt en kassakista utförd som mästerstycke år 1806 af en klensmed i Stockholm. Vidare en sigillstamp af silfver, som tillhört skräddarämbetet i Kalmar och är daterad år 1730, samt diverse handlingar rörande Stockholms glasmästarämbete. En liten kapp af spanskror har tillhört hattmakarämbetet i Hernösand. Upk.

¹ Klavér, hvars strängar knäppas med på tangenterna insatta ben- eller fjäderpennspetsar.

Jakt- och fiskeriafdelningen har under året ökat med en samling efterbildningar af forntida fångstredskap, vippsnaror, hållkar, fällor, stockar (lämmar), bås, själfskjut och dylikt, omkring 20 stycken. Vidare en s. k. *räfvaklasse*, original, från Helsingland samt några rättfällor. Från Frostviken i Jämtland ha erhållits 4 stycken ytterst primitiva fiskredskap, *slyjer*, bestående af vridna vidjelänkar, med hvilka fisken döfvades eller slogs ihjäl i vattnet. För öfrigt märkas en *bindtjyfa* för nätknytning, en kräft-håf samt ett par ljusterjärn.

N. K—d.

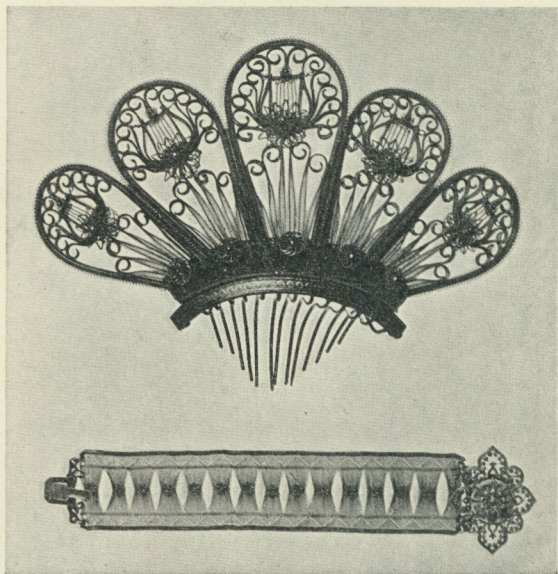

Fig. 15 och 16. Diademkam och armband.
1800-talets förra hälft. N. M. 109 952.

Eldens ekonomiska användning. Öfver de under 1500- och 1600-talen tillverkade kaklen, som Nordiska Museet erhållit år 1907, kommer längre fram en redogörelse att lämnas. Från 1700-talets förra hälft härstammar dels en grönglaserad kakelugn med illa faren glasyr från Stockholms stads materialgård — kaklen äro kvadratiska, hörnkaklen ha en half spiralvriden kolonnett på det snedt afskurna hörnet —, dels en af samma sorts kakel i senare tid hopsatt ugn med landskap och figurer i blått mot hvit botten, med största sannolikhet tillverkad vid Rörstrand under denna fabriks första tid. Denna ingick i den s. k. Petissans inredning och kom med detta hus till museet. I samma skick, som den förut befann sig, har den blifvit återupp-

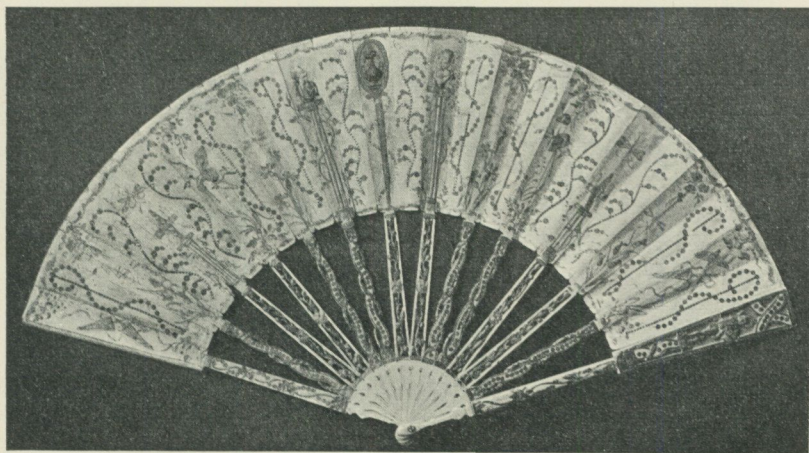

Fig. 17. Solfejäder från 1775. N. M. 108 894.

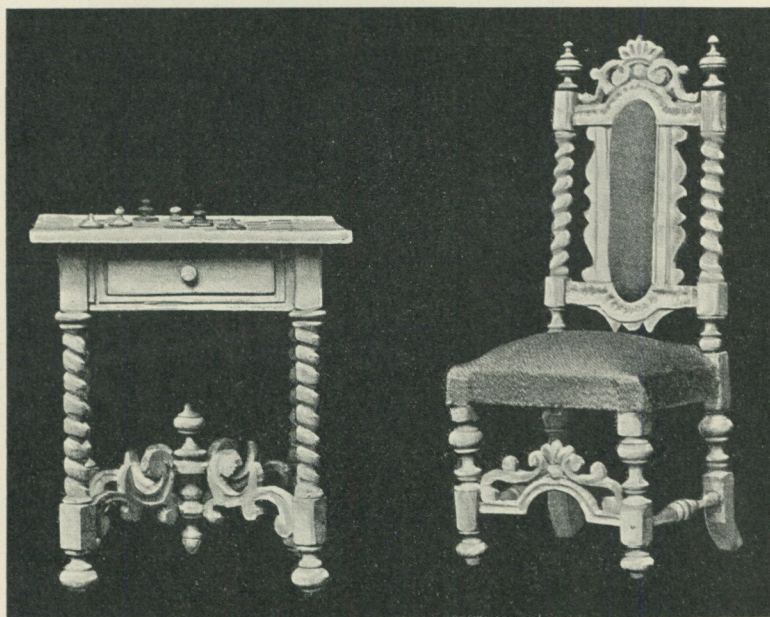

Fig. 18 och 19. Bord och stol. Leksaker från 1860-talet.
Fig. 18 h. 9 cm och fig. 19 h. 13 cm. N. M. 110 336—37.

satt i nämnda hus på Skansen. Endast några kakel med prof på de olika hufvudmönstren ha införlivats med museets samlingar.

Med Petissan kom också en vanlig enkel rund kakelugn från 1700-talets midt. Eljest äro förvärfven från sistnämnda århundrade ej många. Från 1800-talet äro de desto talrikare. Detta århundrade var förut så godt som ej alls representeradt uti museet. Genom tillmötesgående i främsta rummet från Stockholms stads drätselnämnds sida och ett par enskilda personer fick museet i rätt tid ej blott de nödiga kakelugnarna till rummen med interiörer från 1800-talets senare hälft utan också en mängd lösa kakel, så att en monter med denna tids kakel kunnat iordningställas.

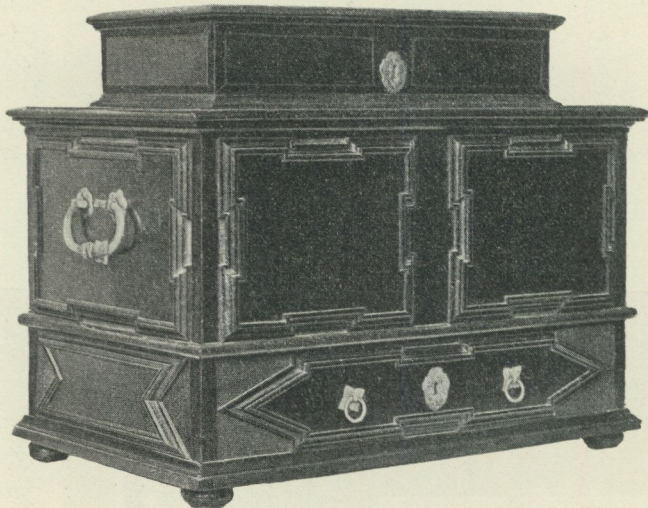

Fig. 20. Låda, som tillhört Stockholms handskmakarämbete.
Dat. 1737. H. 58,5 cm. N. M. 109 496.

Den plana ugnen med gotiska ornament i 1850-talsrummet härstammar sålunda från 19 B Lilla Vattugatan. Den efter ritning af arkitekt F. Boberg utförda kakelugnen i rummet från år 1900 är af Rörstrands aktiebolags tillverkning. — Dessutom har museet förvärfvat en väl bibehållen modell af en plan kakelugn från 1860-talet samt en rund helhvit ugn från omkring 1870.

En enda järnugn, som är af norskt fabrikat, Bärums järnverk 1780, är förvärfvad från Slite på Gottland.

För att belysa eldstadens utveckling i det svenska allmogehuset har artisten David Ljungdahl med beundransvärd teknisk skicklighet framställt en serie noggrannt utförda modeller. Alltefter som de blifvit i ordning, ha de utställt i afdelningen för eldens ekonomiska användning, rum 101.

Åtskilliga smärre belysningsföremål, liksom antändningsredskap, ha inkommit från skilda håll. Detta är dock en afdelning som är i stort behov af komplettering, särskildt i fråga om lampor och primitiva ljushållare. En anmärkningsvärd pjäs af det senare slaget är förvärfvad i Alunda i Uppland, nämligen en torrvedslykta, som försetts med en ljuspipa. —*a—i.*

Stockholmsfynd. Under hela år 1907 utvecklades i Stockholm en liffig byggnadsverksamhet. Äfven i de centrala stadsdelarna med gamla kulturlager företogs omfattande grundgräfningar. Därifrån ha utom kakel, som komma att behandlas längre fram, erhållits en mängd krukmakeriprodukter, de flesta naturligtvis i mycket fragmentariskt skick. Samlingen af i två eller flera färger dekorerade fat är särdeles rik på skiftande mönster. Enstaka andra husgeråd, liksom några vapen och kulor äro också hittade, naturligen också äldre byggnadsmaterial. —*a—i.*

Den kyrkliga afdelningen har ökats med tvenne altaruppsatser af trä, båda från Västergötland. Den ena, från Särestads kyrka, har en stor, snidad bild i hvart och ett af de tre hufvudfält, i hvilka altaruppsatsen är delad. Den torde vara från 1500-talets slut, ehuru den senare blifvit öfvermålad. Den andra, som kommer från Vinköls kyrka, är yngre än den nyssnämnda. Dess stil erinrar om hvad man i Danmark kallar Kristian den fjärdes stil. Från Särestads församling har dessutom såsom deposition kommit en rätt skadad predikstol utan golf, men med tak. Själfva predikstolen är femsidig och har kolonnetter i hörnen. Den är snidad och målad. Därjämte ha åtskilliga mindre träfigurer, bland annat apostlar och några rikt snidade träornament följt med samma sändning, det mesta tillhör tiden omkring år 1600. — Dessutom ha inköpts några enkla altarkärl. —*a—i.*

Biblioteket. Genom byte, gåfvor och inköp ökades biblioteket år 1907 med 1052 band och småskrifter. Förteckning å gifvare samt märkligare gåfvor lämnas å sid. 39 o. f.

Litterär bytesförbindelse inleddes under år 1907 med:

Museum für Völkerkunde, Hamburg.

Průmyslové Museum Podkrkonošské, Hořic, Böhmen.

Société d'anthropologie, Paris.

Zoologischer Garten, Halle a. S.

Arkivet. Till *arkivet för svensk folksed och forntrö* erhöles från skolläraren Levi Johansson anteckningar från norra Jämtland och södra Lappland; af fil. kandidat N. Lithberg anteckningar från Gottland, gjorda under hans år 1906 med understöd af Nordiska Museet utförda forskning, och af intendenten Th. Langer uppteckningar från Dalsland. En svartkonstbok från Mönsterås förvärfvades. Dessutom inlämnades till denna afdelning en stor mängd strödda meddelanden af ett flertal personer.

Till arkivet i öfrigt hafva fotografier och teckningar af äldre byggnader, eldstadsanläggningar m. m. samt af andra kulturhistoriskt och etnografiskt intressanta föremål förvärfvats. Så har ånyo en större samling fotografier af äldre danska konstslöjdföremål, byggnader m. m. inköpts.

Skansens allmänna utveckling. De under föregående år påbörjade arbetena för uppförande af en ny hufvudentré till Skansen afslutades i maj 1907, då entrén med byggnader och terrassväg fullt färdiga omedelbart togs i användning.

I samband härmed gjordes ett ägoutbyte mellan K. Djurgårdsförvaltningen och Skansen, i det Skansen genom att afstå från lika stor areal af Sevilla erhöll besittningsrätt till den mark, å hvilken bergbanan och dess stationshus delvis voro belägna och hvilken förut ej tillhörde Skansens område.

En byst i brons af Artur Hazelius, modellerad af skulptören J. A. Wetterlund och skänkt af civilingenjör Claes G. Norström uppställdes i hufvudentrén den 30 november, Artur Hazelius födelsedag.

I Storboden uppsattes en torkmaskin för torkning och mangling af duktyg och dylikt för serveringens behof. Till expeditionsbyggnaden och Gula villan leddes ledningar för gasbelysning. — En kombinerad vedsågnings- och vedklyfningsmaskin, drifven af ström från Skansens elektricitetsverk vid Skånska terrassen uppsattes vid Skogsladan. — Den höga skorstenen å det förutvarande elektricitetsverkets å Öfre Solliden byggnad nedtogs. — Grusfångare anordnades i vägslutningen vid Sollidsporten.

Flottans musikkår höll konserter alla sön- och helgdagar, då vädret tillät. En afdelning af samma kår gaf dessutom under sommaren dagliga aftonkonserter. — Sång utfördes af flera af Stockholms amatörsångföreningar. — Rytmska koraler utfördes hvarje söndag från Hällestadsstapeln.

Skansens klädkammares förråd ökades under 1907 med följande därstädes förfärdigade kopior af dräkter: 19 st. finare och 30 st. enklare kvinno-dräkter från rokokotiden, 2 st. mansdräkter från Dalby socken, Värmland, m. m.

Skansens fester m. m. *Ingången af året* högtidlighölls med nyårsvaka.

Den 9 och 10 februari uppläts Skansen på vissa öfverenskomna villkor för de *militära festföreställningar*, som anordnades af idrottsföreningarna vid Lifgardet till häst och Svea Artilleriregemente.

Valborgsmässoaftonen firades med sång af Stockholms studentsångförbund samt med ringleskar och folkdansar.

Den 1 maj kl. 3—5 e. m. uppläts Skansen efter gjord öfverenskommelse för en *fosterländsk vårfest*, anordnad af en för ändamålet tillsatt kommitté.

Pingstaftonen — den 18 maj — hade beviljats tillstånd för Samfundet för Unison sång att till en *fosterländsk sångafton* inbjuda lärjungar vid Stockholms skolor.

Vårfesten, som detta år förlades till rokokotiden, började den 31 maj och fortsatte närmast följande dagar.

Enligt sed inom Skansen högtidlighölls den 6 juni som *svensk nationaldag*. Teol. dr. S. A. Fries talade från Renberget.

Midsommaraftonen anordnades dans kring majstång samt midsommarsvaka.

För deltagarne i den nykterhetskongress, som var samlad i Stockholm under senare hälften af juli, anordnades söndagen den 28 i denna månad ett större *demonstrationståg till Skansen*, där tal, sång och musik utfördes.

Den 24 oktober — *årsdagen af Nordiska Museets öppnande* — ägde flaggning rum.

Gustaf II Adolfs och Carl XII:s dödsdagar högtidlighölls bland annat därmed, att manskapet vid Stockholms garnison inbjöds till afgiftsfritt besök.

På *Konungens födelse- och namnsdagar* flaggades, hvarjämte kunglig salut gafs.

Julmarknad med försäljning af hemslöjdsalster, leksaker, julbröd m. m. anordnades dagarna före jul.

Minnesringning ägde rum den 28 febr. efter universitetskanslern Erik Gustaf Boström, den 27 maj å doktor Artur Hazelii dödsdag samt dagligen den 8—19 dec. efter Konung Oscar II.

Skansens kulturhistoriska afdelning. Skansens kulturhistoriska afdelning har under 1907 riktats med två byggnader. Från Nedre Söderby, Sorunda socken i Södermanland, flyttades till Skansen en svinstia af äldre typ med svale. Denna finnes beskrifven och afbildad i Skansens vägvisare (11:te—15:de tusendet), sid. 64. Det gamla kända teknologkaféet »Petissan», Drottninggatan 112, hvilket öfverlämnats som gåfva af medlemmar af Svenska Teknologföreningen, började mot slutet af året uppföras å Nedre Solliden.

Bland byggnader, som underkastades nödiga reparationer, märkas Fäbodvallens köksskåle, redskapsskjulet, stolpboden, ostskjulet och matvaruställningen i Lapplägrät samt Stenstugan och Blekingstugan.

Som landsmålare uppträdde under sommaren Nergårds Lasse (herr Sibbe Malmberg, sörml.), Stornäs Jonke (herr Levi Johansson, jämtl.) samt Jösshärsjäntan Lydia Flood (värml.).

Värmländingarne A. P. Thorén från Frykerud och Jon Andersson från Norra Finnskoga jämte de gamla ordinarie spelmännen Skoglund, Ekström och Hedblom, företrädde allmogemusiken.

Folkdansar och ringlekar utfördes alternerande alla veckodagar utom måndag. Öfningarna leddes af amanuens N. Keyland. *N. K—d.*

Den zoologiska trädgården. Samtliga ledamöter i den rådgifvande zoologiska nämnden å Skansen, nämligen professorerna W. Leche, E. Lönnberg, Y. Sjöstedt och Hj. Dahlström samt konservatorn dr G. Kolthoff återvaldes vid Nordiska Museets nämnds sammanträde den 12 dec. 1907 för ytterligare en tid af tre år.

Inom den zoologiska trädgården nybyggdes under året burar för tjädurar och ugglor, hvarjämte företogs en del reparationer af hagar och burar, ombyggnad af vargburen, stensockelanläggning å småfågelburen m. m.

Djurbeståndets förändringar åskådliggöras genom tabellen å sid. 42—43.

Besök. Sedan återöppnandet ha *samlingarna i museibyggnaden å Lejonslätten* varit tillgängliga för besökande alla dagar i veckan, hvardagar kl. 11—4 samt sön- och helgdagar kl. 1—4. Under den mörka årstiden stängdes museet något tidigare.

Antalet besök i museisamlingarna utgjorde från den 9 juni 1907 till årets slut 75,772. På de olika månaderna fördela sig besöken sålunda:

Juni	11,573	Oktober	11,137
Juli	13,859	November	7,163
Augusti	14,514	December	4,291
September	13,235		

Antalet besök för fackstudier var 1,086. Studier hafva under lärares ledning idkats af Sveriges allmänna folkskollärareförenings andra teckningskurs, af Högre konstindustriella skolan i Stockholm och af Slöjdföreningens i Göteborg skola, hvilka senare elever äfven bereddes bostad under sin vistelse här.

Sommarkurserna i Stockholm 1907 öppnades den 30 juni i Nordiska Museets stora hall, hvarvid tal höllos af H. K. H. Prins Eugen och museets styresman. Under kurserna höllos föredrag och förevisningar af museets samlingar för kursdeltagarne af intendenterna Wistrand, Hammarstedt, Nilsson och Upmark samt amanuenserna Ambrosiani och Keyland.

Skansen har hållits öppen hvarje dag från kl. 8 f. m. till kl. 10 e. m. om sommaren och till kl. 8 e. m. om vintern.

Antalet besök på *Skansen* utgjorde 1907 702,480. På årets olika månader fördela sig dessa besök på följande vis:

Januari	11,427	Juli	113,021
Februari	19,272	Augusti	98,726
Mars	32,391	September	82,604
April	64,139	Oktober	27,991
Maj	99,732	November	17,569
Juni	117,904	December	17,704

Under 1906 var besöksantalet på *Skansen* 650,332, hvadan alltså ökningen under 1907 utgjorde 52,148 besök. Antalet fria besök under 1907 var 78,739.

Under år 1907 utlämnades å *Skansen* 377 studiekort för teckning och målning, hvaraf 341 berättigade till fritt inträde.

På *Skansen* har år 1907 under sommaren anordnats 6 folksöndagar och 10 billighetsdagar samt under vintern 4 billighetsdagar.

Bland de föreningar och kongresser, som under år 1907 besökte Skansen må särskildt nämnas den 25 maj: Stockholms studentförenings vårfest; den 13 juli: Sommarkursernas avslutningsfest; den 25 juli: Hvita bandets kongress; den 10 augusti: Dansk folkhögskolelärare- och lärarinneförening; den 13 augusti: Sveriges sjukkassors kongress; den 1 september: Kooperativa förbundets kvinno-kongress; den 14 september: Svenska missionsförbundet.

Samfundet för Nordiska Museets främjande. År 1907 förlorade samfundet sin höge beskyddare, H. M. Konung Oscar II, hvilken alltsedan samfundets stiftande år 1881 varit dess skyddsherre.

Följande hedersledamöter hafva under året afidit: intendenten C. Derby, konsul O. Ekman, justitsrådet, direktör N. Josephson och hofmarskalken, grefve A. Trolle-Wachtmeister.

På grund af förtjänster om museet hafva till hedersledamöter kallats: professor I. G. Clason, fru Hilma Sidenbladh, f. Björkman, samt fru Marie-Louise Lundin, f. Schmidt.

Vid slutet af år 1907 räknade samfundet 4,692 ledamöter, hvaraf 98 hedersledamöter, 263 ständiga och 4,431 stiftande ledamöter. Under år 1907 hade 463 nya ledamöter, hvaraf 29 ständiga och 434 stiftande, förvärfvats.

Ekonomi. *Allmänna fonden*,¹ som den 31 dec. 1906 utgjorde kr. 60,572: 47, uppgick vid 1907 års slut till kr. 63,472: 47.

Pensionsfonden utgjorde vid 1906 års slut kr. 2,798: 79 och hade den 31 dec. 1907 vuxit till kr. 2,910: 74.

Herman Frithiof Antells fond. Fondens kapital utgör 100,000 kr.

Johan August Hazelius' fond. Fonden, som den 31 dec. 1906 uppgick till kr. 30,453: 50, hade vid 1907 års slut vuxit till kr. 31,671: 64.

Grundfond af den 30 nov. 1901 till doktor Artur Hazelius minne. Fonden utgjorde vid 1906 års slut kr. 1,284: 06 och hade den 31 dec. 1907 ökats till kr. 1,349: 75.

Byggnadsfonden, hvars behållning den 31 dec. 1906 uppgick till kr. 362,576: 65 och hvilken under 1907 ökats med 7,702 kr. och 26 öre, åtgick till betalning af byggnads- och en del installationskostnader under året.

Bredablicksfonden. Samtliga till denna fond influtna bidrag uppgå till kr. 101,870. Större delen af detta belopp — kr. 100,000 — har åtgått till betalning af köpeskillingen för Bredablick. Återstoden har användts till Bredablicks underhåll.

Tivolifonden. Summan af de vid 1907 års slut lämnade bidragen utgjorde kr. 71,616: 79. Å köpeskillingen för Tivoliområdet hade museet vid 1907 års utgång utom ofvannämnda fondmedel kr. 71,616: 79 af andra me-

¹ Med afseende å samtliga fonders uppkomst och ändamål hänvisas till Meddelanden från Nordiska Museet 1903, sid. 71 o. f.

del inbetalat ytterligare kr. 72,383: 21 samt dessutom i räntor å köpeskillingsskulden för Tivoli kr. 50,393: 34.

Artur Hazelius' monumentsfond, som den 31 dec. 1906 uppgick till kr. 17,266: 19, hade vid 1907 års slut minskats till kr. 13,591: 42.

Då Vetenskapsakademiens revisorers berättelse om museets förvaltning under år 1907 först längre fram blir tillgänglig, torde följande notiser kanske vara af intresse. Liksom föregående år åtnjöt museet 50,000 kr. i statsanslag samt Skansen ett offentligt anslag, i det att Stockholms stad beviljade 15,000 kr., på villkor att lärjungar vid offentliga läroverk i Stockholm i samlad klass skulle äga fritt tillträde, 2,000 frikort gällande sommarferierna utdelas åt skolbarn och 10 s. k. billighetsdagar samt minst 6 folksöndagar anordnas. Samfundet för Nordiska Museets främjande bidrog med kr. 15,834: 07. Penninggåfvor enligt gåfvolistan voro tillsammans, till fonder ej inräknade, kr. 23,729. Inträdesafgifterna till Skansen belöpte sig till kr. 181,720: 10 och till museibygnaden å Lejonslätten, räknadt från den 9 juni, kr. 34,066: 45. Sammanräknas öfriga inkomster, uppgår hela inkomstsumman till kr. 518,078: 82.

Bland utgiftsposterna må nämnas: inköp till samlingarna och biblioteket kr. 10,247: 16, den nya museibygnadens uppvärmning kr. 10,674: 94, löner och arfvoden vid museet kr. 60,908: 26, vid Skansen kr. 91,953: 15, nybyggnader och nyanläggningar på Skansen kr. 97,816: 65, konserter och fester därstädes kr. 32,060: 49 och den naturvetenskapliga afdelningen kr. 20,483: 38. Samtliga utgifter uppgingo till kr. 445,143: 29.

Byggnadsfondens installationskostnader under år 1907 voro kr. 146,614: 34, för desinficering hade utbetalats kr. 102: 56.

Det bokförda värdet å samlingarna och biblioteket utgjorde vid 1906 års slut kr. 481,676: 37 och hade den 31 dec. 1907 ökats till kr. 491,923: 53.

Inventariernas värde, som den 31 dec. 1906 var bokfördt till kr. 34,365: 47, ökades under år 1907 till kr. 35,148: 67.

Skansens kapitalvärde, som den 31 dec. 1906 var bokfördt till kr. 872,938: 16, utgjorde vid 1907 års slut efter verkställd afskrifning kr. 844,265: 35.

I museibygnaden å Lejonslätten hade under år 1907 nedlagts kostnader till ett belopp af kr. 238,698: 19, hvadan byggnadens bokförda kapitalvärde vid nämnda års slut uppgick till kr. 3,385,397: 49.

Samlingarna voro vid 1907 års utgång brandförsäkrade till ett värde af 851,300 kr. Här af belöpte sig på föremål, förvarade i museibygnaden å Lejonslätten, 730,000 kr. och på kulturhistoriska byggnader och föremål å Skansen 121,300 kr. Museibygnaden å Lejonslätten var försäkrad till ett belopp af 3,200,000 kr. samt Skansens ekonomibygnader och Bredablicks torn till ett sammanlagdt värde af 405,220 kr. Brandförsäkringsafgifterna uppgingo till kr. 3,069: 96.

De af revisorerna aflämnade revisionsberättelserna angående granskning af Nordiska Museets och Samfundets för Nordiska Museets främjande räkenskaper för år 1906 lyda sålunda:

Till Kungl. Vetenskapsakademien.

Undertecknade, som af Akademien blifvit utsedda att såsom revisorer granska Nordiska Museets räkenskaper för år 1906, få härmed, sedan siffergranskningen af de vidlyftiga räkenskaperna blifvit genom därtill utsedd person verkställd, afgifva följande revisionsberättelse:

Museets ekonomiska ställning framgår af följande öfversikt:

	K r o n o r.			
Inkomster:				
Statsanslaget	—	—	50,000	—
Bidrag från Samfundet för Nordiska Museets främjande	—	—	11,832	16
Gåfvor till Museet	100	—	—	—
» » Skansen	600	—	—	—
» » Tivolifonden	2,899	—	—	—
» » Artur Hazelii fond af ^{30/11} 1901	100	—	3,699	—
Bidrag till Skansen från Stockholms stad	—	—	15,000	—
Räntor (inklusive Bäfverfonden 28,53)	—	—	4,098	38
Ränta å Grills donation	—	—	1,605	12
Afkastning af Antells fond	—	—	2,040	—
Skansens inkomster af inträdesafgifter o. årskort	150,444	75	—	—
» » » diverse	67,930	25	—	—
» » » försäljn. af motor (handpeng.)	1,000	—	—	—
» » » servering	25,649	08	—	—
» » » från terrassfonden	2,144	15	247,168	23
Öfverförda från lotterimedels räkning	—	—	20,499	72
» » byggnadsfonden	—	—	386,317	79
Afbetalning å Skansens skuld	—	—	54,000	—
Ökning af bokförda värdet å Skansen	10,729	34	—	—
» » » » » samlingarna	8,936	54	—	—
» » » » » biblioteket	962	82	—	—
» » » » » inventarierna	1,028	86	—	—
» » » » » Gäfve - Dala Järnväg	10,000	—	31,657	56
Summa inkomster	—	—	827,917	96
Utgifter:				
<i>För Nordiska Museet</i>				
För samlingarna	8,936	54	—	—
» biblioteket	962	82	—	—
» inventarierna	1,028	86	—	—
Uppvärmning och belysning	11,573	93	—	—
Försäkringsafgifter	1,862	72	—	—
Löner och arvoden	49,951	40	—	—
Resekostnader	2,562	18	—	—
Expeditionskostnader (inkl. 48,60 af statsansl.)	2,488	23	—	—
Lagningar och underhåll	94	01	—	—
Litterära arbeten	2,395	39	—	—
Fotografering	1,166	07	—	—
Transport	83,022	15	—	—

		K r o n o r.		
	Transport	83,022	15	
Installationskostnader		132,746	10	
Desinficering och preparering		618	76	
Utskylder		975	50	
Hvarjehanda utgifter		1,830	06	
Utgifter för Gustaf Wasa statyn		115	50	
Afskrifning, förlust på obligation		25	—	219,333 07
<i>För Skansen</i>				
Utskylder		2,530	65	
Löner, arvoden & extra bevakning		100,992	67	
Inventarier, inköp, lagningar & underhåll		11,582	58	
Nybyggnader och fortsättningar		7,588	54	
Väganläggningar och planeringar (äfven terrass)		4,175	31	
Bränsle och belysning		7,789	58	
Gasmotorstationen & elektricitetsverket		6,879	76	
Bergbanan (inkl. ränta & amortering)		3,638	15	
Vattenledningen		1,703	06	
Klädkammaren		465	38	
Konserter och fester (inkl. vårfest & julmarkn.)		30,484	52	
Skanstryck & diverse utgifter		16,118	44	
Botaniska afdelningen		263	15	
Zoologiska afdelningen		25,075	97	
Stallet		4,189	91	
Räntor och afbetalning på köpeskillingen		60,390	—	283,872 67
Öfverförda till allmänna fonden		300	—	
» » J. A. Hazellii fond		1,171	29	
» » Artur Hazellii fond af ³⁰ / ₁₁ 01		100	—	
» » Skansens Bäfverfond		28	53	
» » Pensionsfonden		107	65	
Ränta på Fru H. Grafströms lån		333	33	
Afskrifning på inventarier		347	13	2,387 93
Behållning för år 1906		—	—	322,324 29
Summa utgifter & behållning		—	—	827,917 96
Kapitalkonto.				
Behållning vid årets början		—	—	3,919,373 45
I museibyggnaden under året nedlagdt kapital		272,452	65	
Afbetalning på Skansen under året		54,000	—	
Ökning af Skansens kapitalvärde		10,729	34	
» » samlingarna	8,936: 54			
» » biblioteket	962: 82			
» » inventarierna	681: 73			
		10,581	09	
		347,763	08	
hvarifrån afgår en under året uppkommen brist		25,438	79	
då behållning för året blir		322,324	29	322,324 29
Behållning vid årets slut		—	—	4,241,697 74
<i>Aktiva:</i>				
Samlingarna (efter 1879 inköpta föremål)		—	—	464,968 26
Biblioteket (efter 1880 inköpta böcker till inköpspris)		—	—	16,708 11
Transport		—	—	481,676 37

		K r o n o r .		
	Transport	—	—	481,676 37
Inventarier		—	—	34,365 47
Museibygnaden på Lejonslätten, däri nedlagd köpeskilling		—	—	3,146,699 30
<i>Skansens kapitalvärde</i>				
Inköpspris		438,000	—	
Ekonomibygnader uppförda af Museet		104,750	—	
Kulturhistoriska byggnader		116,900	—	
Järnstaket		12,030	—	
Bergbanan, hittills gjorda afbetalningar		16,000	—	
Inventarier		71,794	36	
Serveringens inventarier		26,335	46	
Klädkammaren		13,814	28	
Zoologiska afdelningen		73,314	06	872,938 16
<i>Aktier och obligationer</i>				
161 aktier i Gäfle—Dala Järnväg jämte ränta		—	—	96,610 —
50 teaterbyggnadskonsortiets obligationer		675	—	
I Sveriges Allmänna Hypoteksbank å 4 %		4,000	—	
Svenska Statens å 3,6 %		5,000	—	
Mora—Vänerns Järnvägsbolag å 4½ %		40,000	—	
Trävaruaktiebolaget Dalarnes 5 %		1,000	—	
Hälsingborgs Inteckn. Garanti A.-B. å 4½ %		170,000	—	
Nya A.-B. Tivolis å Djurgården 5 %		2,000	—	
Upplupen ränta å dessa obligationer		1,037	91	223,712 91
Insatt i banker		—	—	12,961 72
Fordringar hos bankiren Cervin		155,000	—	
» » andra personer		35,104	10	190,104 10
Kassabehållning		—	—	3,901 93
	Summa aktiva	—	—	5,062,969 96
<i>Passiva:</i>				
Skuld på Skansens köpeskilling		—	—	90,000 —
<i>Fonder:</i> Allmänna fonden		60,572	47	
Pensionsfonden		2,798	79	
Antells fond		100,000	—	
J. A. Hazelii fond		30,453	50	
Artur Hazelii fond af ³⁰ / ₁₁ 01		1,284	06	
Artur Hazelii monumentsfond		17,266	19	
Skansens terrassfond		74,122	37	
Skansens Bäfverfond		643	48	
J. W. Smitts donationsmedel		10,205	55	
Byggnadsfonden		362,576	65	
Ph. Hebbes testamentsmedel		750	—	660,673 06
Skuld till Skand. Kredit A.-B.		—	—	30,265 83
» » Fru H. Grafström		—	—	40,333 33
Behållning vid årets slut		—	—	4,241,697 74
	Summa	—	—	5,062,969 96

I 1906 års behållning stor kr. 4,241,697: 74 ingå alla under året nedlagda kostnader på museibygnaden eller kr. 272,452: 65, äfvensom den af nämnden den ²⁷/₁₁ 1907 beslutade ökningen af Skansens kapitalvärde med kr. 10,729: 34.

Däriigenom att af Skansens köpeskilling 54,000 kr. under 1906 afbetalats, utgjorde skulden på Skansen vid årets slut blott 90,000 kr.

Året 1906 medförde en förlust på 25,438: 79, hvaremot året 1905 hade en behållning af 33,787: 09.

Emedan museibygnadens värde ökats med kr 386,317: 79 har behållningen vid årets slut sprungit upp till kr. 4,241,697: 74.

Under året såldes 7,712 årskort för en summa af kr. 32,322: 50 och erlades i inträdesafgifter 118,122 kr. 25 öre.

Antalet besökande på Skansen under 1906 utgjorde inalles 650,332 mot 613,944 under 1905.

Museets värdehandlingar hafva denna dag af oss inventerats, och utgjordes desamma af:

	K r o n o r .			
<i>Obligationer:</i>				
Svenska Statens 3,6 % å 5,000 kr.	5,000	—		
Sveriges Allmänna Hypoteksbanks 4 %	4,000	—		
Nya A.-B. Tivolis 5 %	2,000	—		
» » » 6 %	3,000	—		
Teaterbyggnadskonsortiets premie 50 st.	1,000	—	15,000	—
<i>Depositionsbevis:</i>				
Stockholms Inteckn.-Garanti-A.-B.	3,922	80		
» » »	2,000	—		
» » »	1,798	09	7,720	89
<i>Inteckningar:</i>				
I Kvarteret Perseus n:r 6	3,000	—		
» » » » »	10,000	—		
» » » » »	8,500	—		
I Kilen	10,000	—		
» » »	10,000	—	41,500	—
<i>Hypotek för löpande räkning i Skandinaviska Kredit A.-B.:</i>				
Obligationer af Mora—Vänerns Järnvägs A.-B.	—	—	40,000	—
Revers af C. G. Cervin med hypotek	—	—	45,000	—
Summa	—	—	149,220	89

Intyg om siffergranskning bifogas.

Stockholm den 19 september 1908.

C. Y. Sahlén.

Gerhard Holm.

Å. G. Ekstrand.

Till Samfundet för Nordiska Museets främjande.

Vid den granskning af Samfundets räkenskaper för år 1909, som af undertecknade företagits, sedan af herr Hj. Tillberg enligt bifogadt intyg siffergranskning blifvit verkställd, hafva vi ej funnit anledning till någon anmärkning, hvarför vi tillstyrka full och tacksam ansvarsfrihet för räkenskapsföraren.

Samfundets inkomster och utgifter under året hafva enligt räkenskaperna varit:

Inkomster:

Ständiga ledamöters afgifter influtna år 1906	Kr.	300: —
Stiftande > > > > >		18,938: —
		<u>Summa Kronor 19,238: —</u>

Utgifter:

Öfverlämnade till Nordiska Museet.

Ständiga ledamöters afgifter	Kr.	300: —
Stiftande > >		11,532: 16

Omkostnader under året enligt kassaräkning.

Arvoden åt 4 amanuenser vid Nordiska Museet	>	4,000: —
Diplomer och plakett	>	2,582: 81
Uppbördsprovision och diverse utgifter	>	823: 03
		<u>Summa Kronor 19,238: —</u>

Stockholm den 19 september 1908.

C. Y. Sahlin.

Gerhard Holm.

Å. G. Ekstrand.

Vid siffergranskning af 1906 års räkenskaper för Nordiska Museet och Samfundet för Nordiska Museets främjande har någon anledning till anmärkning icke förekommit; alla utgiftsposter hafva vid jämförelse med bilagorna visat sig vara riktigt verifierade, hvilket härmed intygas.

Stockholm den 30 maj 1908.

Hj. Tillberg.

**Följande penninggåfvor hafva under 1907 lämnats till
Nordiska Museet.**

Belmonte, J., herr, Stockholm (vinst å en obligation, skänkt till museet 1879), till löpande utgifter 59 kr.
 Curman, C., professor, Stockholm, till byggnadsfonden 3,000 kr.
 Hazelius, M., f. Gahn, fru, Stockholm, till byggnadsfonden 1,000 kr.
 Insulander, G., folkskoleinspektör, Stockholm, till inköp 500 kr.
 Paton, N., grosshandlare, enligt testamentariskt förordnande till löpande utgifter 20,000 kr.
 Petre, H., fröken, Stockholm, till byggnadsfonden 500 kr.
 Tullbom, Ch., fru, Stockholm, till Skansen 60 kr.
 Medlemmar i Svenska teknologföreningen, Stockholm, till inköp af »Petissan», 3,000 kr.
 Onämnd 10 kr.
 Onämnd 100 kr.

**Såsom bidrag till gäldande af köpeskillingen för Öfre Tivoli
hafva följande personer öfverlämnat nedannämnda belopp.**

H. K. H. PRINS EUGEN 500 kr.
 Bünsow, F. H., bruksägare, Stockholm, 400 kr.
 Engvall, E., grosshandlare, Gefle, 400 kr.
 Hazeli, A., storbhus, genom fru Gina Hazelius, Stockholm, 2,500 kr.
 Montan, E. V., professor, Stockholm, 200 kr.
 Sjöqvist, J., byggmästare, Stockholm, 200 kr.

Till Gustaf Vasa-statyn

ha å teckningslistor influtit 1,735 kr.

**Gåfvor af föremål till museets samlingar hafva år 1907 lämnats
af följande personer.**

H. K. H. PRINS EUGEN och PRINS OSCAR BERNADOTTE: eldskärm af mahogny med broderi, se sid. 17.
 Abrahamson, E., f. Peterson, fru, Stockholm. — Adelborg, M. G. och O., fröknar, Gagnef: dockmöbler, se sid. 23. — d'Ailly, Augusta, fröken, enligt testamentariskt förordnande: 4 örngått från 1600-talet m. m., se sid. 19, 20. — Aktiebolaget Bengt Dahlgrens musikinstrumenthandel, Stockholm. — Alling, J., agent, Stockholm. — Almquist, F., f. Grafström, fru, Djursholm. — Almquist, V. byråchef, Djursholm: promenadkäpp med elfenbenskrycka. — Almqvist, E., kanslisekreterare, Stockholm. — Alyhr, G., antikvitets-handlare, Stockholm. — Ambrosiani, S., amanuens, Stockholm. — Anderberg, A., herr, Rörstrand. — Andersdotter, Grop Brita, hustru, Vestanå, Ofvanmyra. — Anderson, J., herr, Stockholm. — Andersson, Ester, fröken, Stockholm. — Andersson, J., stations-inspektör, Stockholm. — Andersson, M., ingenjör, Gäddede. — Andersson, M. C., f. Svanström, fru, Stockholm. — genom Ankarcrona, H., ståthållare, Gripsholm. — Anstrin, L., fru, Stockholm. — Apelqvist, A., f. Utterström, fru, Uppsala. — Arwidsson, I., fil. dr, Uppsala: 3 skidhyflar och hästryggar från Lyckeles lappmark.

Backlin, Hj., grosshandlare, Stockholm. — Bäckström, M., f. Delwik, fru, Stockholm: docka från 1800-talets midt. — Ballé, F., f. Ballé, fru, Stockholm, damdräkt från 1886, en samling smycken från 1860- och 70-talen m. m. — Barvander, Sigrid, fröken, Södertälje: 6 st. solfjädrar, däraf en från 1775, se sid. 23, tobaksburk af Rörstrands-fajans från 1747. — Beck-Friis, C. C., grefve, Börringekloster. — Beijhoff, E., bank-tjänsteman, Uppsala. — Berglind, M., f. Wikberg, professorska, Stockholm: brudutstyr-sel från Leksands sn, Dalarna, m. m. — Berggreen, E. W., byggmästare, Stockholm: kakelugn från omkring 1870. — Berggren, M., kronofogde, Färgestaden. — Bernström, C. F., boktryckare, Stockholm. — Billing, Anna, målarinna, Stockholm. — Bjurholm, A., bryggare, Stockholm. — Blomberg, A., f. d. handlande, Dyrtorp, Färgelanda: jul-ljuskrona från Dalsland. — Bohman, H., kanslisekreterare, Stockholm. — Bohnstedt, Edv., hofjägmästare, Rinkesta, Årila. — Borgenstam, E., apotekare, Mjölby. — Brehmer, Edv., löjtnant, Jönköping. — Bäcklin, W., löjtnant, Stockholm. — Bäckström, Marianne, amanuens, Stockholm.

Carlander, C. M., grosshandlare, Stockholm. — Carlsund, S., f. Lindqvist, fru, Stockholm. — Casparsson & Schmidt, sidenfirma, Stockholm. — Cederström, Louise, fröken, Engelholm: gossdräkt från 1700-talets midt, se sid. 21. — Cederström, R., in-tendent, Stockholm. — Conant Church, W., öfverste, New-York.

Dahlgren, Anna, fröken, Stockholm. — Dahlgren, Fredrik A., studerande, Skara. — Davidson, Clara, fröken, Stockholm. — Dybeck, W., länsjägmästare, Falun: milstolpe af järn från Dalarna.

v. Eckermann, A., f. v. Rosen, friherrinna, Edeby, Sparreholm. — Edelstam, F. F., hofjägmästare, Djursborg. — Edholm, P., herr, Bälsjö. — Edlund, Josef, herr, Stock-holm. — Edquist, C., folkskoleinspektör, Gefle. — Ehinger, Emelie, fröken, Stockholm. — Ehn, Kerstin, hustru, Norrboda, Ore. — Genom Ehrngren, O., ingenjör, Stockholm: kakelugn från 1850-talet. — Ekendal, C., disponent, Mariestad: manspås från Västergöt-land. — Elliot, O., godsägare, Stockholm: 3 stolar från 1600-talet, se sid. 14, 15. — Elm-lund, Damina, fru, Stockholm: sigillstamp af silfver, som tillhört skräddarämbetet i Kalmar, från 1730. — Eneström, F. J. E., konduktör, Gislaved. — Eriksson, Aug., hem-mansägare, Källberga, Alunda.

Genom Fagerholm, R., kronofogde, Ljungby: 3 milstolpar från Småland. — Fjällbäck, J. A., f. d. riksdagsman, Stockholm. — Flach, Eva, fröken, Stockholm: dockservis från 1830-talet. — Fleming, Sigrid, fröken, Stockholm. — Florin, A., herr, Visby. — Fre-din, Anna, fröken, Stockholm. — Friberg, G., direktör, Stockholm: flere spegelbord, ta-peter, måladt tak m. m. från nr 64 Västerlånggatan, jfr Fataburen 1907 sid. 119 o. f. — Fröding, Karin, fru, Stockholm.

v. Geijer, W., rytmästare och fru, Vegeholm. — Gellerstedt, M., f. Olsén, profes-sorska, Stockholm: dockmöbel från 1840-talet m. m. — Gisecke, M., fru, Stockholm. — Giöbel, Selma, fröken, Rom. — Glömminge församling gm prosten P. G. Carlsson. — Gripenberg, Augusta, fröken, Hudiksvall. — Gyllenhammar, B., herr, Stockholm. — Göthberg, G., f. Rosenlind, fru, Löfås, Fristad.

Hæffner, V. C. L., öfverstelöjtnant, Vaxholm. — Hagander, A. G., antikvitetshand-lare, Stockholm. — Hagberg, Louise, amanuens, Stockholm. — Haglinds, A. B., specer-i-handlare, sterbhusdelägare, Stockholm: miniatyrspiraltrappa, mäterstycke inom snic-karämbetet, 1800-talets midt. — Hagman, Th. Rudolf, landssekreterare, Finland. — Halvardson, J., handlande, Lillherrdal. — Hamilton, G., grefve, Hedensberg. — Ham-marhjelm, Julie, fru, Örebro. — Hansson, Knuts Hans, Lenåsen, Ofvanmyra: klädhän-gare och dräktdelar från Boda sn, Dalarna, se sid. 13. — Haupt, O., herr, Stockholm: en samling i trä utmärkt väl skurna leksaksdjur. — Hazelius, Adelhejd, fröken, Stockholm. — Hedberg, S., grosshandlare, Malmö: 3 skäkträn m. m. från Skåne. — Hellberg, H., f. Engström, fru, Sala: mansjaeka från Helsingland m. m. — Hellberg, Hj., källarmä-stare, Stockholm. — Herman, A., f. Andersson, fru, Stockholm. — Herrström, R., byggmästare, Stockholm. — Hjelm, P. E., vaktmästare, Stockholm. — Hoff, N., f. Thurdin-Lund-bergson, fru, Helsingborg: brudgumsskjorta från Skåne. — v. Hofsten, Bengt, herr, Stock-holm. — v. Hofsten, Ch., f. v. Schantz, fru, Örebro: sidenklädning från 1862, docka från 1830-talet, leksaker. — v. Hofsten, Karin, fröken, Örebro. — v. Hohenhausen, Ebba, fröken, Stockholm. — Holm, Anton, herr, Stockholm. — Hultgren, C., fotograf, Stock-holm. — Håkansson, Kerstin, Skansen. — Höglund, C., f. Werner, fru, Stockholm.

Ingelotz, Aurore, fröken, Saltsjöbaden. — Isak Anders, mor, Bertilstorp, Brösarp. — Jahansson, J., hotjuvelerare, Stockholm. — Jakobsson, A., f. Wahlgren, fru, Stock-holm. — Johanson, J., verkmästare, Edsbyn. — Johansson, Levi, folkskolelärare, Fyr-

ås. — Johansson, O., herr, Björstad, Högsäter. — Jolin, Ellen, fröken, Stockholm: 3 ytterst eleganta dockklädningar från 1850-talet. — Jonsson, Per, Jorm, Frostviken. — Josephson, A., bibliotekarie, Chicago. — Josephsons, Ernst, konstnär, sterbhus, Stockholm. — Julius, Arvid, fil. stud., Stockholm: kvinnodräkt m. m. från Runö, Estland.

Kalmberg, Jenny, fröken, Stockholm. — Karlsson, Maria, folkskolelärarinna, Hernösand. — Klinckowström, A., friherre, Stafsund. — Klingberg, O., kamrer, och A., fröken, Stockholm: dräktdelar, husgeråd, leksaker m. m. — Krog, Haus J., ingenjör, Stockholm. — Kullgren, K. J., apotekare, Ulricehamu, enligt testament: själfporträtt af A. van Dyck, kopia af E. Fredholm.

Lagerbaum, Ella, fröken, Stockholm. — Lamm, C. R., ingenjör, Näsby: handskmakarämbetets i Stockholm läda, se sid. 24. — Langer, Th., intendent, Färgelanda: hvarjehanda folktroföremål från Dalsland. — Larsson, Beda, fröken, Mora: en samling prof på växtfärgade garner. — Larsson, J., agronom, Hobroholm, Schebo. — Genom Larsson, O., bankdirektör, Östersund: milstolpe af järn från Jämtland. — Larsson, Selma, fru, Stockholm. — Lewenhaupt, E., grefve, Säbylund, Kumla: en samling leksaker, belysningsföremål m. m. — Levin, Charlotte, fru, Uppsala. — Lewin, Anna, amanuens, Stockholm. — Lewin, Visen, amanuens, Stockholm. — Lindbohm, Julia Ch., fröken, Stockholm. — Linder, Anna, dalkulla, Leksand. — Linderoth, G. W., urfabrikör, Stockholm. — Lindfors, T., gymnastikdirektör, Stockholm. — Lindhult, N., amanuens, Stockholm. — Lindström, Amy, doktorinna, Stockholm. — Lithberg, N., kandidat, Visby. — Ljung, Hanna, fröken, Stockholm. — Lundberg, A. E., direktör, Stockholm. — Lundberg, N. L., byggnadsingenjör, Stockholm: rumsinredning m. m. från nr 9 Nybrogatan. — Lundh, Maria, fröken, Stockholm. — Lundin, Augusta, fröken, Stockholm: damklädning af hvitt siden. — Lundman, C. H., herr, Västerås. — Lundquist, A., f. Werner, fru, Stockholm: barnklädning från 1800-talets midt. — Lutteman, M., f. d. fabrikkör, Stockholm. — Löffler, Fr., professor, Djursholm. — Löfgren, Clara, målarinna, Stockholm. — Lönnberg, Anna, hustru, Rättvik. — Lönnberg, E. och D., fröknar, Nordanbacken, Sturefors.

Maria sjukhus gm med. dr J. Rissler; dörröfverstycken från f. d. Hornska palatset, Wollmar Yxkullsgatan nr 27. — Martin, F. R., fil. dr, Konstantinopel. — Millqvist, Ebba, fröken, Stockholm. — Murelius, Josefina, fröken, Stockholm. — Mårtensson, O., fabrikkör, Stockholm. — Möller, A., f. Agerskov, fru, Stockholm.

Nathorst, A. G., professor, Stockholm. — Nejlantane, Anta, lappman, Frostviken. — Netzler, S., f. Rooth, fru, Stockholm. — Nilsson, E., f. Wählander, fru, Stockholm. — Nilsson, H., fru, Bengtemölla, Brösarp. — Nilsson, P. U. H., patron, Edefors, Hamnerdal: leksaker m. m. från Jämtland. — Norbin, Fr., grosshandlare, Stockholm. — Nordendahl, J. E., herr, Vaxholm. — Noréen, J., ingenjör, Stockholm.

Genom Oelreich, C. E., landshöfding, Växjö: milstolpe af trä från Småland. — Ohlsson, A., ingenjör, Stockholm: en samling bläsinstrument. — Oldenburg, Y., landtbrukare, Stockholm. — Olivecronas, K., justitieråd, sterbhusdelägare: porträttbyst i gips af justitierådet K. Olivecrona. — Olsdotter, Haga Brita, hustru, Boda, Ofvanmyra: dräktdelar från Boda sn, Dalarna. — Olsson, S., f. Malmsten, fru, Stockholm. — d'Orchimont, Hedvig, fröken, Stockholm.

Palm, A., intendent, Hernösand. — Palm, C. U., herr, Stockholm: silfversked från 1697 m. m. — Persson, Hilma, fröken, Arvika. — Persson, Jones Mats, hemmansägare, Leksand. — Petersons, Numa, handels- och fabriksaktiebolag, Stockholm. — Petrelli, J., krigsarkivarie och fru, Stockholm: en samling dräktdelar m. m. — Petri, B. E., pastor, Stockholm. — Planthaber, Ellen, amanuens, Stockholm.

Retzius, A., f. Hierta, fru, Stockholm. — Reuterskiöld, E., fil. lic., Stockholm. — Roland, A., arkitekt, Stockholm. — Roos, Amanda, fröken, Stockholm. — Rosén, Julia, fröken, Kalmar: pärlkrans, från Öland. — Rosendahl, herr, Klintehamn. — Rosenlind, E., direktör, Stockholm. — Runboms, F. G., vågmästare, sterbhus, Stockholm. — Runbon, Mathilda, fröken, Stockholm. — Rörstrands aktieb., Stockholm: hvit kakelugn.

Salin, B., styresman för Nordiska Museet, Stockholm. — Sandelin, Ellen, med. dr, Stockholm, enligt muntligt förordnande: fingerborg af guld från 1813. — v. Schantz, Mathilda, fröken, Örebro: hörnskåp från 1700-talet. — Schröderheim, A., fröken, Stockholm: mansväst från 1700-talets midt. — Schumburg, R., generalkonsul, Saltjöbaden: skriftschatull af mahogny. — Segerholm, A., skogvaktare, Ramhäll, Alunda. — Segersteen, M., f. Uggla, friherrinna, Linköping. — Sidenbladh, H., f. Björkman, fru, Stockholm. — Signeul, Clementine, fröken, Stockholm. — Signeul, H., f. Westerling, fru, Stockholm: duk och serveter af linnedamast m. m. — Silfversparre, O., v. häradschef.

ding, Djursholm: svensk adelsuniform. — Silfversparre, V., f. Widebeck, fru, Strängnäs. — Sjögren, G., artist, Stockholm. — Sjöstedt, E., f. Boman, fru, Johannesberg, Stocksund. — Starck, A., generalkonsul, Stockholm. — Starck, Hilda, fröken, Stockholm. — Stedt, A., ryttmästare, Stockholm. — Sterky, Ameline, fröken, Uppsala. — Stjernstedt, L. W., friherre, general, Stockholm: stora och lilla hofuniformen m. m. — Ström, Selma, amanuens, Stockholm. — Strömberg, J. A., tobakshandlare, Stockholm. — Strömberg, M., f. Scharp, fru, Stockholm: dockor m. m. — Styrelsen för Stockholms stads Brandförsäkringskontor. — Sundbergh, O., bankkamrer, Vadstena. — Sundborg, Sigrid, fröken, Stockholm. — Sunnerdahl, Magna, fröken, Stockholm. — Säll, J. P., herr, Toftestad, Brottbys. — Sällskapet »1824 års män» gm öfverstelöjtnant A. Stålhammar: dryckeskanna af silfver och ordförandeklubba som tillhört sällskapet. — Södermark, A., f. Örtenblad, fru, Stockholm. — Södermark, R., major, Lund: väggbonad från Småland, se sid. 9, 10.

Tamm, C., hofintendent, Stockholm: eldskärm med svenska riksvapnet broderadt, från 1897 års utställning. — Thomsen, Chr., godsägare, Stockholm. — Tigerklou, Louise, fröken, Linköping: psalmbok från 1678 m. m. — Totties, F. M., jägmästare, sterbhus, Kåsättra. — Tullberg, Hasse W., bokförläggare, Stockholm.

Uhnerus, Agnes, fröken, Stockholm. — Uhr, Selma, fröken, Uppsala. — Unge, A. C., apotekare, Ljungby. — Unman, Joh., grosshandlare, Stockholm. — Genom Upmark, G., intendent, Stockholm.

Vahlström, G., landtbrukare, Väsby, Tärna. — Wallenberg, A., f. v. Sydow, fru, holm. — Wallin, Hilda, amanuens, Stockholm. — Wallin, H., f. Lindqvister, fru, Stockholm. — Warmuth, C., f. Zedritz, fru, Kristiania. — Whitlock, Ellen, fröken, Stockholm. — Victorin, Maria, fröken, Stockholm. — Widstrand, W., bokförläggare, Stockholm. — Willebrand, K., fabriksör, Stockholm: 2 vagnar från Södermanland. — Wirén, G. A., vaktmästare, Stockholm. — Wähländer, Klara, fröken, Stockholm. — Wästberg, Berta, fröken, Stockholm.

Zorn, A., artist, Mora: 2 dockor i Moradräkter.

Åkerberg, B. och T., fröknar, Edholma, Vaxholm. — Årman, Agneta, Augusta, Gunilla och Adelaide, fröknar, Alm, Stora Mellösa: 3 klädningar från 1800-talets förra hälft m. m.

Öhman, E. R., fabriksidkare, Stockholm. — Örn, Sigrid, fröken, Linköping. — Österdahl, C., fröken, Uppsala. — Österman, T., hemmansägare, Hysingsvik, Norrtälje.

Till museets bibliotek och arkiv hafva år 1907 gäfvor lämnats af följande personer.

Almqvist, E. K., kanslisekreterare, Stockholm: en del svensk topografisk litteratur m. m., inalles 37 band. — Ambrosiani, S., amanuens, Stockholm. — Andersson, Alfred, herr, Stockholm.

Behm, A., intendent, Stockholm. — Berlepsch-Valendas, E. H., herr, Planegg, München. — Bjurholm, A., fabriksör, Stockholm. — Böttiger, J., öfverintendent, Stockholm: rikt illustrerade kataloger öfver samlingar sådana som Sammlung Fritz Clemm i Berlin, Sammlung C. H. Fischer i Cöln, Collection George A. Hearn i New-York m. fl.: fortsättning å de under utgifning varande arbetena: Lessing, Die Gewerbe-Sammlung des K. Kunstgewerbe-Museums i Berlin, och Macquoid, A history of english furniture; en del konstnärsmnografer, en samling museivägvisare etc.

Cederberg, V. A., herr, Filipstad. — Cederblom, Gerda, amanuens, Stockholm.

Dedekam, H., assistent, Kristiania.

Eliasson, A., herr, Stockholm. — Engelke, Jenny, f. Leopold, fru, Stockholm: 17 bref från Artur Hazelius till Vilhelm Engelke. — Ertl, Karl, prof., dr, Wien. — Etzel, E., fil. doktor, Stockholm.

Folcker, E. G., amanuens, Stockholm.

Gaidoz, H., professor, Paris. — Gellerstedt, A. T., öfverintendent, Stockholm. — Generalstaben, Stockholm. — Gotschlich, Bernardo, herr, Santiago, Chile. — Grotenfelt, G., professor, Helsingfors.

Haglind, Fredrik W., herr, Stockholm. — Holm, J. M., herr, Stockholm. — Holmberg, Fanny, fröken, Stockholm.

Julius, Arvid, fil. stud., Stockholm.

Kalmberg, Jenny, fröken, Stockholm. — Kristensen, E. T., författare, Mindebo. Vejle: författarens arbeten: Gamle folks fortællinger om det jyske almueliv, Tillægsbind 1—6, Århus 1905, m. fl. — K. Akademien för de fria konsterna, Stockholm. — K. Biblioteket, Stockholm. — K. Ecklesiastikdepartementet, Stockholm: praktverket F. R. Martin, A history of oriental carpets before 1800, p. 1—2, Wien 1906; Historiska handlingar utgifna af Svenska Riksarkivet, del. 6—21, m. m. — K. Statistiska byrån, Stockholm. — Köhler, John, docent, Stockholm: teckningar, fotografier och ett par uppsatser rörande tjärbränning.

Larsson, Maria, fröken, Göteborg. — Leksell, G., öfverste, Stockholm. — Lettström, G., bankdirektör, Stockholm. — Lindegård, Axel, herr, Hallock, Minnesota. — Ljungdahl, David, konstnär, Stockholm. — Looström, L., intendent, Stockholm. — Ludvigsen, C., herr, Köpenhamn. — Lundquist, A., f. Werner, fru, Stockholm.

Nordendahl, J. E., herr, Vaxholm. — Nyrop, C., professor, Köpenhamn.

Ottergren, F., kamrer, Stockholm.

Palm, C. U., herr, Stockholm: Bukowskis konsthandels auktionskataloger nr 100—133, 1896—1900, med anteckning om pris å försålda föremål, 5 band 8:o. — Petrelli, J., krigsarkivarie, Stockholm.

Rosenlind, E., direktör, Stockholm. — Runbom, Matilda, fröken, Stockholm.

Sahlbom, G. Bernh., ingenjör, Stockholm. — Schumburg, R., konsul, Stocksund. — Sidenbladh, E., juris kandidat, Stockholm. — Sterky, Ameline, fröken, Uppsala. — Stroh, A. H., doktor, Stockholm: Catalogus bibliotecae Emanuelis Swedenborgii. Holmia 1907, 8:o. — Genom Stålhammar, A., öfverstelöjtnant, Stockholm: handlingar som tillhört »1824 års män». — Svantesson, Johan Sven, herr, Fyrunga. — Svenska Riksspråkförbundet, Stockholm. — Svensson, Per, Grubbgården, Lillherrdal. — von Sydow, C. W., fil. kandidat, Ronneby. — Södermark, Anna, f. Örtenblad, fru, Stockholm: en samling silhuetter utförda af Pehr Södermark d. ä. och Olof Södermark i deras ungdom.

Thieullen, A., herr, Paris. — Tullberg, Hasse W., bokförläggare, Stockholm.

Utgifvarne: Kalendarium Vallentunense, faksimile utgifvet i Stockholm 1907 och tillägnadt Fritz Löffler i anledning af hans 60-årsdag.

Wellin, Eyvor, fröken, Stockholm.

Zettersten, A., förste marinintendent, Stockholm.

Till Skansen hafva följande gåfvor lämnats.

Ahlgren, Carl, kapten, Kungsbacka. — Almén, I., fröken, Stockholm. — Almqvist, E., herr, Stockholm. — Alstermark, A., herr, Stockholm. — Andersson, C. O., polis-kommissarie, Stockholm. — Andersson, M., herr, Vätö. — Ancher, Olga, fröken, Storängen. — Avén, S., fru, Stockholm.

Behm, A., intendent, Stockholm. — Bergianska Trädgården, Albano: kål och kålrötter. — Berglind, O., fröken, Stockholm. — Berglund, E., herr, Kilsmo: 1 hvit åkersork. — Bergman, A., trädgårdsmästare, Ludvika. — Bergstedt, F., ingenjör, Liljeholmen. — Bergstrand, O., förvaltare, Stockholm. — Bergström, Åke, kand., Stockholm. — Björkman, D., rättare, Skrubba: 1 fjällvråk. — Blomgrens fröhandel, Stockholm. — Blomgren, C. O., Stockholm: 100 hyacinter. — Boberg, F., arkitekt, Stockholm. — Bovin, K., direktör, Albano: en samling perenna växter. — Bruce, I., fröken, Stockholm. — Bäckmark, H., herr, Stockholm.

Carlander, Arvid, herr, Edsbyn. — Carlsson, C. O., herr, Stockholm. — Carlsson, W., fru, Stockholm. — Carlstens porterbryggeri, Stockholm. — Cassel, A., godsägare, Askersund: 1 tjädertupp. — Cederlöw, A., tandläkare, Örnsköldsvik. — Christensen, G. J., herr, Svedala: 7 påfåglar. — Cohn, A., herr, Stockholm.

Dahlgren, E. G., herr, Stockholm. — Danielsson, G., kapten, Trossnäs. — Dellwik, A., grufingenjör, Malmberget: 1 hare. — Djerf, J. E., herr, Stockholm. — Djurgårdsförvaltningen, Stockholm: granris och trädgrenar.

Eklund, C. H., direktör, Stockholm: 1 skogsuf. — Ekman, Julia, fru, Nyhyttan: 1 orrtupp. — Ekstrand, A., stationskarl, Stockholm. — Eliasson, A., herr, Stockholm. — Elin, Elsa, fröken, Stockholm. — Enell, H. G. O., apotekare, Stockholm. — Eriksson, A., ingenjör, Stockholm: 1 skäggdopping. — Eriksson, A., kronolänsmän, Heby:

1 trana. — Eriksson, O., stationskarl, Stockholm. — v. Essen, F. G:son, löjtnant, friherre, Sköfde: 2 pilgrimsfalkar.

Folkesson, Folke, herr, Stockholm: 1 bivråk. — Fontaine, A., ingenjör, Stockholm. — Francke, O., grosshandlare, Stockholm: 4 lapphundar.

Glas, G. L., skogsförvaltare, Lycksele. — Grönvall, Ch., handlande, Stockholm. — Gyldenstolpe, N., grefve, Stockholm: 2 pilgrimsfalkar. — Gylling, O., konservator, Malmö: 1 grågås.

Hall, B. R., fil. kand., Visby. — Hartmann, E., direktör, Jönköping: 4 påfåglar. Hazelius, Adelhejd, fröken, Stockholm. — Hederén, H., studerande, Stockholm. — Hedin, C. A., herr, Stockholm. — Henriksson, A., grosshandlare, Stockholm. — Hjort, O., målare, Stockholm. — Hörberg, R., herr, Värmlands-Bro. — Hörnström, E., fröken, Djursholm.

Jansson, Irma, fröken, Stockholm. — Jansson, K. G., sergeant, Stockholm. — Johansson, A., fru, Stockholm. — Johansson, E. A., herr, Sundbyberg. — Johansson, K. Adolf, herr, Storängen. — Johansson, O. A., rörarbetare, Stockholm: 1 beckasin. — Johansson, Oskar, herr, Stockholm.

Kahl, C. G., fotograf, Stockholm. — Karlsson, N., fru, Huddinge. — Kellberg, E., jägmästare, Stensele: 3 fjällvråkar. — Kempff, K., fröken, Värmdö. — Klingberg, A., trädgårdsmästare, Stockholm. — Kolthoff, G., doktor, Uppsala. — Kürner, G., eldare, Liljeholmen.

Lagerlund, F., lektor, Stockholm: 1 nattens drottning. — Lagerqvist, K. F., skomakare, Fagersjö. — Larsson, E., studerande, Stockholm. — Larsson, O., handlande, Stockholm. — Leander, J., herr, Elfsbyn: 1 slaguggla. — Ledin, J., herr, Stockholm. — Leth, J., fru, Stockholm. — Lindh, A., fru, Järfva. — Lind, K., herr, Stockholm. — Lindberg, E., herr, Stockholm. — Lindberg, J., herr, Stockholm. — Lindeberg, H., fru, Lund. — Linder, D. U. V., generallotsdirektör, Djursholm: 3 harungar. — Lindskog, F., trafikinspektör, Dalum: 3 skrakar. — Lindstedt, E., handlande, Stockholm. — Lundgren, G., studerande, Sundbyberg. — Lundvall, Anna, fru, Stockholm. — Lönnegren, A., fröken, Stockholm.

Malmqvist, H., apotekare, Stockholm. — Marcus, Herbert och Karin, Sundbyberg. — Mellström, J., grosshandlare, Stockholm. — Morser, E. och J., herrar, Stockholm.

Netzel, N. F., doktor, Stockholm. — Nicolin, R. L., löjtnant, Stockholm: 2 stjärtlappar. — Norin, O., studerande, Stockholm. — Nortzelius, Arv., herr, Stockholm. — Nycander, S. och B., studerande, Värmdö. — Nylander, Sigfrid, studerande, Stockholm. — Nyman, G., handlande, Stockholm. — Nystedt, Sv., statsveterinär, Stockholm. — Nyström, N. Th., handlande, Stockholm.

Onämnd. — Orton, Tor, herr, Stockholm.

Peper, J. E., herr, Liatorp. — Pettersson, Hj., smed, Stockholm.

Rasmussen, E., herr, Stockholm. — Reisberg, A., kontrollant, Stockholm. — Retzius, G., professor, Stockholm. — Ringh, S. P., målare, Stockholm. — Rodhe, O., ingenjör, Stocksund: 1 eskimåhund. — v. Rosen, Eugen, grefve, Stockholm: 1 åsna, 2 ridsadlar. — Roth, A., doktor, Malmö: 1 korp.

Schmaltz, Louise, fröken, Stockholm. — Schönthal, A. R., ingenjör, Barnängen. — Silfversparre, C., herr, Värmdö. — Sjöberg, C. F., urmakare, Söderhamn. — Sjöberg, W., herr, Ljusterö: 1 pärluggla. — Sjögren, C. J., f. d. komminister, Stockholm. — Sjöholm, E., djurvårdare, Stockholm. — Spaak, C. H., registrator, Stockholm. — Steuch, N., herr, Stockholm. — Stridsberg, Laura, amanuens, Stockholm. — Ström, E., direktör, Stockholm. — Söderberg, P. W., herr, Stockholm. — Söderberg, Sven och Erik, Stockholm.

Tengvall, J., herr, Stockholm. — Ternström, J., kapten, Stockholm. — Tulinius, Th., herr, Köpenhamn: 1 fyrhornadt rådjur. — Tullbom, C., fru, Stockholm. — Torén, K., kassadirektör, Stockholm: 3 påfåglar.

Wahlberg, G., direktör, Stockholm. — Wester, W., f. d. komminister, Stockholm. — Vesterberg, K. H., herr, Ingarö: 2 pilgrimsfalkar. — Westling, Hj., herr, Trehörningssjö: 2 pilgrimsfalkar. — Wiberg, Clary, Wivi och Maud, fröknar, Stockholm. — Wibom, J. G., godsägare, Stockholm: 1 renoxe. — Vilhelmsson, Valter och Valdemar, Stockholm. — Wirgin, fröken, Ulriksdal. — Wistrand, P. G., intendent, Stockholm.

Åberg, A. F., sadelmakare, Stockholm. — Åhlfeldt, A., direktör, Stockholm. — Åkerberg, C., direktör, Helsingborg.

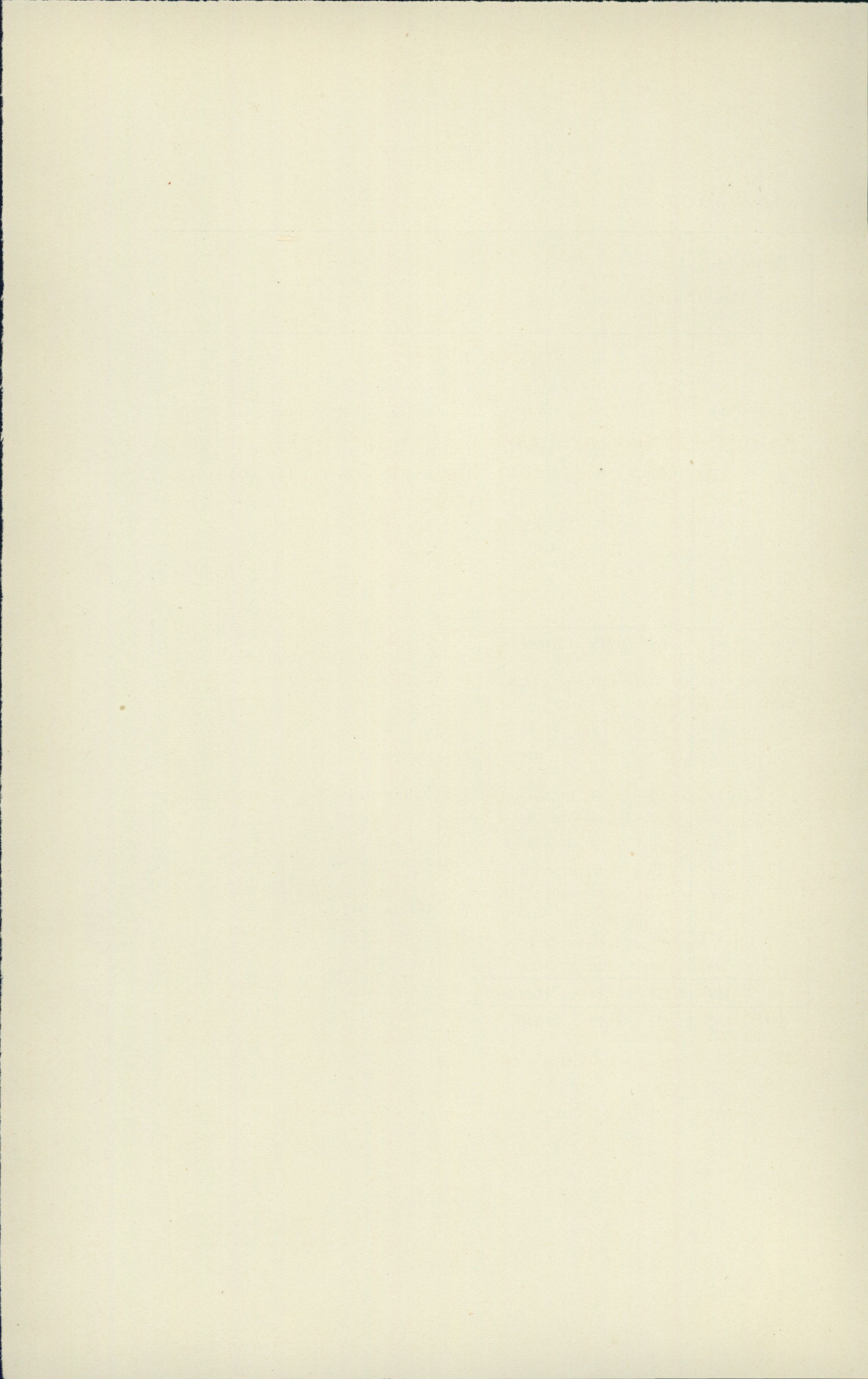
Örnmark, C., fanjunkare, Stockholm. — Österman, Karl, herr, Stockholm.

Skansens zoologiska

D j u r b e s t å n d.	Bestånd ^{31/12} 06.			Ö k n i n g.		
	Arter, afarter.	Antal ex.	Värde.	Gåfva.	Födda.	Köp.
Apor och insektätare	6	12	277—	10	—	—
Kattdjur	3	6	2,200—	—	3	—
Hundar, vargar, räfvar	18	34	3,416—	8	27	6
Mårdar, järfvar, sälar, gräfsvin, snabelbjörnar, vesslor	9	15	1,235—	7	—	3
Björnar	3	12	4,300—	—	—	—
Gnagare	12	136	393·50	32	67	33
Hästar, zebra, åsnor	6	12	5,300—	1	—	—
Nötkreatur	2	4	1,400—	—	1	—
Hjortar, älgar, renar, gnu	6	22	4,790—	1	6	1
Får, getter	5	15	250—	1	13	—
Svin	—	—	—	—	—	2
Summa däggdjur	70	268	23,561·50	60	117	45
Sångfåglar	53	221	506—	73	3	38
Klätterfåglar, gök	1	4	40—	—	—	—
Kräkfåglar	6	17	207—	7	—	14
Ugglor	7	25	412—	14	—	93
Falkar, örnar	7	28	410—	9	—	12
Vråkar, hökar, glador	7	16	170—	40	—	3
Papegojor	9	19	465—	6	—	—
Hönsfåglar, strutsar	12	53	2,067—	16	43	42
Dufvor	12	81	174—	12	16	—
Vadare	15	36	490—	2	2	15
Svanar, änder, gäss	19	68	2,827—	3	20	13
Öfriga simfåglar	13	31	580—	18	13	8
Summa fåglar	161	599	8,348—	200	97	238
Djurbeståndets summa	231	867	31,909·50	260	214	283

trädgård 1907.

Minskning.		Bestånd ^{31/12} 07.			Anmärkningar.
Sålda.	Dödade o. dött.	Arter, afarter.	Antal ex.	Värde.	
9	3	5	10	228—	
—	3	3	6	2,200—	3 loungar födda, 35 dött.
7	14	18	54	3,461—	1 polarvarg ♂ dött, 3 vargar ink.
4	9	7	12	1,195—	1 utter ink., 1 järf ink.
1	1	3	10	3,300—	1 isbjörnunge dött, 1 isbjörn såld.
114	43	13	111	322·50	
2	—	6	11	4,600—	
1	—	2	4	1,400—	
4	9	6	17	3,560—	
14	2	5	13	255—	
2	—	—	—	—,—	
158	84	68	248	20,521·50	
1	115	50	219	507·50	
—	2	1	2	20—	
—	29	4	9	74—	
15	62	10	55	844—	1 lappuggla ink.
1	15	6	33	515—	4 jaktfalkar tillbytt.
—	43	7	16	145—	
—	10	9	15	410—	
15	87	10	52	2,132—	2 ripungar kläckta.
19	13	8	77	153—	
3	14	16	38	535—	2 tranungar kläckta.
8	28	19	68	2,859—	1 sångsvan ink.
—	30	14	40	830—	
62	448	154	624	9,024·50	
220	532	222	872	29,546—	

Redogörelse

för

Kungl. Lifruskammarens och därmed förenade samlingars utveckling och förvaltning år 1907.

Till Konungen.

Till åtlydnad af föreskriften i nådiga skrifvelsen af 28 september 1906, får jag härmed afgifva följande berättelse rörande Lifruskammaren och därmed förenade samlingar under år 1907.

Tillväxt.

Hufvudsamlingarne hafva under året ökats med tolf inventarienummer, hvaribland dock flere omfatta ett större antal föremål.

Gåfvor:

af ryttmästaren frih. Reinhold v. Essen:

Spannsele med rika beslag från 1700-talets förra hälft,

af dr Sune Ambrosiani:

Stock till ett kularmborst från 1500-talets slut,

af kammarherre Magnus Lagerberg:

Prinsen af Vasas dödsmask; fullständig uniform, buren af prinsen såsom öfverste för sitt ungerska regemente (förutvarande regementet Gullay); ungerska fälttågstecknet, buret af prinsen; diverse småföremål ur Konung Gustaf IV Adolfs kvarlåtenskap som tillhört prinsen.

Inköp:

Skäggyxa, jordfynd från Stockholm (Gamla Kungsholmsbrogatan 15 och 17).

Ryttarehammare, jordfynd från Halland (Flädie, Alshögs s:n).

Luftbössa, förfärdigad af Reichardt i Stockholm.

Bössa, förfärdigad af Gerhard i Stockholm, senare försedd med slagkrutslås af G. E. Fleetwoods patent.

Samling klädespersedlar, som tillhört prinsessan Sofia Albertina, drottning Desideria och drottning Josefina.

Sabelkoppel, 2 st., som tillhört konung Karl XV,

Korsgevär, svenskt, från 1676,

Bössa, förfärdigad af I. Hult i Grafås,

Bössa, förfärdigad 1691, med dresdensmeden P. Schinzels stämpel, Stigbyglar, ett par.

Harnesk-skört, från 1600-talet, med kvarsittande skinnfoder,

Pansarkrage, från 1500-talet, kommen från Sparre-godset Rossvik.

Depositioner:

af grefve Arvid Posse:

Järnmortel, enligt familjetraditionen använd af Knut Posse vid tillagandet af Viborgska smällen år 1495,

af Häggeby kyrka, genom kapten Vilhelm Planting-Gyllenbåga:

Standar, kommandostaf, värja och ett par sporrar från Anders Planting Bergloos graf i nämnda kyrka.

Boksamlingen.

Gåfvor:

af Intendent Rudolf Cederström:

Kataloger, 2 st., öfver utländska samlingar; särtryck, 5 st., ur utländska tidskrifter,

af författarne:

Marc Rosenberg: Badische Uniformen; Gestempelte Goldschmiedearbeiten in der Kgl. Leibrückkammer (manuskript).

Cajus Hermansen: De Oldenborgske Kongers Sværd,

Erik Grafström: Några ord om våra troféer,

Joh. Petrelli och Axel Lagrelius: Narvatroféer i statens troféesamling.

af institutioner:

Nationalmusei konstafdelning,

Nordiska museet,

Göteborgs museum,

Kristiania kunstindustrimuseum,

Boston museum of fine arts.

Inköp:

13 st. verk.

Boksamlingens nyförvärf äro från och med 1907 upptagna i accessionskatalogen (under sign. »E.» tillsammans med Nordiska museet).

Fotografisamlingen har ökats med ett stort antal fotografier af föremål i andra in- och utländska samlingar. Årets ökade fotografiinköp, som hufvudsakligen omfattar afbildningar af samtida porträtt och historiestycken, afser att för den upplysningssökande allmänheten underlätta uppfattandet af de enstaka föremål som finnas i samlingen och tydliggöra deras användning.

Lån ur samlingen.

Enligt nådiga brevet af 27 mars: 56 st. af samlingens historiskt, konstnärligt och tekniskt märkligare föremål på jaktens och fäktkonstens område, till kommitterade för Sveriges deltagande i Internationella idrotts- och turistutställningen i Berlin. Enligt nådiga brevet af 5 juli: vaggan n:o 4159 (s. k. Karl XII:s vagga), att brukas vid hertigen af Upplands dop den 9 juli.

Det förra lånet hade Nordiska museets nämnd efter inhämtadt yttrande från föreståndaren för Lifruskammaren i underdånighet afstyrkt.

Nådiga föreskrifter om föremålens packning iakttago kommitterade för Berlinerutställningen på ett synnerligen noggrant sätt vid föremålens afhämtande från museet. Däremot uppfylldes ej föreskriften om profuppsättning af föremålen i de för utställningen afsedda montrerna, emedan dessa i förtid afsändts till Berlin. Ej heller iakttago kommitterade att omedelbart efter utställningens slut direkt återföra föremålen till museet; utställningen stängdes den 5 maj, men först den 31 i samma månad återlämnades föremålen. Detta försenade återlämnande medförde, då i Berlin ej större försiktighet iakttagits än att ett flertal blifvit skadade af rost, att rosten under dröjsmålet fick tillfälle att etsa sig djupare in. Äfven i öfrigt visade det sig att tillräcklig försiktighet ej iakttagits vid denna utställning, i det måleriarbete utförts i montrerna sedan föremålen blifvit uppsatta i dem och därvid ett antal af dessa nedfläckats af oljefärg.

Nordiska museets nämnds anhållan om att ett besiktningsinstrument öfver föremålens förändrade skick måtte få biläggas det inventeringsinstrument, som upprättats då nämnden mottagit Lifruskammarens samlingar, bifölls af Eders Kungl. Maj:t den 22 november ehuru kommitterade å sin sida i underdånighet afstyrkt en dylik åtgärd.

För sitt deltagande i utställningen tillerkändes Lifruskammaren ett hedersdiplom. Ehuru för öfrigt föga uppmärksammas, erhöLL den utvalda samling, hvarmed Lifruskammaren deltog, ett synnerligen vackert omnämnande i facklitteraturen.

Arbetet i samlingarne.

Uppställningen skulle enligt öfverenskommelsen bekostas af Nordiska museet. Under året har museet äfven nedlagt kr. 13,932:75 för utställningsmaterial och arbete för uppställningen. För att framkomma till en uppställningsplan som i möjligaste mån tillgodoser samlingarnes behof af utrymme hafva en mängd försöksuppställningar varit nödvändiga, då hallens starkt utpräglade arkitektur vållat svårigheter. Numer är äfven resultatet af dessa arbeten vunnit, i det nämnden i februari innevarande år fastställt utställningsmateriel för hallen. Ehuru det måste orsaka ej så liten tidsspillan, syntes det ej mer än billigt att till den högtidliga invigningen af Nordiska museets nya byggnad ur dess stora hall aflägsna Lifruskammarens tillhörigheter, som störande belamrade densamma.

Mesta tid och arbete har åtgått till rengöring och konservering af föremålen. Detta arbete, som måste föregå uppställningen, har visat sig i oväntadt hög grad behöfligt, då dunklet i de gamla lokalerna dolt många brister. Samtidigt har man kunnat på sina platser infoga bortbrutna och bortfallna delar som tillvaratagits i de äldre lokalerna. Arbetet har till största delen utförts af samlingens eget folk under föreståndarens ledning. Konserveringen af broderier och textilföremål har likväl utförts af amanuensen vid Nordiska museet, fröken M. Bäckström, hvars synnerligen stora skicklighet på detta område samlingen utan vederlag fått åtnjuta.

All vetenskaplig bearbetning af samlingens material har äfven varit riktad på uppställningen och därför hufvudsakligen bestått i utredningar af de enskilda föremålens ålder, bruk och konstruktion m. m.

Af den tyske författaren d:r Max Geisberg har den s. k. Karl IX:s praktrustning utförligt behandlats i arbetet: »Die Prachtrüstung des Goldschmiedes Heinrich Cnop», där författaren biträder den åsikt som redan framställts af samlingens förre intendent C. A. Ossbahr att rustningen vore ett verk af nämnde mästare.

Besök och studier.

För allmänheten hafva samlingarne i sin helhet icke varit tillgängliga, men efter Nordiska museets öppnande den 8 juni har samlingen af svenska fanor samt en del märkligare historiska dräkter m. m. kunnat beses. Därjämte anordnades i anledning af Gustaf II Adolfs-jubileet den 6 november en utställning af de märkligare minnen samlingen äger af denne konung.

Forskare, konstnärer och hvarje upplysningssökande hafva äfven tillhandagåtts med upplysningar och fått tillgång till de föremål de önskat studera.

Inspektor, nämnd och föreståndare.

Ärenden rörande Lifrustkammaren ha behandlats af Nordiska museets nämnd vid 10 sammanträden, och har inspektor närvarit vid 7 af dessa.

Föreståndaren har åtnjutit sin semester under tiden den 4—18 februari, den 18—25 juni och den 15—23 december. Han har under årets första månader varit upptagen med arbete i den af Eders Kungl. Maj:t tillsatta trofékommittén, den 24—30 maj besökt Vadstena i anledning af en större auktion och den 10—18 september och 12, 13 oktober i Strängnäs tillvaratagit institutionens intressen vid öppnandet af konungagrafvarne i därvarande domkyrka, hvarvid de synnerligen intressanta resterna af de kungliga personerna undersöktes, fotograferades och uppmättes. Såsom sakkunnig har föreståndaren öfvervakat konserveringen af Uppsala domkyrkas dyrbara samling af äldre skrudar och paramenta.

I nådig skrifvelse af den 14 juni har Eders Kungl. Maj:t förordnat föreståndaren att hafva närmaste vården äfven öfver statens i Nordiska museet magasinerade trofésamling, samt inspektor att hafva öfverinseendet öfver densamma.

I trofésamlingen har en noggrannare sortering företagits och därjämte har inspektor biträdd af löjtnanten frih. S. K. B. Sparre i samband med den å K. krigsarkivet pågående afmålningen af troféerna förtecknat, ordnat och beskrifvit de ryska troféerna. Efter underdånig framställning af föreståndaren har Eders Kungl. Maj:t anslagit kr. 1,000:— till försök och påbeggynande med troféernas konservering. Till konserveringen har det nu äfven efter sökande hos flere firmor lyckats att från England erhålla en synnerligen lämplig tyllväfnad.

Ekonomi.

Inkomster hafva varit:

Behållning från 1906,		
äldre förevisningsmedel	1,453: 66	
katalogsmedel	4,133: 15	
räntemedel	352: 55	5,939: 36
Statsanslag		6,200: —
Dyrtidstillägg		200: —
Räntemedel		390: 17
Tillskott från Nordiska museet		786: 10
		<u>Summa kr. 13,515: 63</u>

Utgifterna hafva varit:

Aflöningar och dyrtidstillägg,

för inspektor, intendent och tre vaktmästare . . .	6,400: —	
samlingarnes ökande	1,400: —	
extra bevakning och konservering	72: 23	
expenser	56: 59	
katalog	57: 50	7,986: 32

Behållning till 1908,

äldre förevisningsmedel	1,453: 66	
katalogmedel	4,075: 65	5,529: 31

Summa kr. 13,515: 63

Stockholm i juni 1908.

Underdånigast

Rudolf Cederström.

Samfundet för Nordiska Museets främjande.

I hufvudstaden bosatt stiftande ledamots årsafgift är *sju* kronor. Utom hufvudstaden bosatt ledamot erlägger en årsafgift af *fem* kronor.

Enligt § 6 i samfundets stadgar är emellertid den, som i stället för den årliga ledamotsafgiften på en gång erlägger minst ett hundra kronor, att anse såsom ständig ledamot och sedan befriad från alla afgifter.

Ledamot såväl stiftande som ständig erhåller årligen ett årskort till Nordiska Museets samtliga afdelningar för sig personligen eller för en medlem af sin familj, hvilkens namn i sådant fall torde uppgifvas. Tidskriften »Fataburen» utdelas till medlemmar bosatta utom Stockholm. Därstädes boende kunna erhålla densamma till halfva boklädspriset genom museets expedition å Skansen.

Dessutom äger ledamot rätt att för de närmaste medlemmarna af sin familj (man, hustru, syskon eller barn) erhålla årskort gällande till museets samtliga afdelningar för ett pris af *tre* kronor för hvarje sådan medlem. Årskort till Museet å Lejonslätten kosta eljest 5 kr. för vuxna, 3 kr. för barn och till Skansen 6 kr. för vuxna, 4 kr. för barn.

På det stiftande ledamot ej må hafva besvär med årsafgiftens insändande, upptages densamma utom Stockholm genom postförskott samt i Stockholm efter midten af januari genom bud. De i Stockholm bosatta medlemmar, som så önska, kunna dock den 15 dec.—midten af jan. å museets expedition å Skansen utlösa sina årskort.

Bref och meddelanden torde ställas till Sekreteraren i Samfundet för Nordiska Museets främjande, adress Nordiska Museet, Stockholm. Allm. Telefon 4. Riks Telefon 398.

Gåfvor till Nordiska Museet emottagas med tacksamhet. Från landsorten insändas de under adress Nordiska Museet, Stockholm. I Stockholm kunna de inlämnas antingen i museet eller å Skansen, Djurgården. Vid hvarje föremål böra tydligt och gifvarens namn, titel och adress samt i öfrigt hvarje upplysning, som kan lämnas om föremålets historia eller användning, så fullständigt och tydligt som möjligt angifvas.

Fotografer! Fotografier af kulturhistoriskt, etnografiskt och arkeologiskt intresse (byggnader och byggnadsdetaljer, eldstäder, husgeråd, utöfvandet af landtliga sysslor och hemslöjd, idrotter och lekar, forntroföremål o. s. v.) mottagas med tacksamhet af Nordiska Museet.

Författare och förläggare, som önska böcker och uppsatser anmälda eller omnämnda i tidskriften, behagade insända dem under adress *Nordiska Museet*, Stockholm. Manuskript, meddelanden och uppgifter insändas under samma adress.

Fataburen utkommer med 4 häften om tillsammans minst 256 sidor årligen och åtföljes dessutom af en redogörelse för museets förvaltning.

Tidskriften kostar i bokhandeln och på posten 5 kr. för årgång. Lösa häften säljas i mån af tillgång för 2 kr. Den utdelas gratis till de ledamöter i Samfundet för Nordiska Museets främjande, som äro bosatta utom Stockholm. I hufvudstaden boende ledamöter kunna erhålla tidskriften till halfva boklädspriset vid rekvisition genom museets expedition å Skansen.